

INFORME: ESTUDO EXPLORATORIO DA TRATA DE PERSOAS EN GALICIA

INFORME
ESTUDO EXPLORATORIO
DA TRATA DE PERSOAS
EN GALICIA

Este estudo foi realizado no marco do proxecto internacional *ITINERIS: “Protección dos dereitos das persoas migrantes contra a explotación, de Brasil cara á Unión Europea”*, liderado polo Centro Internacional para o Desenvolvemento de Política Migratoria (ICMPD), e en colaboración coa Comissão para a Cidadanía e Igualdade de Género (CIG) do Goberno de, Portugal, coa Secretaría Nacional de Justiça do Ministério de Justiça de Brasil, co Conselho Nacional de Imigração do Ministério do Trabalho e Emprego de Brasil, coa Policía Federal Brasileira e coa Secretaría Xeral da Igualdade da Xunta de Galicia.

Autora:

Silvia Pérez Freire
Socióloga

Edita:

XUNTA DE GALICIA
Vicepresidencia e Consellería de Presidencia,
Administracións Públicas e Xustiza
Secretaría Xeral da Igualdade

Depósito legal:

C-2120-2013

Maquetación e impresión:

ográfico

En xuño do ano 2011, e cunha duración de tres anos, arrancou o proxecto *ITINERIS: Protección dos dereitos da persoas migrantes contra a explotación, de Brasil cara á Unión Europea*, un proxecto aprobado pola Comisión Europea dentro da convocatoria do Programa temático de cooperación con terceiros países nas áreas de migración e asilo, dirixido polo Centro Internacional para o Desenvolvemento de Política Migratoria (ICMPD), con sede en Viena, e no que os gobernos de Brasil, Portugal e Galicia, a través da Secretaría Xeral da Igualdade, xunto co ICMPD, participan como socios.

O proxecto ten como obxectivo xeral a protección dos dereitos das persoas migrantes, especialmente contra a explotación e a trata de seres humanos, intentando ademais previr a migración irregular a través de campañas de información in situ –no país de orixe, Brasil-, mellorar a capacidade das administracións estatais para loitar contra a trata de seres humanos, e fortalecer a cooperación nacional e internacional no terreo da trata de persoas.

A Xunta de Galicia participa no programa dende varias perspectivas, sendo unha delas a elaboración dun estudo sobre o fenómeno na trata de mulleres nas nosas fronteiras, as razóns para a súa migración, os dereitos das persoas migrantes –legais e ilegais-, a protección dese dereitos no territorio e as necesidades das mulleres migrantes. O estudo que ten nas súas mans é o resultado dese traballo.

A participación da Xunta de Galicia no proxecto ITINERIS responde á preocupación do goberno galego ante a gravísima violación dos dereitos fundamentais que constitúe a trata de seres humanos, un novo xeito de escravitude en pleno século XXI, e unha das manifestacións máis crueis da violencia contra as mulleres.

No *VI Plan Galego para a igualdade entre mulleres e homes: Estratexia 2013-2015*, xa se establece como un obxectivo específico o de outorgar unha atención integral e específica ás mulleres vítimas da trata de seres humanos, fundamentalmente ás que o son con fins de explotación sexual, sendo ademais Galicia pioneira na implicación da Administración autonómica na loita contra esta lacra, coa sinatura en xaneiro de 2010, do Protocolo entre a Fiscalía Superior de Galicia e a Xunta de Galicia sobre a adopción de medidas de prevención, investigación e tratamento ás mulleres vítimas de trata con fins de explotación sexual. As últimas reformas lexislativas no marco do Estado español e o vixente Protocolo marco de protección das vítimas de trata de seres humanos, configuran un impulso vital na persecución deste delito e no apoio e protección das súas vítimas.

O presente estudo pretende dar luz e mellorar as actuacións de todas as instancias implicadas na loita en contra da trata de seres humanos e contribuír a sumar esforzos para impulsala. Amosa tamén o compromiso de todos os socios no proxecto ITINERIS en contra desta vulneración dos dereitos máis elementais da persoa, que a reduce a simple mercadoría e a despoxa da súa dignidade, e quere contribuír cunha pequena achega á concienciación social e institucional sobre este delito

Dende a Xunta de Galicia agradecemos a colaboración de todas as persoas e institucións que fixeron posible a elaboración deste estudo: a dos nosos socios no proxecto ITINERIS, a das ONG especializadas, a do persoal das forzas e corpos de seguridade, da Fiscalía, da xudicatura, dos Concellos, e sobre todo a desas vítimas invisibles que coa súa testemuña contribúen a achegarnos a unha realidade coa que convivimos diariamente sen acabar de percibila na súa totalidade; Agardamos que entre todas as institucións sexamos capaces de garantir o apoio que precisan para recuperar a liberdade e dignidade perdidas, e incrementar a conciencia social no combate contra este crime.

Alfonso Rueda Valenzuela
Vicepresidente e Conselleiro de Presidencia,
Administracións Públicas e Xustiza

Susana López Abella
Secretaria xeral da Igualdade

ÍNDICE

1. INTRODUCCIÓN E MARCO NORMATIVO	9
2. OBXECTIVOS E METODOLOXÍA	21
3. ANÁLISE DOS RESULTADOS: estrutura antitrata	29
3.1 Aproximación estatística da situación rexistrada de trata	29
3.2 Resultados e principais achados nas entrevistas e grupos	41
3.2.1 As entrevistas:	
A indefinición legal e as características do fenómeno en Galicia	41
As dificultades: identificación, asistencia e protección á persoa vítima	45
As melloras: o camiño que se debe seguir.	49
3.2.2 Os grupos de diagnóstico.	
O cuestionario preliminar	52
Os grupos: características e a resposta institucional	55
3.2.3 Víctimas e presuntas vítimas de trata	
O proxecto migratorio: necesidade e ilusión (captación/traslado/explotación)	63
Permanencia e saída da situación de trata: a denuncia	68
4. CONSIDERACIÓNS FINAIS E RECOMENDACIÓNS	71
5. BIBLIOGRAFÍA	77
6. ANEXOS:	79
6.1 Anexo 1: DDHH afectados pola trata de persoas	79
6.2 Anexo 2: Guións de entrevistas e grupos	85
6.3 Anexo 3: Operación Carioca (trata sexual) y Operación Peregrino (trata laboral)	90

APARTADO 1: INTRODUCCIÓN E CONTEXTO NORMATIVO

1.1

Consideracións iniciais. Enfoque de DDHH e de xénero

A trata de persoas é un fenómeno que pon de manifesto a actividade criminal de maior crecemento no mundo de entre todas as formas de delincuencia organizada e o seu crecido interese pode explicarse a partir da propia natureza do fenómeno que poderíamos definir como “policontextual”¹, é dicir, dotado de textura e polo tanto da compaxinación diferenciada e plural de varios contextos. A isto hai que engadir o seu dinamismo e adaptabilidade, o que converte en tremendamente dificultoso o labor de prevención e persecución dos organismos encargados en facer cumprir a lei. Así mesmo, a actual conxuntura de globalización económica, a apertura de fronteiras interiores na Unión Europea e a demanda de man de obra barata no marco do espazo Shengen potenciou o tráfico de persoas (un dos contextos posibles de trata aínda que non necesario) e isto dentro dun marco de procesos migratorios internacionais cada vez máis acrecentado. Outros elementos que se deben ter en conta é que a trata de persoas afecta de forma especial os países desenvolvidos e dentro destes a poboación máis desprotexida: inmigrantes en situación irregular (Giménez-Salinas; Susaj; Requena, 2009). Este desaxuste actual entre a oferta e a demanda migratoria propiciou o desenvolvemento de medidas cada vez máis restritivas e selectivas no acceso ao territorio dos países de acollida e que esixe entrar en novas dinámicas transnacionais que fomenten a cooperación internacional consensuando e unificando a resposta institucional.

Derivado deste carácter policontextual e das diferentes vertentes existentes podemos partir de enfoques o suficientemente consensuados e inequívocos que nos fagan estruturar/ordenar axeitadamente a nosa posición respecto á trata de persoas. Deste modo, os discursos institucionais e de expertos coinciden en sinalar a habitual confluencia de reflexións entre a perspectiva dos dereitos humanos e a de xénero (García Cuesta; López Sala; Hernández Corrochano; Mineral Martínez, 2011) porque as dúas xeran conclusións e propostas similares para combater a trata de persoas e posúen unha visión integradora onde se outorga prioridade á vítima con independencia da súa condición de irregularidade, procedencia, xénero, idade, etc. ademais de definir e caracterizar o fenómeno social. Debemos sinalar que normalmente se priorizan outros enfoques e as prácticas de moitos países (incluído España) outorgan maior relevancia ao control da migración ilegal e o crime organizado vinculados ao tráfico que á protección dos dereitos fundamentais das vítimas (Konrad: 2008). Non é tarefa doada aínda que se traballa en minimizar estes efectos. Atopámonos ante un fenómeno complexo e que require de medidas que vaian máis alá de accións a curto prazo, tanto no que se refire á protección das vítimas coma á persecución dos criminais. A trata é unha expresión máis, moi cruel, da necesidade de cambios globais en moitos aspectos: a distribución do traballo, os recursos e a saúde, as raíces da explotación, o abuso e a desigualdade social.

¹ Termo acuñado por Niklas Luhmann na súa definición de Sociedade e os sistemas que a conforman. (Luhmann, 2006).

Estas consideracións tamén poñen de manifesto no informe realizado pola Oficina do Alto Comisionado para os Dereitos Humanos de Nacións Unidas relativo aos principios e directrices recomendadas sobre DDHH e trata de persoas (NU, 2010) no que fai referencia aos dereitos humanos afectados pola trata de persoas². Sinálanse como grupos especiais de vítimas as mulleres, os nenos, os migrantes, e os traballadores migrantes, os refuxiados, solicitantes de asilo e desprazados internos así como as persoas con minusvalidez. Varios informes documentaron as numerosas formas en que as medidas contra a trata de persoas poden interferir cos dereitos establecidos (Global Alliance Against Trafficking in Women, 2007) e de aí a necesidade de abordalo dende un enfoque baseado nos dereitos humanos que implica esencialmente a adopción de medidas garantistas nos procedementos para previr, vixiar e corrixir estes posibles “danos colaterais”³ e dende unha perspectiva de xénero coa incorporación desta categoría analítica no tratamento das situacións de discriminación social en xeral e na trata en particular (que afectan de xeito máis agudizado e de forma máis concreta as mulleres que aos homes, independentemente da súa posición xeracional ou situación social)⁴. A isto hai que engadir a inexistencia de datos unívocos sobre a dimensión de trata de persoas, característica á que se fai mención en todos os estudos derivados da disparidade de criterios definitorios e metodolóxicos á hora de identificar e rexistrar as vítimas. Iso non debe impedirnos ofrecer os datos rexistrados por parte de organismos oficiais que ofrecerán, iso si, unha visión parcial da realidade pero que nos axudará a coñecer a repercusión socioeconómica do fenómeno.

ALGUNHAS CIFRAS:

Os datos preliminares recollidos polos Estados membros a nivel da UE parecen coincidir cos subministrados por organizacións internacionais tales como a Oficina das Nacións Unidas contra a Droga e o Delito (UNODC), que demostran que tres cuartas partes das vítimas identificadas nos Estados membros caen en redes de trata de seres humanos para a súa explotación sexual (76% en 2010). O resto das vítimas de trata de seres humanos vense forzadas á explotación laboral (14%), exercer a mendicidade (3%) e á servidume doméstica (1%).

Por sexos, os datos preliminares dispoñibles mostran que as mulleres e as nenas son as principais vítimas de trata de seres humanos. As mulleres representaron o 79% (do que o 12% son nenas) e os homes o 21% (do que o 3% son nenos) das vítimas rexistradas entre 2008 e 2010.

*Fonte: Comisión Europea, Bruxelas 19 de xuño de 2012
Comunicado de Prensa)*

Ver en: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-619_es.htm

Viñeta 1

- ² No anexo 1 faise referencia aos dereitos humanos implicados en trata de persoas, os que atinxen particularmente ás mulleres e aos nenos/ás.
- ³ Este perigo foi recoñecido tamén polos órganos de dereitos humanos creados en virtude de tratados das Nacións Unidas, a relatora especial sobre a violencia contra a muller e o relator especial sobre trata de persoas.
- ⁴ Cara a finais de 2012, UNODC (Oficina das Nacións Unidas contra a Droga e o Delito) publicará un novo informe mundial sobre trata de persoas baseado na información obtido dos Estados membros e no que se poderá avaliar e comparar os resultados co seu anterior traballo realizado no 2009 (saberemos se cambiaron as tendencias dende a última recompilación mundial de datos). Neste informe faise referencia ao perfil das vítimas identificadas polas autoridades estatais en 61 países. Faise referencia a que: “Ainda que é probable que a explotación laboral e as vítimas de sexo masculino estea infradetecteda, é real a gran proporción de mulleres vítimas da explotación sexual en todas as rexións, mesmo nos países en que se descubren rutineiramente outras formas de trata” (UNODC, 2009). Resumo executivo en español de consulta en: http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/TIP_Executive_summaries.pdf. O informe completo, “Global Report on Trafficking in Persons” en: http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Global_Report_on_TIP.pdf

1.2

Definición e aclaracións

A definición de trata aparece recollida en diversos instrumentos internacionais, a máis aceptada está estipulada na Convención das Nacións Unidas contra a delincuencia organizada transnacional e o seu protocolo complementario coñecido como Protocolo de Palermo: Protocolo para previr, suprimir e castigar a trata de persoas, especialmente de mulleres e nenos, que foi ratificado por España no ano 2003 así como no Convenio europeo contra trata de seres humanos, de maio de 2005, tamén ratificado e asinado polo Estado español.

- (a) Por "trata de persoas" entenderase a captación, o transporte, o traslado, a acollida ou a recepción de persoas, recorrendo á ameaza ou ao uso da forza ou outras formas de coacción, ao rapto, á fraude, ao engano, ao abuso de poder ou dunha situación de vulnerabilidade, ou á concesión ou recepción de pagamentos ou beneficios para obter o consentimento dunha persoa que teña autoridade sobre outra, con fins de explotación. Esa explotación incluírá, como mínimo, a explotación da prostitución allea ou outras formas de explotación sexual, os traballos ou servizos forzados, a escravitude ou as prácticas análogas á escravitude, a servidume ou a extracción de órganos;
- (b) O consentimento dado pola vítima de trata de persoas a toda forma de explotación intencional descrita no apartado (a) non se terá en conta cando se recorra a calquera dos medios enunciados no devandito apartado;
- (c) A captación, o transporte, o traslado, a acollida ou a recepción dun neno con fins de explotación considerarase «trata de persoas» mesmo cando non se recorra a ningún dos medios enunciados no apartado (a) do presente artigo; e
- (d) Por «neno» entenderase toda persoa menor de 18 anos.

Convención das Nacións Unidas contra a delincuencia organizada transnacional e o seu protocolo complementario Protocolo para previr, reprimir, e sancionar a trata de persoas, Especialmente Mulleres e Nenos, Nova York, 2000, Artigo 3. Ver: https://www.unodc.org/pdf/crime/commissions/12_commission/5s.pdf

Viñeta 2

É importante aclarar varios puntos respecto á definición do protocolo dado que aínda que existe un amplo consenso en utilizar esta definición como punto de partida as formas de operativizalas e o xeito de entender certos aspectos varían considerablemente entre países e mesmo entre os propios organismos internacionais (García Cuesta; López Sala; Hernández Corrochano; Mineral Martínez: 2011).

1. Faise mención aos tres elementos necesarios para a existencia de trata: Accións (recrutar, transportar,...), Medios (ameaza, coacción, fraude, ...) e Explotación de destino (prostitución, traballos forzados...). Deste xeito, segundo UNODC para que exista trata de persoas ten que darse polo menos un elemento de cada unha das tres partes da definición. Por outra banda, o grupo de expertos en trata da UE (GRETA) indican que a definición debe centrarse no resultado de explotación sexual ou laboral xa que todos os demais elementos son "preparatorios" destes actos de explotación. En calquera caso, o propósito da explotación aínda que esta non chegue a producirse basta para que exista trata.
2. O consentimento da vítima de trata: é irrelevante cando se incorreu no referido do apartado a) no que se menciona, entre outros, o abuso de poder ou situación de vulnerabilidade. Non ten que producirse todos e cada un dos supostos senón algún e respecto

a isto non é difícil determinar a consideración teórica que se interpreta deles pero si a operativización que se fai na intervención (e que normalmente non se ten en conta, só se existe coacción, principalmente). De aí que investigadores na materia aconsellen a posibilidade de incluír especificamente a coerción non física para que non se exclúan casos de trata derivados de entender que o consentimento marca unha diferenciación clara con respecto ao tráfico, por exemplo (Malpani, 2006). En opinión da Federación de Mulleres Progresistas no seu informe de Trata de mulleres con fins de explotación sexual publicado no 2008 en relación a unha destas acepcións, “a vulnerabilidade” di: *a posibilidade de que a trata, se produza recorrendo ao abuso dunha situación de vulnerabilidade, aínda que non haxa coacción nin engano e, a invalidez do consentimento dado pola vítima ao poder estar viciado por este último*” (Federación de Mulleres Progresistas, 2008). Así mesmo, a fiscal adscrita ao fiscal de Sala Coordinador de Estranxeiría en España, Patricia Fernández Olalla manifesta claramente: *“O tráfico de inmigrantes ou inmigración clandestina non implica necesariamente a vitimización do inmigrante o cal acepta dende o principio a súa condición de tal. Iso non significa que o inmigrante clandestino non poida ser vítima doutras condutas que xurdan ao longo da viaxe, como coaccións, ameazas, lesións, mesmo atentados contra a súa vida. Non obstante en trata de seres humanos achámonos sempre ante un crime contra o ser humano porque mesmo naqueles casos nos que as vítimas poidan prestar un consentimento, este carece de eficacia ningunha por razón dos medios que os tratantes empregaron para obtelo.* (García, Fernández, 2012.). Esta cuestión é clave na actual conxuntura de dar resposta á abordaxe da trata de persoas, tanto a nivel policial como penal (por parte das ONG que atenden e asisten as vítimas xa existe este consenso de irrelevancia do consentimento neses supostos). Así tamén o entendeu a UNODC e nun recente informe⁵ técnico abórdase esta cuestión especificamente poñendo de manifesto a necesidade de clarificalo e operativizalo para os profesionais da xustiza penal. No informe determínase a existencia de vulnerabilidade (que pode ser persoal, xeográfica e circunstancial), se hai abuso desta (acontece cando esta vulnerabilidade se usa intencionalmente ou aprovéitase para captar, trasladar, acoller ou recibir esa persoa co fin de explotala, de modo que a persoa crea que someterse á vontade do abusador é a única alternativa real ou aceptable) e está supeditado á demostración con probas fidedignas (aquí intervirían os especialistas/expertos a través dos seus informes: psicólogos, sociólogos, antropólogos, traballadores sociais, ...). Esta aclaración é fundamental para romper a asociación habitual de violencia ou intimidación, que pode suceder pero non é necesaria.

3. A captación, traslado, acollida ou recepción de persoas: non é necesario que se crucen fronteiras (trata interna) aínda que se fai referencia constante nos estudos á habitual dimensión transnacional do fenómeno (trata internacional ou externa) dado que a captación se produce normalmente nos países de orixe da vítima que difire do país de explotación. As vítimas utilizan os itinerarios da migración irregular e as redes de trata usan os desexos de migrar como métodos de captación.

⁵ UNODC: Issue Paper on Abuse of a Position of vulnerability and Other Means within the Definition of Trafficking in Persons, outubro de 2012. Pódese consultar en www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/publications.html?ref=menuaside

Precisamente polo solapamento, superposicións e transicións que poidan existir coa trata é requirido clarificala da existencia de tráfico (anteriormente mencionado) e que foi definido no Protocolo contra o tráfico ilícito por terra mar e aire a través da mesma Convención en Palermo como: a facilitación da entrada ilegal dunha persoa nun Estado parte do cal a devandita persoa non sexa nacional ou residente permanente co fin de obter, directa ou indirectamente, un beneficio financeiro ou outro beneficio de orde material. É polo tanto requirido o cruzamento de fronteiras (o tráfico é sempre trasnacional) e non existe explotación posterior (o tráfico remata cando os migrantes chegan aos lugares ou países de destino). Na realidade dos casos, tráfico e trata están moi relacionados e/ou se xustapoñen e as vítimas de forma habitual sitúanse en ambas as dúas situacións ou no seu solapamento. Así, é posible atoparse con procesos migratorios que se nutren a través do tráfico de persoas pero que se converte en trata no país de destino. De aí que os investigadores recomenden entender a trata como un proceso de gradacións (Kelly, 2005) ou como un ciclo no que cada etapa a vítima é receptible de ser identificada (Zimmerman, 2003).

Imaxe 1. Etapas do ciclo de Trata

Imaxe extraída da Guía para provedores de saúde: Coidados para a saúde e trata de persoas, OIM-UN.GIFT-London School of Hygiene & Tropical Medicine, 2012 (pax. 9).

1.3 Aproximación internacional e dende a Union Europea:

A construción dun mercado único no espazo Shengen coa consecuente desaparición dos controis nas fronteiras interiores sobre mercadorías, persoas e capitais esixiu desenvolver medidas de seguridade que compensen a desaparición dos controis policiais fronteirizos coa finalidade de previr e loitar contra a delincuencia organizada crecentemente transfronteiriza (Pallín: 2004). Aínda que se leva traballando de forma intensiva dende a década dos 90, o bienio 2010-2011 representa un punto de inflexión no alcance e derivacións na loita contra a trata de persoas na Unión Europea. Evidentemente, a mera articulación de medidas non é suficiente senón é acompañada dunha estrutura de apoio que axude na súa aplicación pero supón un importantísimo avance (García, Olalla: 2012).

Así mesmo, as directivas europeas poñen de manifesto a evolución nos instrumentos postos ao servizo dos Estados membros na loita contra a trata e na que houbo axustes necesarios que están por valorar (cal está a ser o seu impacto nos datos se os hai) e que, en calquera caso, melloraron as garantías dunha mellor asistencia e protección das vítimas así como a prevención do delito.

É o caso da recente Directiva 2011/36/CE na que a posibilidade de conceder un permiso de residencia temporal ás vítimas nacionais

de terceiros Estados que se atopan nunha situación de extrema vulnerabilidade extrapólase tamén ás que decidan non cooperar coas autoridades competentes derivado das grandes dificultades que iso entrañaba e dos resultados da aplicación da Directiva 2004/81/CE onde se definía as concesións de permisos de residencia e que estaban supeditados á devandita colaboración. Ademais, isto ofrecíase en condicións moi pouco garantistas para a vítima na que podía verse retirado este dereito en calquera momento baixo supostos⁶ que a situaban nun estado de total indefensión. Nun Informe da Comisión ao Parlamento Europeo e ao Consello do 15 de outubro de 2010 sobre a aplicación da devandita directiva pon de manifesto ademais que as medidas adoptadas eran ineficaces:

*“o número de vítimas de trata de seres humanos está claramente moi por enriba do número de permisos de residencia temporais que se expiden cada ano de acordo con esta directiva. Por conseguinte, o impacto da directiva na protección das vítimas e o desmantelamento de redes de traficantes resulta insuficientes”.*⁷

De aí as emendas realizadas prestándolle especial atención a protección das vítimas ampliando as súas tipoloxías e o propio concepto de explotación.⁸ Así mesmo, as sancións agrávanse (de polo menos cinco anos e das menos de dez segundo se constate unha serie de parámetros⁹) e incorpóranse medidas novidasas de prevención esixindo aos Estados membros o seguinte:

- desalentar a demanda mediante a educación e a formación;
- levar a cabo campañas de información e concienciación;
- formar os funcionarios que poidan entrar en contacto con vítimas de trata e adoptar medidas necesarias para conferir o carácter de infracción penal ao feito de utilizar os servizos sexuais ou distintos, dunha persoa vítima de trata.

⁶ Estes podían ser: se a vítima continuaba relacións cos presuntos autores, se a cooperación da vítima é fraudulenta ou a denuncia é infundada; cando deixe de cooperar ou “cando as autoridades competentes decidan desistir da acción”.

⁷ Ver en: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_trafficking_in_human_beings/l33187_es.htm. Nas conclusións do devandito informe afírmase que: “mentres que as vítimas identificadas nalgúns Estados membros se cifran en varios centenaes ou mesmo superan as dúas mil persoas ao ano, o número de permisos de residencia concedidos sobre a base da Directiva raramente supera a vintena ao ano”. España non facilitou información ao respecto e xunto a outros moitos Estados (entre eles Francia, Alemaña, Italia, Portugal, ...) non se toman ningunha medida formaisde transposición da devandita directiva mediante o cal se incoaron procedementos de infracción contra 14 Estados membros e España foi condenada en custas polo Tribunal Europeo de Xustiza por incumprir as obrigas relativas á devandita directiva.

⁸ Inclúese, ademais, a mendicidade, a utilización en actividades delituosas, extracción de órganos, a adopción ilegal ou os matrimonios forzados.

⁹ Segundo se constaten as seguintes infraccións: se se cometeu contra unha vítima particularmente vulnerable (os menores sempre forman parte desta categoría), se se cometeu no marco dunha organización delituosa; se a posto en perigo, de forma deliberada ou por grave negligencia, a vida da vítima; se se cometeu empregando violencia grave ou causou á vítima danos particularmente graves.

¹⁰ Ver máis amplamente en: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_trafficking_in_human_beings/jl0058_es.htm

Táboa 1. De acordo coa normativa internacional contra a trata de persoas e relacionado con ela, as referencias máis importantes son:

Dende as Nacións Unidas (Palermo, 2000)	Dende a Unión Europea	Dende o Consello de Europa
Protocolo para previr, reprimir e sancionar a trata de persoas, especialmente de mulleres e nenos.	Directiva 2002/90/CE do Consello da UE ¹² Decisión marco do Consello da UE 2002/946/JAI ¹⁶	Convenio sobre a loita contra a trata de seres humanos (Varsovia, 2005) ¹³
Protocolo contra o tráfico ilícito de migrantes por terra, mar e aire ¹⁵	Directiva 2004/81/CE ¹⁴ Directiva 2011/36 ¹⁷	

1.4

O Estado español e ámbito autonómico.

A lexislación española respondeu de forma moi tardía ás esixencias do dereito internacional no tratamento normativo que debía aplicarse á trata de persoas no Estado existindo unha ausencia de tipificación específica que carrexou, en opinión de Patricia Fernández Olalla (Fiscal de Estranxeiría) “a impunidade de moitos *casos e unha desatención xeral cara ao fenómeno do comercio con seres humanos, á desinformación absoluta e con ela a unha sorprendente ausencia de conciencia social*” (García, Fernández: 2012). En calquera caso, a posibilidade de perseguir os casos de trata atopábanse unificados co tráfico circunscrito ao delito tipificado antes e agora no art. 318 bis do CP¹⁸ (Código penal) relativo ao favorecemento da inmigración ilegal. A partir do 2010 isto queda clarificado para os casos de poboación comunitaria e que antes da modificación regulamentaria se perseguía a través de delitos conexos como a prostitución coactiva, a explotación laboral, lesións, detención ilegal ou delitos de falsidade. Con respecto á trata de persoas con fins de explotación sexual (a máis visible e numerosa) xa estaba recollido como delito específico no Código penal español dende 2000, modificado en numerosas ocasións para ampliar as áreas relacionadas con esta materia cubertas pola lexislación nacional (García, Fernández: 2012) pero sen dúbida a nova articulación outorga maior definición. As actuais modificacións veñen polo tanto a clarificar dous

¹¹ Ratificado por España o 11/12/2003 e en vigor dende o 25/12/2003 onde no seu artigo 3 desenvólvese a definición básica de trata de seres humanos.

¹² Na que se define a axuda á entrada, circulación e estadía irregulares (28/11/2002).

¹³ De claro enfoque de protección dos dereitos humanos das vítimas, foi ratificado por España o 2 de abril do 2009 e obriga ao Estado á identificación das vítimas, ao seu apoio e protección incluída a autorización de residencia no país en determinadas situacións, á persecución penal de trata e á compensación económica ás vítimas.

¹⁴ Destinada a reforzar o marco penal para a represión da axuda á entrada, circulación e estadía irregulares.

¹⁵ Ratificado por España como instrumento o 10/12/2003 entrando en vigor o 28 de xaneiro do 2004 e que define no seu artigo 3 e 6 a conduta de tráfico ilícito de inmigrantes.

¹⁶ Do 29 de abril relativa á expedición dun permiso de residencia aos nacionais de terceiros países que foran vítimas da trata de seres humanos ou foran obxecto dunha acción de axuda á inmigración ilegal, que cooperen coas autoridades competentes.

¹⁷ Relativa á prevención e loita contra a trata de seres humanos e á protección das vítimas. A entrada en vigor é en 15/04/2011 e o prazo de transposición nos Estados membros: 06/04/2013.

¹⁸ Nel faise referencia: ao que directa ou indirectamente, promova, favoreza ou facilite o tráfico ilegal ou a inmigración clandestina de persoas dende, en tránsito ou con destino a España, ou con destino a outro país da Unión Europea, prevendo para o autor unha pena de 4 a 8 anos de prisión.

conceptos intimamente ligados pero que tiveron pouca certeza xurídica: trata de seres humanos e a inmigración clandestina. Aínda que hai preceptos pendentes de transposición e necesarias melloras aplicables, a actual regulación, en opinión dos/as expertos/as foi un importantísimo avance dada a confusión e insuficiente normativa anterior avanzando considerablemente na protección e loita contra a trata.

Ofrécese un resumo da normativa máis salientable aplicable á trata de persoas na táboa 2 (a continuación) e que vén a configurar os eixes principais: código penal, lexislación de estranxeiría, asilo e a Lei de axuízamento criminal (LECRIM)¹⁹.

En desenvolvemento do actual regulamento de estranxeiría, apróbase o Protocolo marco de protección das vítimas de trata (28/11/2011) onde se estipulan as pautas para unha atención integral ás vítimas, determina as funcións das forzas e corpos de seguridade para a detección, identificación, entrevista e protección das vítimas. A Rede española contra a trata²⁰ que aglutina a moitas das entidades ONG que traballan con vítimas elaborou un documento onde realizan unha serie de achegas importantes para definir e precisar cada un dos puntos deste Protocolo orientándoo á mellora operativa da súa aplicación. O máis destacado deste informe é a necesidade de incorporar a denominada identificación proactiva onde as Ong's poden e deben ter un importante labor de colaboración (xa que sen identificación non pode haber protección) entendendo esta acción como un proceso que esixe de tempo e especialización. Recálcase a non condicionalidade entre identificación e colaboración ou proceso penal abrindo a barreira de protección ás potenciais vítimas. Engádese aos factores que hai que ter en conta para avaliar a vulnerabilidade da vítima: a idade, o nivel cultural, situación social e estado de necesidade. Especificase a necesidade de outorgar maior importancia aos informes das entidades con experiencia acreditada na asistencia integral a vítimas de trata para fundamentar a exención de responsabilidade no suposto de que a persoa non poida ou non queira colaborar coas autoridades así como a posibilidade, segundo supostos, de obter autorización de traballo e residencia igualmente (no caso de menores, o documento realiza un novo articulado).²¹

En relación coas políticas públicas os instrumentos foron desenvolvidos a través do Actual Plan estatal contra trata con fins de explotación sexual (2009-2012) e que en xuño de 2011 e outubro de 2012 presentaron os seus II e III Informe de avaliación. A RECTP estima que a avaliación debe ser máis exhaustiva, establece a necesidade de abranguer trata laboral (en proceso de execución), valóranse que as medidas do desincentivo da demanda foron illadas e deben ser reforzadas as medidas de prevención a medio prazo (educación afectivo-sexual) así como medidas que fomenten a emancipación feminina en países de orixe.

¹⁹ Para máis información pódese consultar o material de Adoratrices "Proxecto Esperanza" no seu Informe de valoración do novo marco xurídico contra a trata de seres humanos. Análise de casos reais e recomendacións en: http://www.proyectoesperanza.org/materiales/Informe_Nuevo_Marco_Juridico_Documento.pdf

²⁰ Entidades membro da Rede española contra a trata de persoas (RECTP): AIETI, APRAMP, CEAR, CONFER, Cruz Branca, IEPA-LA, Médicos do Mundo, Mulleres en Zona de Conflito, Proxecto Esperanza, Save the Children, Terra de Homes, Women's Link Worldwide, Rede cántabra contra Trata e a Xarxa Catalana. Entidades colaboradoras da Rede: ACCEM, ACNUR, Amnistía Internacional, Cruz Vermella, OIM.

²¹ Para ver o documento completo das achegas da Rede española contra trata de persoas en: <http://www.fundacionlydiacacho.org/aportaciones.pdf>

Táboa 2. O delito de trata de persoas no ordenamento xurídico Español e relacionados de maior relevancia:

LEIS E REGULAMENTOS	Articulado	Referencias máis significativas para as vítimas de trata:
CÓDIGO PENAL	Art. 177bis	Tipo básico de trata (5 a 8 anos de prisión) e outras precisións (atenuantes e agravantes) ²² . Características: delito de consumación anticipada. Ben xurídico protexido: DDHH das vítimas. Carácter de non persecución polas infraccións penais que a vítima se vira forzada a cometer.
	Art. 188.1	Se o delito de trata vai seguido dun acto de explotación efectiva (prostitución coactiva e explotación sexual) ²³
	Art. 312-2	En concurso con trata, en caso de explotación laboral de traballadores estranxeiros.
	Art. 318bis	Relativo á inmigración clandestina
LECRIM	Art. 730	Relativo á proba testifical anticipada ou preconstituída: intervención do xuíz de instrución, posibilidade de contradición (avogado ao imputado/a) e lectura desta en xuízo oral.
LOEX 10/2011, do 27 de Xullo	Art. 59bis	Medidas de protección para as vítimas de trata conforme o previsto no art. 10 do Convenio do Consello de Europa sobre a loita contra trata de seres humanos.
RD 557/2011, do 20 de abril	Art. 138 a 146	Medidas aplicables ás vítimas do delito: (1) localización: en territorio español ou en fronteiras. (2) identificación: art. 140 onde se impulsa a creación do Protocolo marco, art. 141-1 e 142-2 relativo ás autoridades policiais e de estranxeiría esixindo formación específica, (3) período de reflexión: art. 142-1 de, polo menos, 30 días ²⁴ , (4) outros relativos a: art. 143 relativo á exención de responsabilidade administrativa se se atopa en período irregular, art. 144 respecto á posibilidade de acceder a unha autorización de residencia e traballo e art. 145.1 sobre o dereito ao retorno.
Lei 12/2009, do 31 outubro (Lei de asilo)	Art. 46.1	Relativo á situación específica das persoas solicitantes ou beneficiarias de protección internacional en situación de vulnerabilidade, tales como (...) e "vítimas de trata de persoas".

²² Artigo 177bis do Código penal español: "1. Será castigado coa pena de cinco a oito anos de prisión como reo de trata de seres humanos o que, sexa en territorio español, sexa dende España, en tránsito ou con destino a ela, empregando violencia, intimidación ou engano, ou abusando dunha situación de superioridade ou de necesidade ou de vulnerabilidade da vítima nacional ou estranxeira, a captar, transportar, trasladar, acoller, recibir ou a alojar con calquera das finalidades seguintes: a. A imposición de traballo ou servizos forzados, a escravitude ou prácticas similares á escravitude ou á servidume ou á mendicidade. b. A explotación sexual, incluída a pornografía. c. A extracción dos seus órganos corporais. 2. Aínda cando non se recorra a ningún dos medios enunciados no apartado anterior, considerarase trata de seres humanos calquera das accións indicadas no apartado anterior cando se levare a cabo respecto de menores de idade con fins de explotación. 3. O consentimento dunha vítima de trata de seres humanos será irrelevante cando se recorra a algún dos medios indicados no apartado primeiro deste artigo. 4. Imporase a pena superior en grao á prevista no apartado primeiro deste artigo cando: a. Con ocasión de trata pónñase en grave perigo á vítima; b. a vítima sexa menor de idade; c. a vítima sexa especialmente vulnerable por razón de enfermidade, minusvalidez ou situación. Se concorren máis dunha circunstancia imporase a pena na súa metade superior. 5. Imporase a pena superior en grao á prevista no apartado 1 deste artigo e inhabilitación absoluta de seis a doce anos aos que realicen os feitos prevaléndose da súa condición de autoridade, axente de esta ou funcionario público. Se concorren ademais algunha das circunstancias previstas no apartado 4 deste artigo imporase as penas na súa metade superior. 6. Imporase a pena superior en grao á prevista no apartado 1 deste artigo e inhabilitación especial para profesión, oficio, industria ou comercio polo tempo da condena, cando o culpable pertencese a unha organización ou asociación de máis de dúas persoas, mesmo de carácter transitorio, que se dedicase á realización de tales actividades. Se concorren algunha das circunstancias previstas no apartado 4 deste artigo imporase as penas na metade superior. Se concorren a circunstancia prevista no apartado 5 deste artigo imporase as penas sinaladas neste na súa metade superior. Cando se trate dos xefes, administradores ou encargados das devanditas organizacións ou asociacións, aplicaráselles a pena na súa metade superior, que poderá elevarse á inmediatamente superior en grao. En todo caso elevarase a pena á inmediatamente superior en grao se concorren algunha das circunstancias previstas no apartado 4 ou a circunstancia prevista no apartado 5 deste artigo. 7. Cando de acordo co establecido no artigo 31 bis unha persoa xurídica sexa responsable

Con todo, as ONG manifestan a dificultade efectiva existente na protección ás vítimas derivado da non aplicación de supostos teóricos con poucos resultados reais: no resarcimento das vítimas, na gran vinculación de trata coa corrupción (na Administración pública e privada) e a revitimización nas prácticas de intervención e asistencia ás vítimas²⁵.

Galicia:

A nivel autonómico destácase a seguinte normativa en relación con trata con fins de explotación e que se abordarán ao longo do presente traballo:

- A Lei galega 11/2007, do 27 de xullo, para a prevención e o tratamento integral da violencia de xénero: recóllese o tráfico de mulleres e nenas con fins de explotación como unha expresión de violencia de xénero.
- Lei galega 2/2007, do 28 de marzo, do traballo en igualdade das mulleres en Galicia: onde se estipula a dimensión de igualdade de oportunidades entre mulleres e homes sobre o emprego e as relacións laborais.
- Protocolo de actuación institucional sobre adopción de medidas de prevención, investigación e tratamento das mulleres vítimas de trata con fins de explotación sexual (renovación asinada o 28 de marzo do 2012).

A valoración deste protocolo realízase na recentemente presentada memoria da Fiscalía Superior de Galicia e maniféstase con:

“Trátase dun documento de grande utilidade na nosa comunidade autónoma para o combate xurídico de trata de persoas con fins de explotación sexual. Permite dotarnos de instrumentos para unha axeitada asistencia ás vítimas desta forma de escravitude moderna

---

dos delitos comprendidos neste artigo, imporáselle a pena de multa do triplo ao quántuplo do beneficio obtido. Atendidas as regras establecidas no artigo 66 bis, os xuíces e tribunais poderán así mesmo impoñer as penas recollidas nas letras b) a g) do apartado 7 do artigo 33. 8. A provocación, a conspiración e a proposición para cometer o delito de trata de seres humanos serán castigadas coa pena inferior nun ou dous graos á do delito correspondente. 9. En todo caso, as penas previstas neste artigo imponse sen prexuízo das que correspondan, se é o caso, polo delito do artigo 318 bis deste código e demais delitos efectivamente cometidos, incluídos os constitutivos da correspondente explotación. 10. As condenas de xuíces ou tribunais estranxeiros por delitos da mesma natureza que os previstos neste artigo producirán os efectos de reincidencia, salvo que o antecedente penal fose cancelado ou poida selo conforme o dereito español. 11. Sen prexuízo da aplicación das regras xerais deste código, a vítima de trata de seres humanos quedará exenta de pena polas infraccións penais que cometera na situación de explotación sufrida, sempre que a súa participación nelas fose consecuencia directa da situación de violencia, intimidación, engano ou abuso a que fose sometida e que exista unha axeitada proporcionalidade entre a devandita situación e o feito criminal realizado”.

- 23** Artigo 188.1: “Quén determine, empregando violencia, intimidación ou engano, ou abusando dunha situación de superioridade ou de necesidade ou vulnerabilidade da vítima, a persoa maior de idade a exercer a prostitución ou a manterse nela, será castigado coas penas de prisión de dous a catro anos e multa de 12 a 24 meses. Na mesma pena incorrerá o que se lucre explotando a prostitución doutra persoa, aínda co seu consentimento”. Sobre este último precepto, falamos en apartados posteriores.
- 24** No resto de lexislacións europeas amplían este período a: 45 na belga e Reino Unido, 3 meses en Holanda e dun a tres meses en Alemaña.
- 25** No Informe recentemente publicado por Adoratrices “Proxecto Esperanza” e “Sicar. cat” aparecen referidos estes elementos nos seus II Avaliación de impacto. (2006-2010) Mulleres vítimas de trata. Recuperando dereitos, progresando en dignidade. 2012.

que, realizada baixo o control de redes organizadas de ámbito internacional, constitúe unha flagrante violación dos dereitos humanos e integra un delito contra a liberdade e a seguridade das persoas afectadas. Xa dentro do ano 2011, o dito documento foi modificado para a súa adecuación á recente reforma en materia de estranxeiría operada pola Lei orgánica 2/2009, do 11 de decembro, de reforma da LOEX, nova normativa que tivo unha importante repercusión en materia de tratamento e protección de vítimas de trata de seres humanos” (Memoría Fiscalía, 2012).

No momento de redacción do presente informe presentouse por parte do Ministerio de Xustiza de España un anteproxecto de lei orgánica polo que se modifica a Lei orgánica 10/1995, do 23 de decembro, do Código Penal, e que afecta, nalgúns aspectos, o marco normativo aquí referenciado. No contexto que nos ocupa a presente reforma trata de realizar unha mellor e máis completa transposición da normativa europea relativa á prevención e loita contra trata de seres humanos e a protección das vítimas. Podemos destacar, sen ánimo de ser exhaustivos, as seguintes reformas:

- Modifícase a actual regulación do delito de inmigración ilegal, separando claramente esta figura delituosa do delito de trata de seres humanos axustando tipos e penas ás esixencias derivadas da Directiva 2002/90/CE e a Decisión marco 2002/946/JAI.
- Modificación do actual artigo 177.1 bis relativo a trata de seres humanos. Dentro das formas de comisión do delito inclúese a entrega ou recepción de pagamentos para obter o consentimento da persoa que controla as vítimas. Tamén se tipifica a explotación coa finalidade de que as vítimas cometan actos delituosos para os explotadores e delimitase vagamente o concepto de “vulnerabilidade” (*“existe unha situación de necesidade ou vulnerabilidade cando a persoa en cuestión non ten outra alternativa, real ou aceptable, que se someter ao abuso”*).
- Tipifícase como delito o matrimonio forzado co cal se castigará a violencia ou intimidación para obrigar a contraer matrimonio e a violencia, intimidación ou engano para forzar a abandonar o territorio nacional ou regresar con esa mesma finalidade (artigo 172 bis).
- Esténdese a figura do comiso ampliado, que se limitaba inicialmente aos delitos de terrorismo e aos labores por organizacións criminais, a outros supostos nos que é frecuente que se produza unha actividade delituosa sostida no tempo da que pode derivar importantes beneficios económicos (entre eles aos delitos de trata de seres humanos, prostitución, explotación e abuso de menores - artigo 127 bis).
- En xeral, endurecécese as penas dos delitos contra a liberdade sexual cando afecten menores e persoas con discapacidade.

APARTADO 2: OBXECTIVOS E METODOLOXÍA

Obxectivos e duración

Coa intención de obter a información necesaria e pertinente nunha análise da situación actual de trata de persoas en Galicia, o obxecto de estudo principal da investigación centrarase nos distintos axentes sociais que interveñen no tratamento do fenómeno: responsables e profesionais da xustiza penal (xuíces/as, avogados e fiscais), autoridades de inmigración (Unidades contra as redes de inmigración ilegal e falsidades documentais -UCRIF- e/ou Grupo de estranxeiros), organizacións de traballadores, empresarios e/ou entidades non gobernamentais (ONG e asociacións) así como expertos/ás na materia e, as propias vítimas de trata.

Obxectivo principal:

- Coñecer e analizar a situación actual do fenómeno de trata de Persoas en Galicia respecto a:

Obxectivos específicos e/ou operativos:

- Explorar a situación, envergadura e natureza da trata de persoas en Galicia así como os factores que a favorecen, as características das vítimas e os ámbitos e sectores onde se producen.
- Analizar a resposta institucional existente para abordar a trata de persoas en Galicia dende a asistencia e protección ás vítimas ata o grao de coñecemento do fenómeno dos axentes sociais implicados.
- Elaborar as recomendacións necesarias e máis urxentes para mellorar a loita contra a trata de persoas na nosa comunidade.

Duración:

- O traballo realizado foi desenvolvido entre os meses de marzo e outubro, aproximadamente en oito meses, onde se valorou alonxar o período inicialmente establecido para o traballo de campo derivado da posibilidade de contar con máis testemuños de vítimas así como de algún experto/a na materia. En calquera caso, as fases predeseñadas da investigación son unha orientación de campo e a experiencia dinos que seguramente se deben desenvolver cronoloxicamente de forma simultánea nalgúns casos, supeditarse ás posibilidades e circunstancias concretas noutros e onde a busca documental e a reflexión continua estarán presentes en todo o proceso do estudo, aberto a modificacións conscientes e ponderadas.

As accións levadas a cabo poderíanse resumir en:

- Abasto documental: recollida información material de investigación e datos rexistrados sobre trata de persoas en Galicia. Elaboración da metodoloxía cualitativa que se vai empregar (achégase en anexo 2). Sondaxe das persoas claves que se deben entrevistar entre os axentes sociais.

- Realización do traballo de campo: Transferir a información recollida das persoas claves para entrevistar á Secretaría Xeral de Igualdade para solicitar colaboración no estudo. Realización das entrevistas persoais a profesionais (17) e 2 grupos de diagnóstico e/ou discusión (6-8 integrantes en cada unha) previo sondaxe das persoas integrantes destas (entidades que traballen en inmigración e trata: ONG, sindicatos e empresarios, etc.) rexistrando os datos máis relevantes daquelas que interveñan co fenómeno. O traballo de campo complétase coas entrevistas semidirixidas a vítimas (13)
- Transcrición e notas de campo dos grupos de diagnóstico e das entrevistas realizadas. Revisión e elaboración dun informe como material documental. Realización dunha análise comparada.
- Elaboración do informe final (conclusións) onde se deseñará un conxunto de recomendacións técnicas de mellora baseadas na análise anterior.

Metodoloxía

A elección da metodoloxía estivo baseada nos obxectivos perseguidos do estudo exploratorio: coñecer o “estado da cuestión” en Galicia e sobre todo, no que se refire á resposta institucional ante os casos e potenciais casos de trata. A limitación temporal foi unha variable que se tivo en consideración, pero dada a particular e delicada temática así como a especialización dos contidos que van desenvolver os axentes implicados onde se trata de poñer de manifesto as carencias, necesidades e dificultades no seu traballo contra a trata, valorouse que a metodoloxía máis axeitada e eficaz é a cualitativa para a obtención de información máis fiable e seria.

A pesar diso, non se quería renunciar ao coñecemento que poderían proporcionar as institucións na súa recollida de datos do traballo realizado vinculado á trata polo que tamén se pretendeu realizar un contexto aproximativo das cifras que constan sobre esta realidade e as súas dimensións (datos estatísticos secundarios oficiais), tendo en conta que se trata dunha visión parcial e moi limitada. Para este labor contactouse e xestionouse a obtención de datos a través da mediación previa da Secretaría Xeral de Igualdade (Xunta de Galicia) coas institucións que están, polo seu desempeño laboral, realizando detección de actuacións vinculadas á problemática: Dirección Xeral da Inspección de Traballo e Seguridade Social (dirección territorial de Galicia situada na Coruña e os seus representantes provinciais: A Coruña, Lugo, Ourense, Pontevedra), subdelegación do Goberno (representantes de cada provincia), brigadas de Estranxeiría, unidades orgánicas da Policía Xudicial da Garda Civil e Fiscalía de Estranxeiría das catro provincias. A obtención de datos foi moi dificultosa: nalgúns casos porque a elaboración de estatísticas das bases de datos das institucións son xerais e engloban actuacións non só relativas á trata ou explotación laboral/sexual senón tamén doutro tipo (infraccións administrativas) polo que ante a parcialidade do seu contido e por prudencia, óptase por non realizar ningunha comunicación (é o caso de Inspección de Traballo) e noutros non se autorizan a transmisión de datos das actuacións policiais realizadas en materia de trata de persoas en Galicia por decisión estratéxica para facilitar a investigación e persecución deste ou outros delitos (é o caso da Policía Nacional e brigadas de Estranxeiría), remitíndonos aos datos

publicados pola Secretaría de Seguridade do Estado. A excepción foi a Garda Civil que conta con informes anuais na actuación contra a tráfico de persoas aínda que referido exclusivamente a fins de explotación sexual. É por iso que a obtención dos datos estatísticos correu a cargo das memorias oficiais dos organismos competentes en realizalas nos que se reflicten maiormente o tratamento de delitos conexos (é o caso de Fiscalía, tamén) e/ou parciais (só vinculación coa explotación sexual).

O traballo de campo para o presente informe solicitouse a través da realización de entrevistas persoais semidirixidas a partir dun guión preestablecido (ver anexo 2) a profesionais de recoñecido prestixio que son referencia directa e expertos/as na loita contra a trata en Galicia nos seus ámbitos de traballo así como constituírse as persoas de referencia facilitadas polas súas organizacións (logo de consulta con Xunta de Galicia solicitando a súa colaboración): Fiscalía (Estranxeiría), forzas e corpos de seguridade do Estado (Brigada de Estranxeiría, unidades de Policía Xudicial da Garda Civil) e Inspección de Traballo. Realizáronse un total de 13 entrevistas nas que 2 foron grupais: 1 pertencente a brigadas de Estranxeiría (4 participantes) e outra de Inspección de Traballo (2 participantes). Así mesmo, a representante de Amnistía Internacional en Galicia. O contido das entrevistas foi transmitido en liñas moi xerais na solicitude desta por parte da investigadora responsable dando a coñecer a flexibilidade dos contidos que se abordarán e o compromiso de absoluta confidencialidade e que solicito sexan gravadas para facilitar a obtención de información precisa e veraz. Ao longo do informe envorcarase parte/fragmento das transcricións destas gravacións en función da temática abordada e referenciarase co texto en formato cursiva e entrecomiñado (“...”). Así mesmo, faranse constar algunhas declaracións de axentes que non foron gravadas por expreso desexo do entrevistado/a pero que foron recollidas de forma pretendidamente literal nas notas de campo (veñen salientadas con * e aviso “notas de campo”) e referenciarase co texto unicamente en cursiva. Estas últimas declaracións serán envorçadas de forma secundaria, por obterse con menor fiabilidade. É reseñable a especial situación dos axentes implicados da demarcación da provincia de Lugo: Fiscalía, Estranxeiría e Garda Civil derivado das actuacións do Caso Carioca, en proceso de instrución.

Táboa 3. Entrevistas a profesionais/expertos/ás

COD	Institución / Cargo
P-1	Responsable de Inmigración CIG Galicia
P-2	Fiscalía Provincial da Coruña
P-3	Fiscalía Provincial de Ourense
P-4	Fiscalía Provincial de Pontevedra
P-5	Garda Civil / Dirección Adxunta Operativa XVª Zona Galicia
P-6	Garda Civil / Unidade Orgánica Policía Xudicial
P-7	Representante de Amnistía Internacional en Galicia
P-8	Policía Nacional: inspector xefe Galicia
P-9	Policía Nacional: Brigada de Estranxeiría e Equipo (4) *
P-10	Inspección de Traballo e Seguridade Social (2) *
P-11	Xuíz/a de instrución con experiencia en casos de trata*
P-12	Fiscalía Provincial de Lugo*
P-13	Policía Nacional: Brigada de Estranxeiría II*

* : ver en notas de campo

Para coñecer unha valoración das actuacións institucionais así como da percepción da trata en Galicia realizáronse 2 grupos de diagnóstico²⁶ nos que participaron entidades e organizacións que atenden e informan de forma directa as vítimas e presuntas vítimas de trata (laboral e sexual) en Galicia e polo tanto son coñecedoras das vicisitudes, problemáticas e áreas de mellora na súa asistencia/identificación e protección. Estes grupos configúranse como equipos operativos de reflexión en torno a uns contidos facilitados previamente á súa constitución (ver guión deste no anexo 2) e a súa finalidade é crear un efecto sinérxico sobre os/as participantes onde se produza non só unha envorcadura de opinións senón tamén a estimulación de respostas múltiples coas valoracións que ofrezan os demais integrantes do grupo. Con iso preténdese un aproveitamento intensivo da información acompañado dos criterios técnicos e dificultades reais coas que se atopan os/as profesionais na abordaxe e tratamento da trata. Para que a xestión das posibles discrepancias se poidan xerar nun clima de aceptación e seguridade, garántese a confidencialidade sobre as opinións envorcadadas no grupo e que serán empregadas na análise de discurso de forma anónima (transcricións das gravacións efectuadas do vídeo e voz). Os criterios de selección das organizacións participantes foron tendo en conta a súa traxectoria profesional de experiencia coa problemática e que se atopasen dentro do mesmo sector e/ou análogos. Este criterio de certa homoxeneidade responde ao interese de facilitar a creación de interrelacións simétricas na comunicación interpersonal²⁷, de aí que se seleccionase entre as ONG, asociacións, sindicatos, confederacións, etc. Para iso partiuse das guías de recursos elaboradas pola Xunta de Galicia das entidades que traballan con vítimas de trata e explotación sexual, das listaxes de asociacións de inmigrantes e retornados viventes (examinados en www.galiciaaberta.com) e entidades coñecidas previamente por pertencer a programas de axuda a colectivos de traballadores, inmigrantes, mulleres e pertencentes á poboación en exclusión social. Realízase unha sondaxe telefónica presentando o estudo exploratorio e informando dos seus obxectivos solicitando a súa colaboración.

Desta forma confecciónase unha listaxe de institucións (24) que manifestan ter e/ou ter algunha experiencia na abordaxe de trata (laboral e sexual) e estas foron: Accem, Oblatas Ferrol "O Mencer", Cáritas Lugo, Cáritas Ourense "Alumar", Adoratrices Ourense "Er-guete Muller", Faraxa, Médicos do Mundo, Cáritas-Oblatas "Vagalume", Cruz Vermella Lugo, Ecos do Sur, Aliad Lugo, Trinitarias Vigo, Sindicato CCOO (Comisións Obreiras - CITE), Sindicato CIG Inmigración (Confederación intersindical Galego), Sindicato UGT (Unión Xeral de Traballadores) Galicia, Unidades de Atención de Migrantes dos Concellos das principais cidades de Galicia: A Coruña, Santiago, Lugo, Ourense, Pontevedra, Ferrol e Vigo. Elabórase un cuestionario en liña a través da ferramenta facilitada na plataforma google.docs que se envía á persoa de referencia estipulada na sondaxe telefónica por correo electrónico. O cuestionario (de 20 preguntas) pódese sistematizar a recollida de datos de 19 das 24 entidades participantes en torno a un 1 mes despois de efectuar o envío e utilízase para iso

²⁶ De similar factura aos grupos de discusión pero que teñen unhas características máis flexibles nos procedementos e axústanse maiormente aos obxectivos deste estudo exploratorio.

²⁷ Isto realízase baixo o criterio mínimo de homoxeneidade ("sentirse entre iguais") e un mínimo de heteroxeneidade (atributos diferenciais que definan os participantes sen incluír relacións de exclusión ("de poder").

o programa estatístico SPSS v.17.0. En función destes resultados e co criterio da variable de experiencia en casos de trata (laboral ou sexual) e as súas características salientadas realizase a selección para a convocatoria de realización dos grupos de diagnóstico que segundo criterios de axenda dos participantes se executa o día 11 e 25 de maio. Dúas das participantes convocadas para o Grupo 2: a Unidade de atención á Migración do Concello de Vigo a través do seu representante por razóns de axenda non puideron acudir o día sinalado finalmente (sufriera varias modificacións) e o caso de CIG Inmigración e o seu responsable, a causa da intervención urxente dun caso que impediu poder acudir ese mesmo día ofrecéndose para unha entrevista horas despois, a cal realizamos posteriormente á execución do GD-2.

Táboa 4. Grupos de diagnóstico	
GD-1	GD-2
Médicos do Mundo Galicia	Cáritas Diocesana Lugo
Abriga (Asoc. Integración Galego-Brasileira)	Aliad Lugo.
ACCEM Galicia	Ecos do Sur
Faraxa Vigo	
CCOO-CITE Galicia	Consortio das Mariñas
Cáritas Diocesana Santiago "Vagalume"	
Adoratrices Ourense "Erguete Muller"	Oblatas "Ou Mencer" Ferrol
Cáritas Diocesana Ourense "Alumar"	UXT - Galicia

O estudo exploratorio complétase coa realización de entrevistas semidirixidas a vítimas de trata e explotación laboral (2: un home e unha muller) e de trata e explotación sexual (9 mulleres) entre as cales existen 2 casos nos que foron tamén traficadas. A engadir 1 caso máis de explotación sexual coactiva e 1 de tráfico con explotación sexual. En total 13 entrevistas a vítimas de diferentes contextos e con perfís tamén diferenciados intentando reunir a suficiente heteroxeñidade para poder exemplificar as distintas situacións ás que poden estar a enfrontarse as actuais vítimas e presuntas vítimas de trata en Galicia nestes momentos.

Utilizáronse como marco ético no desempeño deste labor as guías da OMS e a RECTP²⁸ utilizando como principio reitor a non "revitimización" e tendo en consideración o seguinte contexto: todas as vítimas agás unha formaban parte dun programa especializado de asistencia en ONG no momento da entrevista froito da situación detectada e identificada²⁹ pola ONG vinculada á Trata recentemente, exceptuando en 2 casos onde o contexto de trata sucedera hai tempo (5 e 6 anos atrás); informouse previamente do estudo e características da entrevista (guión facilitado con anterioridade á entidade

²⁸ OMS (Organización Mundial da Saúde): " Recomendacións éticas e de seguridade da OMS para entrevistar mulleres vítimas de trata de persoas". Organización Mundial da Saúde, Escola de Londres de Hixiene e Saúde Tropical e Programa Daphne da Comisión Europea, 2003. RECTP (Rede Española contra Trata de Persoas): Guía básica para a identificación, derivación e protección das persoas vítimas de trata con fins de explotación. Madrid, 2008.

²⁹ Para isto téñense en conta os indicadores (reveladores, xerais e relativos ao contorno) do protocolo de Fiscalía Superior de Galicia.

para que puidese examinalo coa entrevistada/ou e que constituía unha ferramenta de traballo técnico para coñecer os temas a explorar pero que non se utilizou no desenvolvemento da entrevista); priorizarse manter unha conversación fluída e o máis cordial posible para que se puidese desenvolver o relato seguindo a orde e os temas que espontaneamente se quixesen abordar por parte da vítima e omitindo aqueles que non quixeran ser mencionados ou que non se contestaban de forma concreta (se foran asuntos ou puntos importantes, ao final da entrevista solicitábase realizar consulta posterior cos/ás técnicos/ás do programa que facilitaron unha ficha informativa para contrastar a información ofrecida pola vítima e aquela que posúe a entidade). O único caso que non se atopaba integrado nun programa de asistencia, estimouse a necesidade de contar coa presenza da persoa de confianza e de referencia para a entrevistada desempeñando ademais o labor de intérprete no momento da entrevista e de revisión de texto na súa transcripción. Todas as entrevistas foron gravadas co consentimento informado das persoas entrevistadas, garantindo o seu anonimato e establecendo un compromiso de devolución da información exposta (remitir copia do informe) e transcribíronse respectando as expresións e idiosincrasias lingüísticas do entrevistado/a (mesturas no uso do idioma, etc). As entidades que facilitaron testemuñas para o presente traballo foron: Adoratrices “Erguete Muller” Ourense (6), Faraxa Vigo (4), Abrixa (Asociación pola Integración Galego-Brasileira) (1), Oblatas “Ou Mencer” Ferrol (1), ACCEM Galicia (1). Salientar o contacto facilitado de Médicos do Mundo Galicia e Vagalume con dous testemuños que xa non estaban incluídos nos seus programas de atención e que por razóns de tempo e distancia (non se atopaban na comunidade) non foi posible incluílos no estudo.

Táboa 5. Vítimas:

COD.		Características:
L1	“Ali”: home Marroquí (Beni Mellal-Tadla-Azilal), 31 anos	Trata e explotación laboral (denuncia)
L2	“Ana”: muller brasileira (Salvador-Bahia), 24 anos	Trata e explotación laboral (sin denuncia)
S1	“Xoana”: muller paraguaia (Coronel Oviedo-Iguaçú), 23 anos	Trata e explotación sexual (denuncia)
S2	“Pilar”: muller brasileira (Cuibá-Mato Grosso), 32 anos	Trata e explotación sexual (denuncia)
S3	“Cristina”: muller brasileira (Maceió-Alagoas), 30 anos	Trata e explotación sexual (sen denuncia)
S4	“Sovei”: muller dominicana (Villa González-Santiago), 34 anos	Tráfico/Trata e explotación sexual (sen denuncia)
S5	“Adriana”: muller dominicana (Arenoso-Santiago), 30 anos	Tráfico/Trata e explotación sexual (sen denuncia)
S6	“Sabrina”: muller brasileira (orixe non determinado), 34 anos	Trata e explotación sexual (sen denuncia)
S7	“Elena”: muller dominicana (Villa Riva-San Pedro de Macorís), 42 anos	Trafico e explotación sexual (sen denuncia)
S8	“Andrea”: muller paraguaia (orixe non determinado), 28 anos	Trata e explotación sexual (denuncia)
S9	“María”: muller brasileira (Goiânia-Goiás), 23 anos	Trata e explotación sexual (sen denuncia)
S10	“Lara”: muller paraguaia (Encarnación-Itapúa), 27 anos	Trata e explotación sexual (sen denuncia)
S11	“Yudith”: muller romanese (Reghin-Mures), 19 anos	Prostitución coactiva (con denuncia)

Con todo o material do traballo de campo se elaborouse un informe realizado pola investigadora onde están integradas as transcricións completas das entrevistas a profesionais e expertos/ás (en 2 casos son fragmentos desta), dos grupos de diagnóstico e vítimas de trata e explotación laboral ou sexual (en 2 casos son fragmentos). As notas de campo tamén foron incorporadas ao informe nos casos pertinentes e anteriormente referenciados onde se levou a cabo unha enforcadura da paráfrase da conversación, nalgúns casos (procurábase non coller notas no momento da entrevista para estimular a confianza e un clima distendido na conversación) e notas declarativas recollidas pretendidamente de forma literal, en outros.

As referencias ás transcricións seguen a pauta establecida na orde que ocupa no informe: código identificativo e páxina (ex: S-4, páx. 239).

Omitíronse as referencias a datos, lugares e nomes que puidesen constituír unha vulneración dos dereitos de todos/ás os entrevistados/ás en consonancia e cumprimento coa Lei orgánica 15/1999, do 13 de decembro, sobre protección de datos de carácter persoal e mediante a cal toda a información salientada tanto no informe coma no informe é veraz e á vez confidencial e exclusivamente destinada á elaboración do presente estudo.

APARTADO 3: ANÁLISE DE RESULTADOS

*“...entonces a mi me parece que a todos estos que miran a otro lado, va siendo hora de que se les empiece a exigir una responsabilidad penal...”
(P-4, pax.113)*

3.1

Aproximación estadística da situación rexistrada de trata.

Análise dos resultados: estrutura anti-trata

Co Plan integral de loita contra a trata de seres humanos con fins de explotación sexual en España comezouse a intentar unificar oficialmente a cuantificación do fenómeno de trata³⁰ (non se incluíu de momento a modalidade do tipo de explotación laboral: está en elaboración), non existindo cifras unívocas nin tampouco en relación ao rexistro de delitos conexos, actuacións adxacentes, etc. Estas cifras varían segundo as fontes consultadas porque se difire nas disposicións legais utilizadas por cada institución para a recompilación dos datos (Gasperis, 2012). As informacións vertidas son ademais escasas e incompletas, sen especificar consideracións importantes como o relativo á situación administrativa irregular de moitas presuntas vítimas e a súa posible expulsión, etc. Isto aínda non cambiou pero coa tipificación do delito de trata (en vigor dende decembro do 2010) xa se fixeron rexistros adaptados a esta nova nomenclatura e dispóñense de datos directos e concretos relativos ao exercicio do ano 2011, no que se aplicou. Aínda así, temos que ter en conta que estamos ante un contexto de moitas “cifras escuras” e os datos existentes non son máis que un parcial, limitado e escaso reflexo da realidade. Segundo as estimacións da Oficina das Nacións Unidas contra a Droga e o Delito en Europa, só se detectan 1 de cada 20 potenciais vítimas de trata con fins de explotación sexual e trata laboral, presumiblemente pode gozar de similar ou, mesmo superior, estimación.

En España e segundo o exhaustivo Informe do Valedor do Pobo do ano 2012, só se detectaron entre 2009 e 2011, 21 casos de trata de persoas con fins de explotación laboral (dato facilitado pola Inspección de traballo) e respecto á trata sexual pasouse no ano 2009 de 6.157 persoas en situación de risco, a 15.075 no ano 2010 e 14.370 persoas no 2011 (dato facilitado polo Centro de Intelixencia contra o crime organizado). As cifras aumentarían considerablemente se falásemos de explotación laboral e sexual que aínda que tamén é delito, non teñen todos os elementos necesarios para ser considerado trata de persoas. As persoas detectadas en situación de risco é un dato moito maior que as vítimas identificadas nas actuacións policiais (2009: 1.301, 2010: 1.641 y 2011: 1.082 vítimas), o cal pon de manifesto a dificultade na persecución deste fenómeno.

³⁰ En 2010, 1.641 persoas foron identificadas como vítimas de trata con fins de explotación sexual onde o 93% eran estranxeiras, 32,5% atopábanse en situación migratoria irregular, 92% eran mulleres de idade entre 23 e 32 anos (50% sendo as principais nacionalidades romanesa, brasileira, paraguaia e dominicana (13 vítimas eran menores). II Informe sobre o Estado de situación do Plan integral de loita contra trata de seres humanos con fins de explotación sexual. Ano 2010, Xuño de 2011. Os datos de 2011 non son analizados por nacionalidade pero refírense ás nacionalidades romanesa, brasileira e paraguaia (47% de América, 45% Europa e 7% de África). (Defensor do Pobo, 2012).

Os datos nacionais que ofrece a Fiscalía³¹ Xeral do Estado respecto ao exercicio do ano 2011 por vez primeira dende a tipificación como delito no art. 177 bis CP manifestan que se abriron 44 procedementos xudiciais (tan só 1 no 2010) e incoado 64 dilixencias previas relativo á trata de seres humanos en España, das cales un 92,18% corresponden á modalidade de explotación sexual. Atopa en tramitación un 78,12% delas e derivado diso e por non concluír ningunha a fase de instrución xudicial, non se formulou ningún escrito de acusación do novo delito nin se facilitaran datos concretos referidos ás presuntas vítimas, pola súa seguridade e protección. Non obstante, faise referencia á gran variedade de características tanto en tipoloxía dos grupos organizados, organizacións criminais como persoas individuais (familiares e estraños) que se rexistraron, así como vítimas procedentes de todos os continentes. Os procedementos relativos á trata laboral están relacionados maiormente coa captación enganosa de cidadáns do leste de Europa para explotacións en traballos agrícolas (como temporais na recollida de froita). O outro suposto afecta unha vítima do norte de África trasladada a España para ser dedicada ao servizo doméstico en réxime de servidume. Así mesmo revélase que son 149 as mulleres presuntas vítimas de trata de seres humanos con fins de explotación sexual que se lles ofreceu o acollemento nas provisións do art.59 bis LOEX (período de reflexión, réxime de residencia excepcional e protección integral) aceptándoo 24 de elas (un 16,10%), cifra rechamantemente baixa.

Ponse de manifesto a dificultade do procedemento derivado do testemuño da vítima como única proba de cargo eficiente e faise unha cuantificación de delitos de explotación sexual (reducido á prostitución coactiva) que se resumen en 106 dilixencias previas das cales 83 están en fase de tramitación. Nos supostos de explotación sexual realizáronse 27 cualificacións, 17 por delito do 188 CP e 10 polo art. 318 bis. Constátase, por iso, que o número maior de vítimas de explotación sexual en España son de cidadás romanesas (un 26,31%), brasileiras (15,68%) e paraguaias (14,47%). Exceptuando 2 homes explotados sexualmente, todas as vítimas son mulleres das cales un 5,26% eran menores de idade (os acusados son maiormente españois e romaneses).

Para analizar a situación en Galicia consultáronse as Memorias de Fiscalía Xeral do Estado 2012, Memorias da Inspección de Traballo 2012 e informes facilitados pola Fiscalía Superior de Galicia e forzas e corpos de seguridade (Garda Civil) da nosa comunidade, así como os datos facilitados pola Subdelegación do Goberno relativos ás actuacións en materia de estranxeiría e inmigración provinciais (datos proporcionados pola Brigada de Estranxeiría). Intentouse ante a escaseza dos datos directos sobre trata ofrecer tamén os resultados das actuacións sobre delitos conexos que nos pode contextualizar a dimensión da resposta institucional ante a problemática.

³¹ Son salientables as dificultades expostas na memoria e relativas ás carencias de persoal auxiliar, insuficiencia do sistema informático instaurado nas dependencias do rexistro xudicial e inadecuación ás esixencias das especialidades de fiscalía onde se dan casos de provincias sen ningún tipo de rexistro e tratamento dos datos (é manual e denominado "doméstico") e noutros afirmase que: "como esta falta de rigor conduciu a confundir delitos de prostitución con delitos de trata de seres humanos e viceversa e como se observou igualmente confusión entre delitos de trata de seres humanos con fins de explotación laboral e delitos contra os dereitos dos traballadores" (pax. 865, Memoria FGE, 2012).

Os datos que ofrecen Fiscalía Superior de Galicia consta dunha cifra total de 28 dilixencias de investigación fiscal incoadas polas fiscalías provinciais ao longo do ano 2011 contra o delito de trata de seres humanos.

En relación a outros delitos conexos como contra os dereitos dos cidadáns estranxeiros (art. 318 bis CP, relativo ao tráfico ilegal ou inmigración clandestina) a estatística fiscal rexistra unha cifra total de 3 dilixencias de investigación fiscal (2 na Coruña e 1 en Ourense), 10 procedementos xudiciais penais incoados (6 na Coruña, 2 en Lugo e 2 en Pontevedra) e 27 en trámite e 10 resoltos. En relación aos delitos contra os dereitos dos traballadores estranxeiros (art.312.2 CP relativo ao tráfico ilegal de man de obra³²) non se rexistraron dilixencias de investigación fiscal, nin denuncias ou querellas interpostas e si 7 procedementos en trámite, 1 rematado ou resolto.

Respecto á denominada prostitución coactiva constan incoadas 2 dilixencias de investigación fiscal en Ourense, 3 denuncias ou querellas (2 en Ourense e 1 en Pontevedra) e 19 procedementos xudiciais penais en todo Galicia (9 incoadas, 6 en trámite e 4 resoltos)³³.

Así mesmo, na estatística fiscal ofrécese respecto a outras actuacións:

- CIE: 118 informes emitidos en relación coa procedencia de internamento en CIE (Centro de Internamento para Estranxeiros) onde o 84,75% (100) son favorables, sendo a distribución provincial correspondente de: A Coruña (38), Lugo (36), Ourense (12) e Pontevedra (14). O resto dos informes foron desfavorables (18).
- MENAS (menores): 12 decretos ditados relativos á determinación da idade de menores estranxeiros non acompañados, 7 deles decretados menores e de entre os ditados, 5 deles foron en Pontevedra.
- Matrimonios simulados: 75 informes formulados en contra de matrimonios simulados, a maior parte deles na provincia de Lugo (54) seguida de Ourense (15) e Pontevedra (6).

Outros datos de interese son:

- Solicitantes de asilo (protección internacional) por países en Galicia no 2011: 14 en total (1 de Colombia, 1 de Costa de Marfil, 9 de Cuba, 1 de Sahara -non recoñecido-, 1 de Rusia e 1 de Venezuela).³⁴

³² Art. 312 do Código penal (Tráfico ilegal de man de obra): 1. Serán castigados coas penas de prisión de dúas a cinco anos e multa de seis a doce meses, os que trafiquen de xeito ilegal con man de obra. 2. Na mesma pena incorrerán os que recrutén persoas ou as determinen a abandonar o seu posto de traballo ofrecendo emprego ou condicións de traballo enganosas ou falsas, e os que empreguen a súbditos estranxeiros sen permiso de traballo en condicións que prexudiquen, supriman ou restrinxan os dereitos que tivesen recoñecidos por disposicións legais, convenios colectivos ou contrato individual.

³³ Datos na Memoria Fiscalía 2012 en relación coa actuación do ano 2011 (págs. 300-306) ver en: http://www.fiscal.es/cs/Satellite?pagename=PFiscal%2FFG_Generico_FA%2FFGE_pintarGenericoPie&c=FG_Generico_FA&pageid=1240559967490&_charset=UTF-8&cid=1240560086984

³⁴ Asilo en cifras 2011. Dirección Xeral de Política Interior. Ministerio do Interior, Goberno de España. Xullo, 2012. Os datos non están segregados por sexo e non se pode extraer esa información.

Táboa 6. Estatística 2011 Fiscalía de Galicia - Estranxeiría Datos provinciais e globais de Galicia					
1. Delito trata de seres humanos (art. 177 bis CP)	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Total Galicia
Dilixencias de investigación de Fiscalía incoadas	0	0	1	27	28
Denuncias ou querelas interpostas	0	0	0	1	1
Procedementos xudiciais incoados	0	1	1	6	8
Procedementos xudiciais en trámite	0	1	1	1	3
Procedementos xudiciais resoltos	0	1	1	0	2
Nº de suposto de aplicación do artigo 59 bis LOEX	0	7	1	4	12

A Fiscalía Superior de Galicia realiza unha valoración das dificultades e/ou aspectos negativos sobre esta especialidade e manifesta que: “en lo relativo a los delitos de trata de seres humanos (art. 177 bis CP), delitos contra los derechos de los ciudadanos extranjeros (art. 318 bis CP), prostitución coactiva (art. 188 CP) y otros con ellos relacionados, se detectan problemas de prueba que hacen necesario preconstituirla, en ciertos casos, y actuar con suma diligencia en la instrucción” (pax. 305 da Memoria FSG Galicia)³⁵. Feito que se está a aplicar de forma máis regular nos procedementos relativos a estes delitos, achégase exemplo dun caso facilitado mediante informe de Fiscalía pPovincial da Coruña para este estudo no que se relata³⁶:

“En X de 2011, tras meses de investigaciones, la Brigada de Extranjería de X, detuvo a 6 personas de nacionalidad rumana ya que se comprobó como las mismas procedían a traer a compatriotas suyos desde Rumanía, pagándoles el viaje en autobús con la promesa de que en España iban a tener un buen trabajo y que ganarían más dinero que en Rumanía, siendo todo ello falso, ya que el pago del viaje se convertía en una excusa para configurar una deuda, que unida a una actuación de amenaza y coacción por parte del clan familiar implicado hacía que estas personas se encontraran en una situación cercana a la esclavitud ya que, tras la retención en la mayoría de los casos de sus documentaciones, se procedía a alojarlos en el domicilio de los imputados en condiciones deplorables (sin agua caliente, sólo pudiendo ducharse una vez al mes, comiendo comida caducada, de la basura o incluso destinada a consumo animal), se les obligaba a hacer jornadas maratonianas de trabajos y de colocacion de carteles de publicidad sin cobrar nada (o apenas nada a cambio...). La situación se configura indiciariamente e inicialmente como constitutiva de un delito de trata de seres humanos, tratos degradantes y explotación laboral, existindo 6 imputados en las Diligencias Previas X del juzgado de instrucción nºX de X, las cuales fueron transformadas en Sumario X, encontrándose pendiente de dictado del Auto de conclusión do Sumario. Es de destacar en este procedimiento el buen funcionamiento de la Sección especializada de Fiscalía, debido a que, inmediatamente después de la detención de los imputados, se solicitó inmediatamente la práctica de pruebas preconstituídas ante el Xuzgado ya que era previsible que las víctimas quisiesen volver a Rumanía, pruebas que se encuentran grabadas en soporte audiovisual para su uso, si es necesario, en el acto del juicio oral. Asimismo, se recibió

³⁵ A circular 5/2011, do 2 de novembro, sobre criterios para a unidade de actuación especializada do Ministerio Fiscal en materia de estranxeiría e inmigración, que actualiza novamente a anterior circular 2/2006 intenta coordinar estas e outras actuacións. Omítense os datos relativos a lugares e/ou procedementos identificativos que poidan poñer en situación de vulnerabilidade as vítimas implicadas.

³⁶ Omítense os datos relativos a lugares e/ou procedementos identificativos que poidan poñer en situación de vulnerabilidade as vítimas implicadas.

a todas las víctimas en esta Fiscalía, informándonos de todo lo relativo al procedimiento y a su situación y ante la petición unánime de todas las víctimas que se encontraban en situación de total desamparo en España, se gestionó con la OIM (Organización Internacional de Migraciones) a través de la Fiscalía de Sala de Extranjería, la posibilidad de costear los viajes de las víctimas a su país, el cual se aceptó por la OIM, aunque finalmente no fue necesaria al conseguir la Brigada de Extranjería su vuelta costeada por el Consulado de Rumanía”.

Sobre a proba preconstituída³⁷, a Fiscalía en Galicia pronúnciase:

“...la prueba preconstituída es fundamental en este tipo de procedimientos y que es otra dificultad que puede haber, que no se haga la prueba preconstituída, o sea, la prueba preconstituída es que en fase de instrucción se hace la prueba con presencia del abogado del imputado, del propio imputado, del fiscal, vamos, de todas las partes, de todas las partes y ante el juez se hacen las declaraciones de las víctimas que normalmente se graban... (...)... pues esa declaración vale para poder valorar la sentencia... (...) ...fase de instrucción y fase de juicio oral, todo lo que se hace en fase de instrucción sólo es para preparar el juicio oral, vale? todo lo que se hace en fase de instrucción, declaraciones, etc, lo tienes que repetir en el juicio oral, sino no te vale y esto sería una excepción...” (P-2, pax.87-88)

Na recente Memoria da Fiscalía Xeral do Estado avógase polo fortalecemento doutros métodos de investigación que son coñecidos e amplamente desenvolvidos pola técnica policial, a saber: a denominada investigación reactiva é a máis habitual (sobre a base dos testemuños das vítimas) e a máis axeitada para estes casos é a investigación proactiva (orixinada dende a información confidencial sobre a base de actuacións policiais) e que na persecución deste delito é fundamental xa que non depende da cooperación da vítima (non é necesaria denuncia). Para iso, ten que existir un recoñecemento das dificultades reais ás que se enfrontan as vítimas de trata (e que en moitas ocasións non se queren formular declarar contra os seus tratantes): *“Los traficantes pueden variar su -modus operandi-, modificar sus rutas, cambiar su identidad y utilizar una variedad de tácticas para conseguir los máximos beneficios pero hay un aspecto del delito al que no pueden sustraerse si desean que el negocio sea rentable y es la necesidad de comercializar el producto. Este imperativo comercial constituye un talón de Aquiles para los tratantes. Si un investigador sabe donde buscar siempre podrá descubrir y localizar el trabajo forzado o la explotación sexual que son la base misma del delito; y si se puede localizar a la víctima se puede localizar a los tratantes”* (notas ó pe: pax. 837. Memoria Fiscalía General del Estado, 2012).

A instrución 15/2/1994 sobre a colaboración entre a Inspección de Traballo e Seguridade Social e as forzas e corpos de Seguridade ten por obxectivo lograr a máxima coordinación e apoio administrativo no control da economía encuberta e a inmigración irregular (especificamente de emprego irregular de estranxeiros) entre os distintos órganos. Actualmente estase en tramitación unha nova instrución

³⁷ A proba preconstituída é unha proba documental sobre feitos irrepitibles imposible de trasladar, por medios de proba ordinaria, ó xuízo oral (vén sexa polo seu carácter de urxencia ou pola posibilidade de que existe perigo de que as probas do delito desaparezan). Normalmente é practicada polo xuíz instrutor ó que pertence orixinariamente a competencia pero a policía xudicial ou ordinaria e o Ministerio Fiscal poden como persoal colaborador do xuíz de instrución, de maneira preventiva e acreditando razóns de urxencia, efectuala. Dita proba ten carácter aseguratorio dos indicios e fontes de proba que baixo determinadas garantías formais (“posibilidade de contradición”: están presentes todas as partes para intervir en garante da súa defensa), posibilitan a súa introdución no xuízo oral e polo tanto constitúense como un documento público oficial para fundar unha sentenza de condena.

conxunta entre o Ministerio de Traballo e Inmigración e o Ministerio do Interior, co que é previsible a súa aprobación en breve e que se estende á colaboración e á persecución de trata para a explotación laboral, delitos relacionados con redes para o tráfico de persoas ou inmigración ilegal, e outros e especial relevancia, así como ás fraudes relacionadas cos ingresos ou prestacións da Seguridade Social (Informe Anual 2011, Ministerio de Emprego, 2012).

Neste recente informe faise referencia aos dispositivos cos que se conta para a Comunidade Galega: os técnicos habilitados (operativos e realizando actuacións) e que son 12 así como os datos referidos ás actuacións en materia de estranxeiría (5.327 actuacións con 253 infraccións e traballadores afectados). As actuacións de control da economía irregular e do traballo dos estranxeiros responden na súa maioría a demandas dos propios traballadores afectados e o número de actas de infracción en materia de emprego e estranxeiría en Galicia foron de 158 (A Coruña: 65, Lugo: 24, Ourense: 13 e Pontevedra: 56). En reunión mantida para o presente estudo, os responsables de Inspección de Traballo en Galicia (ver en notas de campo: P-10*, páx. 155) maniféstase a estreita colaboración coas forzas e corpos de seguridade coas que levan traballando conxuntamente máis de dez anos e a grande dificultade na demostración non xa de trata (sen rexistros actualmente) senón da propia explotación laboral e sexual. O mecanismo de inspección foi a constatación de inmigración irregular e sanción administrativa pola ausencia de altas na Seguridade Social. Segundo declaracións de responsables de estranxeiría de Policía Nacional en relación coas inspeccións conxuntas con Inspección de Traballo a multa por persoa irregular nun establecemento en que se presume unha posible relación laboral (na súa maioría, clubs de alterne) oscila os 10.000€/persoa (ver en notas de campo: P-13*, pax. 165).

Outro dos elementos que nos poden axudar a contextualizar o fenómeno son os datos da actividade das forzas e corpos de seguridade: brigadas de estranxeiría (UCRIF) que son as encargadas de identificar as vítimas de trata de seres humanos e a Garda Civil. Nas liñas orientativas sobre algúns aspectos relacionados coa investigación dos delitos relativos á trata sexual e segundo un informe facilitado pola Fiscalía para este estudo, as inspeccións que se efectúan nos clubs de alterne así como en establecementos semellantes son para fundamentalmente tratar de descubrir se existen vítimas de trata e/ou explotación sexual-laboral para o cal se priorizan os seguintes indicadores:

Situación irregular en España, carencia de documentación, posesión da documentación por parte do encargado do club, vivenda no propio club, constancia de débedas co encargado do club, constancia de aboamento do seu transporte a España polo encargado do club, ausencia de diñeiro e medios económicos, outros indicadores complementarios e análogos.

Neste informe especificácase que en caso de que se atope unha muller en situación irregular en España, se debe presumir a súa posible condición de vítima e levar a cabo unha información clara e completa dos seus dereitos (arts. 59 e 59 bis da Lei de estranxeiría) incidindo nos novos dereitos recoñecidos, como o relativo ao do período de reflexión, así como na asistencia que pode ser prestada

polas ONG. A mesma información de dereitos pode levarse a cabo respecto ás mulleres que estean en situación regular, se se cumpren outros indicadores dos mencionados como indicios de que se trata dunha vítima. Nos casos nos que, por situación irregular en España ou por cumprimento doutros indicadores, nos atopamos ante unha presunta vítima de trata ou explotación laboral ou sexual, a Brigada de Estranxeiría debe poñerse en contacto cunha ONG de referencia para cada provincia para que xa directamente ou por medio de entidades colaboradoras, presenten atención específica e información de dereitos á vítima. Ademais, a Brigada de Estranxeiría debe poñer en coñecemento do fiscal delegado de Estranxeiría todos os casos nos que se identifique unha presunta vítima de trata ou de explotación sexual ou laboral e debe remitir cada 6 meses copia das actas de inspección efectuadas, aínda que non se identificaran vítimas destes delitos.

O caso é que de se determinar a non existencia de ningún dos indicios razoables expostos para obter a consideración de vítima ou presunta vítima de trata ou explotación laboral ou sexual e a persoa se encontra en situación administrativa irregular, procederá a cumprir a normativa vixente en materia de estranxeiría (artigo 53.1 a) da Lei Orgánica 4/2000, sobre dereitos e liberdades dos estranxeiros en España e a súa integración social e que tras a súa reforma pola O 2/2009 e 10/2011 en cumprimento do disposto no artigo 59 bis 2 desta incluíu a anterior protección relativo ás vítimas de trata). Isto supón que os estranxeiros/ás en situación administrativa de irregularidade³⁸ están a cometer unha infracción grave en virtude da LOEX (Lei de estranxeiría) polo que normalmente se inicia un expediente sancionador (non penal) ou de expulsión do país (a multa é a sanción prevista con carácter xeral). O tempo máximo de detención en comisaría é de 72 horas tras as cales caben dúas posibilidades: liberdade (co expediente sancionador en curso) ou que a policía solicite ao xuíz o seu ingreso nun centro de internamento de estranxeiros (CIE) no cal se permanecerá un máximo de 60 días para proceder á expulsión³⁹.

Sobre esta cuestión a Policía Nacional e dentro desta, as brigadas de Estranxeiría, son conscientes desta difícil dobre actuación, a prioritaria, de protección pero tamén, a sancionadora:

"... las Brigadas de extranjería en primer momento son unas brigadas de policía administrativa, es decir, hai una normativa de extranjería, una normativa de asilo, una normativa de entrada de personas en territorio nacional y hay que cumplir y en base a eso pues quién no cumple estamos obligados a dar cuenta de él, en ese sentido y hablando claro en relación a las víctimas, nos toca el papel de malos porque hay una normativa... después hay una función, que ahora es la que tiene evidentemente más importancia es el tema de la protección a las víctimas y atacar esos delitos... delitos que se cometen con ellas, es una función de policía judicial, es decir, nosotros hacemos y cuando detectamos un delito lo que hacemos es investigar ese delito y ponerlo en conocimiento de la autoridad judicial (...)... en nuestra

³⁸ A situación vén propiciada segundo as seguintes circunstancias: entrada en España de forma irregular e non regularizar a situación, entrada regular pero sen obtención de prórroga de estadia ou sen renovación en prazo da súa autorización de residencia e os que traballan sen autorización para iso.

³⁹ Unha vez incoado o expediente sancionador ou de expulsión, posúese un prazo de 48 horas (dous días) ou 15 días, segundo os casos, para presentar alegacións escritas explicando o caso particular. A continuación, a policía estuda o caso e recomendará á autoridade se procede poñer unha multa ou se procede a expulsión de España.

estructura un área que es importante... es la de policía judicial, la área de investigar delitos, por una cuestión de eficacia y de coordinación, la investigación de los delitos relacionados con la trata, lo que es los delitos de inmigración, falsedad documental y explotación sexual o laboral, en vez de hacerlo la brigada de policía judicial que es la que investiga delitos, lo hace la de extranjería, es decir, la brigada de extranjería desde hace no mucho, que es lo que se llamó la creación de las UCRIF (Unidades contra las redes de inmigración y falsedad) esa unidad de policía judicial son gente que investiga delitos para el juez, ellos no hacen nada para la subdelegación del gobierno, que es la que sanciona y eso debería estar en la brigada de policía judicial, lo que pasa es que nosotros digamos que tenemos más flexibilidad que otros órganos y nos interesa tenerla ahí..." (P-8, pax. 147-148).

É por iso que varias organizacións (Amnistía Internacional, a RECTP e no recente informe do Valedor do Pobo) recomendan que exista unha maior colaboración entre as autoridades e as ONG especializadas participando de forma activa nos procedementos de identificación das vítimas. A falta de desenvolvemento regulamentario do artigo 59 bis da Lei de estranxeiría xunto á indefinición neste punto do Protocolo marco de protección das vítimas de trata está, en opinión destes axentes, comprometendo gravemente a eficacia do proceso de identificación das vítimas e o papel das ONG relegado a desempeñar unicamente un rol subsidiario e humanitario (sen identificación non é posible acceder á protección).

Subdelegación do Goberno facilitou os datos relativos ao número de expedientes de expulsión incoados e resoltos dende 01/01/2011 ata o 30/06/2012 por nacionalidade e sexo, logo de petición ás brigadas de Extranxeiría agás en demarcación de Lugo (*), que non foron trasladados (ver táboa 7).

Así mesmo, facilitáronse o número de autorizacións de residencia e traballo provisionais por circunstancias excepcionais na colaboración da investigación dun delito (pendente, polo tanto, da autorización definitiva por parte da Secretaría Xeral de Seguridade): Na Coruña, 1 muller de Brasil, en Ourense 1 muller de Paraguai e en Pontevedra 1 muller de Brasil.

Táboa 7. Estatística 2011-2012 (ata 30/06) relativo ás expulsións incoadas e executadas pola Policía por nacionalidades e sexo en Galicia									
	A Coruña		Lugo		Ourense		Pontevedra		Total
	H	M	H	M	H	M	H	M	
Expulsións incoadas 2011 Total	132	55	*	*	66	143	170	54	620
Brasil	19	28			10	52	7	24	140
Marrocos	30	0			10	0	32	0	72
Senegal	17	0			6	0	21	1	45
Expulsións incoadas 2012 (1º semestre)	54	40	*	*	20	32	107	48	301
Brasil	3	13			4	15	1	22	58
Marrocos	9	1			1	0	0	36	47
Senegal	12	1			1	0	0	7	21
Expulsións resoltas 2011 Total	77	37	*	*	65	154	159	50	542
Brasil	10	18			12	61	8	21	130
Marrocos	25	0			9	1	30	0	65
Senegal	11	0			7	0	17	1	36
Expulsións resoltas 2012 (1º semestre)	27	10	*	*	23	45	121	55	281
Brasil	2	5			3	20	1	25	56
Marrocos	9	0			4	0	34	0	47
Senegal	0	0			2	0	11	0	13

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos facilitados de Subdelegación do Goberno de cada provincia derivados das actuacións da Brigada de Estranxeiría (Policía Nacional)

Por outro lado, a Garda Civil realiza cada ano un informe sobre o tráfico de seres humanos con fins de explotación sexual e pon de manifesto a falta de coñecemento relativo á dimensión real do problema de Trata: "...policialmente solo se conocen los casos que se investigan y ese conocimiento llega la mayoría de los casos a través de las denuncia de la víctimas por lo que es más que probable que queden muchos casos sin conocer". Exponse os datos máis reveladores dese informe:

Táboa 8. Datos sobre establecementos e persoas relacionados coa prostitución inspeccionados por Comandancias da Garda Civil -2011				
Comandancias	Clubs	"Vítimas"*		
		Esp.	Extr.	TOTAL
A CORUÑA	38	14	368	382
LUGO	7	1	33	34
OURENSE	22	3	135	138
PONTEVEDRA	12	7	44	51
TOTAL GALICIA	79	25	580	605

* "Vítima": tamén as potenciais, aquelas que exercen a prostitución por atoparse "nun estado de necesidade (non todas) e porque, denuncien ou non, sempre queda a dúbida de se exercen esa actividade baixo o control máis ou menos rigoroso de persoas e organizacións dedicadas a actividades delituosas". (Extracto do informe da Garda Civil)

Ademais, realízase a seguinte valoración que é crucial e repetidamente manifestada por todos os entrevistados no presente traballo e que abordaremos no seguinte apartado:

“... Por otra parte, el ejercicio de la prostitución en sí mismo no es ilegal en nuestro país (no está penado) pero tampoco está claramente reconocido como actividad laboral, por lo que la actuación policial contra el TSH con fines de explotación sexual se complica, y se ciñe a la investigación criminal cuando hay indicios de alguno de los delitos o faltas recogidos en el Código penal (coacción a la prostitución, lesiones, amenazas, agresiones sexuales, contra los derechos de los trabajadores, etc.) o de infracciones administrativas a los diferentes reglamentos (hostelería, extranjería, etc). En septiembre del año 2003 se produjo un punto de inflexión al respecto, puesto que, como ya se ha expuesto, por LO 11/2003, de medidas concretas en materia de seguridad ciudadana, violencia doméstica e integración social de los extranjeros, se introdujeron en el ordenamiento jurídico español matices para adaptar las normas a acuerdos internacionales, sancionando con más dureza las conductas de tráfico y, en lo que afecta a TSH con fines de explotación sexual, penalizan de nuevo cierto tipo de proxenetismo: desde el día siguiente a la publicación de esa reforma (29 de septiembre) se castiga en España al “que se lucre explotando la prostitución de otra persona, aún con el consentimiento de la misma” con las mismas penas que al que coacciona”
 (Informe actividade 2011, Garda Civil),

Táboa 9. Número de mulleres que exercen a prostitución en Galicia por país de procedencia - Garda Civil 2011

Evolución dos datos segundo procedencia:	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Europa	8	72	58	75	97	268	183
Portugal	0	8	7	3	11	7	23
Romanía	6	41	30	50	62	191	133
España	2	8	15	17	13	58	18
Outros	0	15	6	5	11	12	9
América	164	464	373	332	310	532	410
R.Dominicana	3	30	45	43	71	151	104
Brasil	140	302	220	207	163	238	179
Paraguai	2	12	16	14	11	42	22
Colombia	13	69	48	53	42	69	64
Ecuador	0	1	1	4	1	3	14
Arxentina	3	11	20	2	2	3	6
Outros	3	39	23	9	20	26	21
Africa	6	16	29	13	20	45	10
Nixeria	4	8	22	8	15	38	6
Outros	2	8	7	5	5	7	4
Asia	0	2	1	0	0	0	2
Totais	178	554	461	420	427	845	605

Elaboración propia a partir do Informe TSH 2011 da Garda Civil

Gráfico 1. Evolución dos datos (2005-2011)

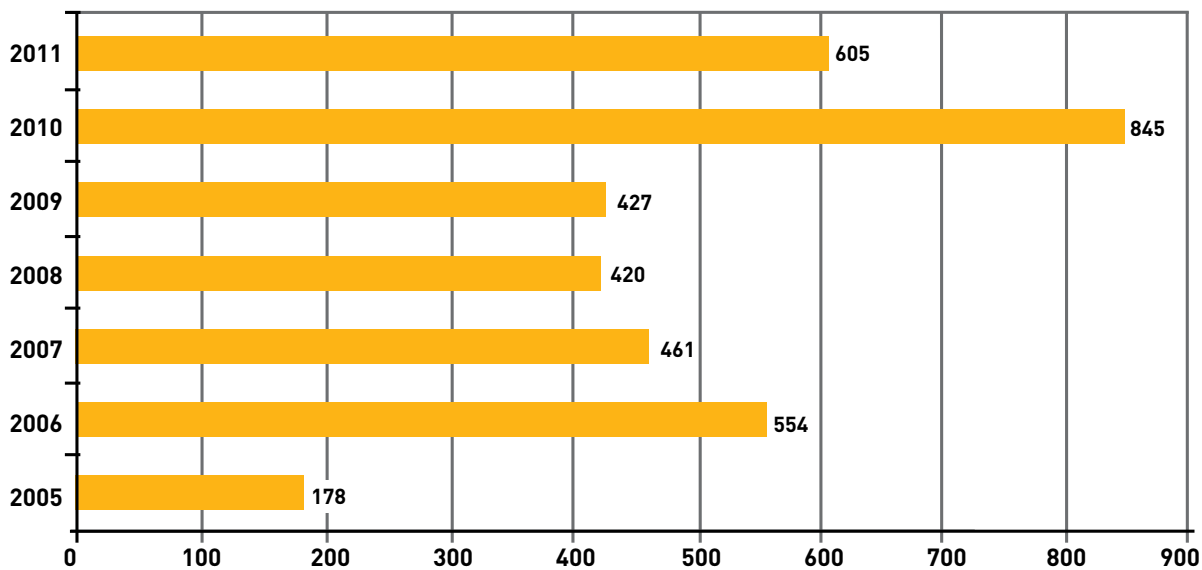
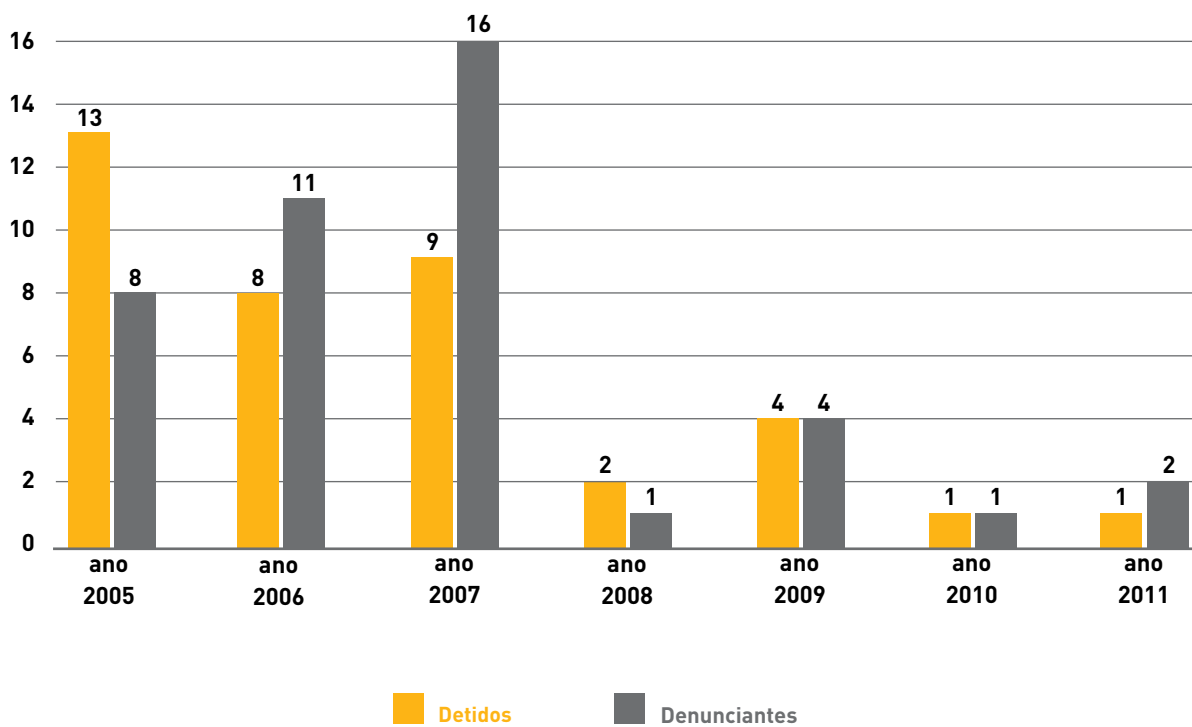

Gráfico 2. Nº de denuncias por parte das vítimas e nº de detidos en Galicia

A gran diferenza nas cifras tal e como tamén se reflectía na situación de España lévanos a realizar a mesma lectura: a detección de poboación de risco é moitísimo maior que as vítimas identificadas e isto pon de manifesto que a resposta institucional debe adaptarse ás dificultades que entraña este feito. Segundo o propio informe da Garda Civil manifesta que é sorprendente a diferenza entre eses datos e que “tan só unhas poucas mulleres se animaran a denunciar”, o factor determinante que explica este feito é a “voluntariedade” das presuntas vítimas:

“Esto se explica porque la mayoría de estas mujeres informan que han llegado a España a ejercer la prostitución “voluntariamente”. Para llegar a España entran en contacto con organizaciones que les facilitan los medios para el desplazamiento y para ocupar plaza en algún club, a cambio de una gran cantidad de dinero. Una vez en dichos establecimientos, consienten con las “condiciones laborales”, que pese a que sabes que originan un enriquecimiento fácil de la organización a su costa, a ellas les reportan unos ingresos que desde su punto de vista les resultan “satisfactorios””.
Informe tráfico seres humanos fines explotación sexual – Galicia 2011.

Esta cuestión pode ser clave á hora de explicar as dificultades na persecución do delito de trata sexual e esta gran variabilidade nas cifras, cuestión que se abordará no seguinte apartado. A explotación sexual como delito non está tendo un tratamento adecuado nas investigacións policiais e como veremos máis adiante, tampouco no ámbito xudicial. A manifestada voluntariedade das vítimas parece constituir un factor determinante na súa persecución e isto encobre e favorece o comercio sexual existente así como os contextos de trata que puderan estar desenvolvéndose.

Unha vez coñecidos os datos rexistrados en materia de trata, é pertinente e necesario ofrecer dous exemplos de casos que se detectaron en Galicia en relación coa trata sexual (Caso Carioca) e trata laboral (Caso Peregrino), non só polo volume de vítimas estimadas (máis dun centenar en cada caso e moitas delas detectadas polas ONG e outras organizacións: en fase de instrución⁴⁰.) senón polo impacto que sen dúbida xerou na opinión pública. Por un lado, a creación de concienciación social sobre a loita contra este fenómeno e, por outro, a actuación da Administración detectando e sendo dilixente no tratamento da corrupción e o desleixo de funcións existente nalgunhas estruturas de poder, debe ser corrixido.

Dous exemplos en Galicia: a Operación Carioca (trata sexual) e a Operación Peregrino (trata laboral)

1. CASO DE REDE de trata sexual: Operación CARIOCA e delitos conexos.

CARACTERÍSTICAS:

1. 500 implicados entre os imputados na rede que a constituída por proxenetas, policías, gardas civís e médicos da zona. As vítimas: maiormente, de nacionalidade brasileira.
2. Os delitos imputados son (antes da reforma do código penal): suborno, tráfico de influencias, prevaricación, indución ó aborto u omisión do deber de perseguir delitos entre os axentes da Policía Local-Nacional e Guardia Civil e tráfico ilegal de inmigrantes, explotación sexual, prostitución coactiva, abortos ilegais entre os explotadores/as e médicos.

Ver en: http://elpais.com/diario/2011/04/17/sociedad/1302991203_850215.html
(Ver Anexo 3)

⁴⁰ É por iso que non se fixo referencia a ningún dato relativo aos casos para non entorpecer os labores de investigación que se están a realizar na actualidade.

2. CASO DE REDE de trata laboral: Operación PEREGRINO e delitos conexos.

CARACTERÍSTICAS:

1. 100 implicados entre os imputados na rede: 20-25 empresas galegas, 1 dirixente do Centro de Información para os dereitos dos inmigrantes do Sindicato CCOO e 57 traballadores vítimas de trata laboral, de nacionalidade marroquí.
2. Os delitos imputados son (antes da reforma do código penal): asociación ilícita, tráfico ilegal de man de obra extranxeira, fraude, explotación laboral.

Ver en: <http://novasgz.com/pdf/ngz86.pdf> (Ver Anexo 3)

3.2 Resultados e principais achados nas entrevistas e grupos.

Tívoise a oportunidade de contar para o presente traballo coa participación de entrevistados/as que xogan un papel clave na persecución de trata en Galicia, non só polo cargo que ocupan, que os coloca en primeira liña na loita contra este delito na nosa comunidade senon pola súa dilatada experiencia e concienzuda profesionalidade: Fiscalía, forzas e corpos de seguridade (Brigada de Estranxeiría e Garda Civil), representantes de organizacións reivindicativas dos dereitos humanos (Amnistía Internacional) e das principais organizacións non gobernamentais que actualmente están a traballar na atención e asistencia ás vítimas⁴¹.

Antes de iniciar os marcos temáticos abordados nas distintas entrevistas é importante salientar que, en valoración de todos os axentes, nos atopamos ante o que parece estar a configurarse como un novo escenario na loita contra trata, onde a dotación de novas ferramentas legais, maiores instrumentos técnicos e sociais e, sobre todo, vontade de coordinación e colaboración asegura unha maior e máis eficiente abordaxe institucional. As posta en coñecemento dos desaxustes e dificultades que entraña este labor é un gran paso para mellorar e palialos.

3.2.1

As entrevistas:

A indefinición legal e as características do fenómeno en Galicia.

Como xa se mencionou, a tipificación do delito de trata (en vigor desde decembro do 2010) foi un punto de inflexión no tratamento deste delito. A trata “era filtrada” a través do tráfico ilegal de inmigrantes con fins de explotación, sobre todo, deixando de lado as persoas de nacionalidades comunitarias. Na Fiscalía supuxo mellorar considerablemente:

“...hace... tres, cuatro años no había ninguna especialización en esta materia, o sea, era un delito más... o sea entraba... y en estos delitos es muy importante la especialización... porque... a ver, es importante en bastantes delitos... también hay especialización en seguridad vial, en siniestro laboral, en medio ambiente pero aquí hay que actuar muy rápido y antes había un caso que se detectaba en un club, por ejemplo, diez víctimas, irregulares además, que se las podía expulsar, etc, y eso llegaba al juzgado como un atestado como cualquier otro, vale? quedaba por ahí, el juzgado pues había que ver el juzgado que le tocaba... hasta que le tocaba un juzgado podía pasar no sé cuánto tiempo, llegaba a fiscalía...” (P-2, pax. 87)

“...es un avance importante ahora también comunitarios y españoles también pueden ser víctimas del delito de trata, o sea, que ese punto de inflexión ahí sí que lo hay...” (P-2, pax. 78)

⁴¹ A Xunta de Galicia conta con guías e mapas de recursos de recente publicación nos que se expoñen os recursos e servizos de todas elas.

“... es un delito tendencial, qué quiere decir? pues que cuando una persona autora de delito de trata somete al tráfico a una víctima lo hace con una finalidad... (...)... eso es lo complicado porque tenemos que coger a personas que someten a ese tráfico a personas con una finalidad y no es necesario que esa finalidad se llegue a producir porque cuando esa finalidad se alcance hay dos delitos, habría la trata y por otro lado, si se llega a producir una explotación sexual, un delito si es de prostitución coactiva o si se produce por ejemplo un... un tráfico de órganos...” (P-3, páx 101-102)

“...a nivel nuestro solamente existía la prostitución coactiva, la inmigración ilegal con fines de explotación sexual pero no un delito de trata...” (P-3, páx. 105)

A detección da trata maniféstase como sumamente complicada polas características do perfil das potenciais vítimas: persoas inmigrantes en situación irregular sen recursos e en marcos de explotación sexual e/ou laboral que non denuncian a súa situación por non percibir nin ter a conciencia de ser vítimas dun delito contra os dereitos humanos. Así mesmo, existe unha clara diferenciación nas características destas se se tratan de laboral (normalmente homes de nacionalidade marroquí, senegaleses, ghaneses, maioritariamente) e sexual (mulleres de latinoamérica, maiormente: Brasil, Colombia e comunitarias: Romanía). Estas apreciacións tamén coinciden cos resultados dos grupos de diagnósticos a ONG que veremos posteriormente e que tamén observan unha diferenciación na forma de realizar a captación segundo sexa a súa finalidade: a laboral, recórrese a unha rede máis formalizada (axencias, contactos impersoais), o tipo de contacto para a explotación sexual adoita recorrer a amigos/ás, coñecidos/ás e mesmo familiares. Así mesmo, a variable “consentimento” e que pode darse en iguais condicións para as dúas situacións de explotación (baixo engano e/ou situación de vulnerabilidade, etc.) ten distinta valoración no caso sexual. Esta distinción na valoración non só atinxe ao seu tratamento xudicial (valoración dos/as fiscais e reflectidas a continuación) senón tamén na investigación previa e/ou identificación do delito (por parte das forzas e corpos de seguridade, como veremos máis adiante).

“...en ámbito laboral, Marruecos, se vieron varios casos y... bueno, trabajadores africanos, también se vieron casos y de prostitución pues sudamérica... Brasil, pues Colombia, yo creo que lo común con lo... de Rumanía también ha habido casos y aquí sí ha habido un avance en esto porque rumanía como es comunitaria... antes no le podíamos aplicar la inmigración ilegal, si traían a una víctima de Rumanía aquí y aquí se explotaba sexualmente sólo podías ir por explotación sexual, no por inmigración ilegal, ahora se puede ir por trata a la vez por la explotación.” (P-2, pax. 85).

“si, en cuanto a los modos y las captaciones yo creo que si, es decir, es lo que te digo, normalmente las latinoamericanas adquieren una deuda entre cinco mil, entre dos mil quinientos y cinco mil... (...)...pues los mil euros que nos falta por saldar te lo perdonamos pero a cambio nos captas una chica y les meten el miedo ese, no?”... (P-3, pax.99-100)

“...a veces se confunde lo que simplemente es contratar a un ciudadano extranjero en situación irregular con explotarlo, simplemente contratarlo es ilegal, evidentemente es ilegal, sería una infracción administrativa, sería sancionable pero no sería delito... para que hablemos de delito de explotación laboral es ir más allá, es contratarlo y además pues pagarle la mitad que los demás trabajadores que tienen permiso de trabajo, que el horario sea pues de ocho horas sean de seis, de no descansar los fines de semana, no tener días libres, etc, es decir, es ir más allá, es ir hacia lo que es propiamente la explotación, lo digo porque a veces se confunde bastante esto porque el código penal no es demasiado claro, habla de... perjudicar los derechos que tienen reconocidos por las disposiciones legales, viene a decir, con lo cual a veces se confunde un poco... bueno, la jurisprudencia sí que es clara en interpretar que tiene que ser una verdadera situación de explotación comparada pues

con lo que sería con un ciudadano español con permiso de trabajo, o sea dice literalmente "que ofrezcan empleo o condición de trabajo, quienes empleen sobre todo extranjeros sin permiso de trabajo con condiciones que perjudiquen, supriman o restrinjan los derechos que tuviesen reconocidos por disposiciones legales, convenios colectivos o contrato individual", se trata de explotarlos en definitiva, no simplemente pues que no tienen... no están dados de alta en la seguridad social? lógico porque no tienen permiso de trabajo pero es ir más allá, es eso, horario, sueldo, condiciones generales de trabajo y aquí daría igual el consentimiento o no, claro. Otra cosa que también se confunde muchas veces y que afecta directamente a la prostitución, que es que da igual que consientan, es decir, un ciudadano de Marruecos, a lo mejor él puede querer trabajar aquí veinte horas por doscientos euros al mes porque a lo mejor es más que lo que tenía ahí pero eso... atenta contra su dignidad y por lo tanto no se permite, o sea, el consentimiento da exactamente igual y eso es clave en la prostitución, eh! porque es muy típico esto de que sabía que venía a prostituirse y quiere prostituirse y efectivamente, en muchos casos y esas es una de las dificultades que luego bueno, seguramente me preguntarán sobre ello, bueno que las víctimas realmente muchas veces, no se sienten víctimas..." (P-2, páx. 79-80).

Nos delitos relativos á prostitución e na segunda parte do precepto do art. 188: *"na mesma pena incorrerá quen se lucre explotando a prostitución doutra persoa, aínda co seu consentimento"* penalízase a intermediación lucrativa de terceiro en prostitución e non require violencia, coacción ou engano e a pesar de ser unha figura delitual importante para atacar a existencia de explotación sexual, existen poucos pronunciamentos xudiciais⁴². En opinión dos fiscais e xuíz entrevistados no presente informe, a xurisprudencia do Tribunal Supremo restrinxe a aplicación deste tipo penal en prexuízo das vítimas limitando a súa aplicación unicamente a condutas delituosas onde se exerce dun xeito directo coacción sobre a vítima en concorrencia co lucro tamén directo e continuado por parte de quen asume o papel do proxeneta. Sobre esta falta de actuación xurídica na condena de condutas vinculadas á explotación sexual, pronúncianse:

"...yo personalmente no lo entiendo, o sea, yo personalmente leo el código penal y me parece muy claro, donde el código penal es claro no veo interpretación posible pero el tribunal supremo lo interpreta así, o sea, el tribunal supremo dice que tiene que haber coacción a la prostitución, siempre. (...) el código penal dice que el que se lucre con la prostitución ajena aún con su consentimiento, con lo cual, partimos de que si la víctima está consintiendo y alguien se lucra de su explotación, sería delito pero en la práctica lo que se exige, por ejemplo, en la jurisprudencia es una explotación además explotación bastante clara y evidente..." (P-2, pax. 83).

"...y están sensibilizados y conciencizados... que problema hay? bueno, el problema de este fenómeno... yo lo veo muy claro, en esta... en nuestro código penal se castiga aquel que viva de la explotación ajena, aún con el consentimiento de la víctima, que es lo que sucede? pues que hay una jurisprudencia consolidada del tribunal supremo que considera que bueno, que ha ido exigiendo una serie de requisitos para penalizar esa conducta con lo cual ese tipo penal ha quedado prácticamente sin contenido ni aplicación práctica..." (P-4, pax. 112-113)

"...la interpretación de ese artículo tiene una razón jurídica y es que empezó a interpretarse de esta manera bueno porque la primera sentencia que además el ponente es un magistrado... bueno con gran competencia jurídica

⁴² Segundo a Sentenza do 20 de febreiro de 2006 da Audiencia Provincial de Soria son elementos de delito: a) existencia dunha ou varias persoas delicadas a unha actividade sexual realizada mediante percepción dun prezo e con continuidade temporal; b) que un terceiro ase proveite ou explote economicamente esa actividade de prostitución dos que a practican e na que intervén, influíndo na decisión da vítima para que se inicie ou continúe na prostitución, ou cooperando con ela proporcionando lugar, transporte, contactos persoais e outros medios para a súa práctica; c) que o suxeito activo faga o seu medio de vida total ou parcialmente de forma temporal ou continuada, da percepción de ingresos obtidos da prostitución ou corrupción das outras persoas.

consideró que... que puede, que se podía englobar en explotación laboral, se podía englobar en el artículo 312 del código penal pero no en un delito de prostitución entonces bueno, a partir de ahí se ha interpretado de esta forma y se está dejando de penalizar al intermediario, al empresario, al que realmente se favorece de tener una persona así, no? bueno, quizá sí sea necesario, mire usted, comete delito de prostitución aquel que no se quiera enterar de en qué condiciones se está ejerciendo la prostitución, o sea, adelantar la barrera de protección un poco, o convertirlo en un delito formal de tal manera que... que todo el mundo tengamos que enterarnos de en qué condiciones está la rumana que viene a ejercer la prostitución en un club... entonces bueno, la prostitución en sí misma, voluntaria y libremente, de mujer a hombre o de mujer que se anuncia en un periódico pues nadie tiene por qué meterse con ella, ahora que esté toda España llena de clubs, que se estén enriqueciendo a costa de la miseria, de la desgracia de las víctimas de trata pues hombre, son suficientemente numerosas como para que merezca la pena... penalizar al intermediario porque al final el intermediario es el que favorece la existencia de la explotación y de la esclavitud sexual.” (P-4, pax. 115)

Na Circular 5/2011 sobre os criterios para a Unidade de actuación especializada do Ministerio Fiscal en materia de estranxeiría e inmigración no seu apartado IV.7 *Delito de explotación da prostitución doutra persoa* delimitase e determina claramente a imputación do delito á que se denomina como: “*a conduta de quen determine coactivamente, mediante engano ou abusando dunha situación de necesidade ou superioridade a persoa maior de idade a exercer a prostitución ou manterse nela*”, suposto que a doutrina e a xurisprudencia denominan *tercería locativa* (STS 846/96) e razón pola cal non se considera que os donos dos clubs no que se exerce a prostitución non se lle prevee responsabilidade penal.

“...un empresario que recibe en un club a una rumana que le trae otro rumano en un coche... no tiene ojos? no tiene oídos? no se pregunta en qué situación está? por qué no le pide su documentación? puede ser que sea una chica menor de edad... un empresario que tiene un club y recibe a una nigeriana por qué no se pregunta cuál es su situación en su país de origen, por qué no le pregunta cómo ha venido? por qué no le exige su documentación? o a una costarricense o a una brasileña, o una paraguaya, eh? tu recibes a una chica en tu club y tú no quieres saber nada... no estás pagando una licencia de hostelería? por qué no cubres el libro de huéspedes? por qué no le exiges la documentación para cubrir el libro de huéspedes? entonces, esa gente...? por el mero hecho de mirar hacia otra parte, ¿qué pasa con ellos? están... se benefician del comercio sexual en su club pero sin embargo no son serios ni rigurosos a la hora de tener en su club de manera absolutamente libre a una mujer...” (P-4, pax. 113-114).

A dimensión do comercio sexual no noso país e as súas ramificacións (a dificultade de obter probas) así como a gran tolerancia social respecto ao consumo de prostitución podería explicar esta falta de determinación legal ou a pouca consideración penal. Ao respecto tamén se manifestan os fiscais entrevistados:

“...si, también llama la atención la pena... porque obligar a prostituirse a una persona que se castigue a dos a cuatro años es muy poco...” (P-2, pax. 95)

“... esa gente aprende muy rápido, hace años tú hacías entradas y registros en garitos y en las cajas fuertes encontrabas los pasaportes de las chicas, por ejemplo que ponían de manifiesto pues que no tenían una libre circulación... hoy no encuentras un pasaporte en una caja fuerte de un garito...” (P-3, pax. 103).

“si, si... y de machismo, lo de siempre, como en todo, se avanza pero bueno, falta mucho por avanzar... vamos a ver, la cantidad de clientela que tiene la prostitución y que mueva tanto millones ya dice algo, ya dice que está... vamos! y la gente que va ahí no se plantea las condiciones en las que puedan estar las chicas, va y ya está...” (P-2, pax. 94)

“...estos clubs pagan en los pueblos unas licencias municipales que engrosan las arcas de los ayuntamientos, el comercio del municipio aumenta muchísimo al recibir toda esta clientela y que desde el punto de vista económico pues favorece mucho... entonces, bueno para ellos es una gran... una gran máquina de hacer dinero, hay mucha, mucho vaivén jurídico puesto que por la vía penal el juez de instrucción puede acordar el cierre cautelar de un establecimiento pero sin embargo el juzgado de lo contencioso ordena su apertura pues por cualquier... entonces, hay mucho vaivén jurídico, poca definición y bueno, miedo, también, miedo a definir, depende de qué paso des, bueno pues puedes estar consolidando o blindando el fenómeno de la esclavitud sexual y si das... y dependiendo de qué paso des bueno pues puedes estar quizá mermando la autonomía personal de la gente, entonces esta indefinición jurídica que existe en España al final no provoca más que un mare magnum de resoluciones judiciales contradictorias que provocan también una gran inseguridad jurídica...” (P-4, pax. 116).

A este respecto tamén se pronunciou o actual Fiscal Xeral do Estado (Memoria FGE, 2012):

“Estamos convencidos de que o superior valor da protección dos dereitos humanos - tan gravemente afectados polo crime de trata e a explotación sexual- esixe o desenvolvemento dunha lexislación específica que de xeito claro e preciso impida sen fisuras, desmantele con prontitude e imposibilite definitivamente a estrutura final na que se asenta unha das etapas finais nas que se desenvolve a trata de seres humanos con fins de explotación sexual; con outras palabras, que se prohiba calquera comercio ou negocio sexual planificado e desenvolvido por outra persoa que non sexa a propia afectada. Os bens xurídicos comprometidos por ese delito así impóñeno” (pax. 838. Memoria FGE, 2012).

As dificultades posteriores á identificación: asistencia e protección á persoa vítima.

O complicado labor de recoñecer que estamos ante unha vítima de trata que non ten, en moitas ocasións, a conciencia de selo agrávase cando no noso sistema xurídico a súa declaración é crucial e determinante no proceso. Os fiscais valoran dar un paso máis alá nas investigacións policiais para que este feito non tome tanta relevancia no procedemento e para iso hai que traballar outros aspectos:

“...bien, esa es una cosa muy importante porque en nuestro sistema judicial la declaración de la víctima tiene mucha importancia, cosa que dentro de nuestras fronteras no la tiene tanto...” (P-3, pax.98) “...el miedo es libre y como yo digo además, gratis!” (P-3, pax.99)

“...en prácticamente todos los delitos, fiscales y jueces, hacemos un papel importante pero siempre es a posteriori de lo que haga la policía, obviamente quién investiga a pie de calle, va a realizar las gestiones más importantes, va a ser la policía... (...)... pero si la policía no lo hace bien no vale de nada lo del fiscal, es una cadena evidentemente, tiene que funcionar todo bien pero bueno, quién lo inicia es la policía.” (P-2, pax.81)

“efectivamente, es que el problema de este delito, el problema que todos tenemos que darnos cuenta tanto los fiscales como los tribunales es el problema de la víctima, es la problemática que tiene la víctima, es una víctima muy complicada, por eso todos estos, toda esta doctrina consolidada de la valoración del testimonio de alguna manera hay que modificarla... (...)... nosotros tenemos que ir a las condiciones objetivas en las que encontramos a la víctima, si la víctima está atada a la cama, muchas veces se han encontrado a ciudadanas rumanas atadas a la cama, si la víctima está encerrada en un cuarto, si la víctima no tiene dinero, si la víctima vive en una habitación donde hay once literas, etc, etc, si la víctima ha tenido algún episodio de enfermedad, etc, etc, nosotros... esos son nuestros indicios objetivos y el relato de la víctima, vamos a dejarlo al margen, nos interesa... (...)... tenemos que acostumbrarnos a trabajar al margen, los fiscales primero, para ir introduciendo en los tribunales una forma de valorar los datos objetivos que no recaigan sobre el testimonio de la víctima” (P-4, pax.111)

“...los expertos tienen que identificar a la víctima por esos indicativos objetivos, no por lo que ella te diga...(...)... la víctima niega su condición...(...)... las fuerzas de seguridad tienen que tener en cuenta los factores que las rodean y no lo que dice la víctima...” (P-4, pax. 107-708)

“...en la policía tienen una instrucción que se asemeja con cosas que ponen en el protocolo, la 2010, la 1/2010 que sí ya les dice lo de tratar de identificar a la víctima en las inspecciones en los clubs, a valorar los indicadores de que pueden ser víctimas de explotación, entonces bueno, sí claro, la voluntad...” (P-2, pax. 89).

Existen mecanismos de protección legal para que a víctima se sinta amparada cuando decide denunciar pero en la mayoría de los casos, desiste o solicita el retorno voluntario e ante unos procesos tan lentos e tediosos fíase más complicado resistir.

“...nosotros distinguimos dos tipos de protección, una la procesal y otra la extraprocesal, la procesal es básicamente es a través de la ley de protección de testigos...(...)... intentamos que cuando vienen a juicio declaren a través de un biombo, de medios distorsionados, que no aparezca ninguna fotografía... (...)... la extraprocesal es... (...)... mecanismos de paralización respecto de la expulsión de forma que ellas tengan un período de reflexión donde mediten y bueno... yo creo que la ley, hoy, con la regulación que se ha hecho no se ha resuelto todos los problemas pero sí que ha abordado muchos problemas que antes no se regulaban...” (P-3, pax. 104)

“De manera seria en el 2011 y más intuitivamente... 2010:... nosotros le dabamos la consideración de víctimas de trata desde el punto de vista de identificación de la víctima y desde el punto de vista asistencial y desde el punto de vista de... protección jurídica... en el sentido de que podía tener un permiso de residencia, etc... no tenía la consideración jurídico-penal de trata, nosotros ya lo identificábamos como trata...” (P-4, pax. 106)

“...para bien o para mal, las brigadas de extranjería son las que informan si se concede o no se concede el período de reflexión con lo cual eso es algo que le compete a ellas...” (P-4, pax. 109)

As forzas e corpos de seguridade realizan, como se adiantou, as denominadas inspeccións preventivas para detectar situación de trata de persoas nos locais que considere oportuno: clubs de alterne para trata sexual, maiormente e naves/talleres/granxas para trata laboral. Este labor de inspección pode orixinar a detección de infraccións administrativas (como a situación irregular no país) que pode e de feito pon en situación de vulnerabilidade maior á que podería ser vítima de trata. Os policías son conscientes desta situación e por iso, aínda que as inspeccións preventivas son un mecanismo importante para a detección/identificación é no labor de investigación onde se pode realizar con maior eficacia este labor.

As brigadas de Estranxeiría manifestaron para este estudo que actualmente é pouco habitual atoparse con mulleres inmigrantes en situación irregular en contexto de explotación sexual e que as inspeccións preventivas están a ter poucos resultados operativos en materia de identificación de vítimas ou potenciais vítimas. A Garda civil e a súa unidade orgánica da policía xudicial concorda con esta valoración:

“[E]⁴³ ...non se están detectando casos de trata, a que cres que se debe isto?

[J] en, sobre todo á dificultade na investigación, a dificultade é fundamental... (...)... eu creo que policialmente non estamos deixando nada sen facer... non estamos deixando nada sen facer, nós asumimos que hai un local no que

43 [E]= entrevistadora, [J] entrevistado

hai xente que se dedica a prostitución, que entendemos que xera, uns certos ingresos económicos para alguén e para outra persoa, para outro actor, que está na sombra, que está na sombra pero que non demostramos ou non somos capaces de demostrar que esa muller paga ou paga a súa presenza alí. ¿Qué máis podíamos facer? eu creo que ó mellor cos mecanismos legais que temos, ó mellor, non moito máis. (P-5, pax. 117-118).

“...o problema fundamental que revista a detección “in situ” do que é a trata de seres humanos é que primeiro a entrevista é no lugar de traballo da vítima ou da potencial vítima, entón... onde? por moito que ti a illes ela segue no espazo físico no que desenvolve o seu traballo, inclusive a veces dormen alí, entón claro aínda que os donos non estean alí...” (P-6, pax.124)

...somos la unidad de extranjería y fronteras, control migratorio, nuestra labor se podría resumir en tres áreas: Administrativa, Operativa y de Investigación. Claro, ahí entraría la labor de inspección en donde se controla la inmigración ilegal y se incoa expediente a todo aquel que incumpla la normativa vigente, no podemos no cumplir la ley... (...) nuestro objetivo principal en las inspecciones a clubs es identificar a víctimas de trata, después claro, lo que nos encontramos allí puede ser a irregulares y las consecuencias de ello puede ser una incoacción por incumplimiento de normativa. [] y se las detiene y se traen a comisaría? [] depende... pero eso ya te digo que es lo que hago yo, es algo particular, yo no siempre las traigo a comisaría, si las traigo es porque percibo que puede haber algo más e intento filiarlas, la manera de filiarlas es traerlas aquí, desligarlas del contexto del club, darle a conocer el 59bis e intentar saber algo más...(P-13, pax. 165)

Nestas inspeccións o factor espacial é determinante no seu labor manifestamente limitado para a identificación dunha posible vítima ao pretender realizarse no propio contexto de explotación e baixo a dirección do explotador/a. A Garda Civil levaba facendo estas actuacións co obxectivo de detectar trata de persoas dende hai tempo en aplicación da directiva europea 40/2009 e a función fundamental e latente nesta recollida de datos e indicadores é poder abrir liñas de investigación na detección do crime organizado a gran escala (polos movementos das vítimas no territorio español).

“...a Directiva 40/2009 da dirección xunta operativa, do 11 de enero do 2009, esta é da actuación ou da trata de seres humanos, esta directiva pois márcanos que é o que se debe, que é o que se debe facer, é dicir, no noso parte do traballo que é o que se debe facer para combater a trata de seres humanos, non só con fins de explotación sexual senón tamén con fins de explotación laboral...” (P-6, pax.119-120)

“...son inspeccións preventivas de tipo administrativo, entón claro, entón... que ó final é para detectar un delito de trata...” (P-6, pax. 120)

“...tamén se identifican os clientes, si, se identifican os clientes, aqueles que vexamos nós que... pois hai alguén con antecedentes...” (P-6, pax.122)

“...tamén se fai unha inspección polas dependencias do local por se hai alguén escondido que a veces temos encontrado rapazas escondidas, escondidas porque ó mellor...” (P-6, pax.123)

“si, si, todas as persoas que están no establecemento as entrevistamos a todas...” (P-6, pax. 124)

“...por nós sería o máis ideal traelas aquí onda nós, sería falar con elas, ter máis tempo, hai que ter en conta que son... é de noite, bota das oito da tarde, ás veces, algunhas, outras as dez, outra once, doce, outra a unha, dúas da mañá, tres, é dicir, son horas... entón efectivamente pois intentamos ó mellor estamos nun establecemento unha hora, vamos cinco persoas e cada unha entrevista a unha, pasando, entrevistamos unha a unha, entón pois claro, todo son dificultades para a detección, todo son dificultades para que elas, para que elas reaccionen e digan algo...” (P-6, pax.125)

Así mesmo, no caso das inspeccións en clubs de alterne onde se exerce a prostitución asúmese a existencia de explotación sexual pero como esta situación se produce baixo a “voluntariedade” da vítima convértese nun elemento eximente na comisión de delito, descartándoo se non hai coacción:

“estamos a falar que en casi todos estos clubs, seguramente... vamos seguramente... home, ó mellor tema de trata non existe as débedas e o tráfico pero o que é a explotación derivada do servizo, derivado de... iso pasa en... todos os locais...” (P-6, pax. 126)

“...esa vítima alí, en principio está voluntaria, iso é o que nós intentamos, saber se a vítima pode estar forzada, se lle está causando malos tratos, se a están extorsionando, se a están... ese tipo de violencia física ou psicolóxica sobre ela ou algo, a nós parécenos que non, en moitos casos ou na maioría...” (P-6, pax. 136)

“claro, é unha dificultade engadida máis de que claro, de se a vítima está voluntaria, nun establecemento exercendo a prostitución e ti non detectas que non está sendo explotada por outras vías...” (P-6, pax. 128)

“ti vas por exemplo o X, a inspeccionar este establecemento agora este mes e logo vas dentro de dous meses outra vez e é seguramente que o oitenta por cento das rapazas cambiaron...” (P-6, pax. 129)

Ambos os dous corpos recibiron formación especializada en materia de trata de persoas, tanto Policía Nacional (brigadas de estranxeiría) como Garda Civil (unidades de policía xudicial) aínda que de limitada duración: cursos dunha semana de duración e dirixidos a algúns dos efectivos policiais (o contido versa fundamentalmente sobre as novas disposicións legais relativas á trata pero tamén sobre investigación e protección das vítimas).

“El plan de trata de seres humanos, tenemos que informar regularmente...” (P-8, pax.149).

“...el tema del curso y del personal que ha sido formado, no? entonces, evidentemente, como todo, hemos priorizado a la gente que más directamente estaba como es el tema de la gente que investiga, que investiga los delitos, hemos priorizado para que ellos hagan el curso...” (P-8, pax. 151).

“...todos estamos concienciados da súa importancia, de que hai que axudar as vítimas, de que... por iso non hai problema ningún, non hai problema de que... concienciación de personal nin moito menos, todos pasamos a facer un curso dunha semana de duración en Madrid sobre investigación de trata de seres humanos, onde se debaten temas non só, non só... de lexislación e procesales senón tamén se comparten experiencias doutros compañeiros doutras provincias...” (P-6, pax. 137).

“...a maquinaria da institución si que está posta en marcha, quero dicir, para traballar, tanto a nivel de concienciación como a nivel de preparación, si está posta en marcha, que nos atopamos? que é un delito complicado de investigar, que ás veces chegas a el, que ás veces chegas a el non indo directamente cara a el senón por outras vías, por vías secundarias, entón pódete chegar iso, directa sería, a vítima denuncia, cóntame isto, collo investigo e podo tirar da manta e ó mellor chego a abrir unha operación de investigación e podo chegar ata o captador, non?... (P-6, pax. 137).

Ademais, existe a vontade de coordinar e colaborar co resto das institucións e demais axentes sociais, en fiscalía recoñecen a dificultade de levalo a cabo derivado das distintas funcións e obxectivos que cada axente persegue pero que é necesaria e imprescindible:

“...aunque tenemos el mismo interés, tenemos unos criterios de actuación que vienen determinados por nuestras profesiones, por nuestro... por el campo en el que nos movemos y a veces pues eso hace que claro, nos cuesta coordinar...” (P-3, pax.97)

“...falta el aspecto sanitario, es decir, que si en el Hospital en el Sergas ingresa una mujer con una infección de orina que acaba con su vida o con reiterativas infecciones de orina o con algún problema ginecológico de abuso, de exceso o tal, hombre pues, falta ese último paso: dar cuenta al juzgado de guardia...” (P-4, pax. 115-116).

As melloras: o camiño que se debe seguir.

Aínda que xa se mencionaron algunhas consideracións que se deben ter en conta por parte dos/as profesionais entrevistados, é pertinente coñecer as valoracións doutras fontes. Amnistía Internacional e o seu representante en Galicia dá a coñecer as principais liñas de intervención futura para mellorar a resposta institucional contra a trata.

“...estas reformas legais, son consideradas insuficientes por organizacións que forman a Rede española contra a trata... ...que aborda a trata de persoas dende a lei de estranxeiría, tamén se puxo de relevo a ausencia dunha lei específica que aborde a trata de persoas dunha maneira global e cun enfoque de dereitos humanos, que vén obrigada pola directiva europea aprobada en 2011. Logo outro tema de preocupación é a falla de coordinación que hai entre os corpos e forzas de seguridade que combaten a trata de persoas e mesmo o tráfico de persoas e o seu enfoque centrado na loita contra a inmigración ilegal que pode dar lugar a equivocacións na identificación das vítimas. Bueno, finalmente o Protocolo Marco do 2011 deixa sen definir conceptos como colaboración coas autoridades e situacións persoais da vítima o que pode ir en detrimento dun adecuado procedemento tamén de identificación e protección das vítimas da trata e potenciais vítimas...” (P- 7, pax. 140-141)

A formulación dunha lei integral que defina claramente o papel de cada un dos axentes sociais implicados na loita contra trata é de vital importancia para homoxeneizar as actuacións e ofrecer unha resposta institucional coordinada.

“...o Estado debe realizar a adecuada transposición do ordenamento xurídico español da Directiva 2011/36 da Unión Europea mediante a elaboración dunha lei integral, iso é importante, de protección de dereitos das vítimas de trata que recolla as diferentes formas de trata e persoas e onde se regule adecuadamente a coordinación entre as autoridades competentes e entidades especializadas para a identificación das vítimas, e esta lei integral deberá definir de forma clara e obxectiva os termos esenciais nos procedementos de identificación e protección das vítimas de trata asegurando que estas definicións sexan acordes cos estándares internacionais...” (P-7, pax. 141).

Os actuais instrumentos son ben recibidos pero necesitan concretarse en efectividade e operatividade para non caer na revitimización e para garantir a protección e dereitos de reparación das vítimas (algo non desenvolvido por parte do actual plan integral nin no actual protocolo galego). Así mesmo, as persoas menores de idade deberían contar con instrumentos específicos outorgando un tratamento especializado e diferencial que dean resposta rápida e eficaz a esta problemática.

“...Amnistía amosa preocupación porque... (...) a pesar de que a falta de autonomía económica é un dos principais obstáculos ó que se enfrontan as mulleres cando foxen de situacións de explotación derivadas de trata, o plan integral non establece medidas adecuadas para garantir un apoio económico efectivo, unicamente dispón medidas de fomento de emprego, o acceso á axudas para a vivenda, a aquelas mulleres que sean vítimas de trata e con residencia. Non se prevé ningunha medida de apoio económica para aquelas mulleres estranxeiras que se atopan en situación irregular incluíndo aquelas que se decidan a denunciar os abusos, por exemplo, vemos... aínda que non temos documentados casos específicos, si que vemos por exemplo a través do que aparece en prensa, tanto polo que parece ser está investigando a xuíza

instrutora do xulgado número un de Lugo que leva a denominada Operación Carioca como o que manifestan algún representante de Aliad, asociación de... Aliad en Lugo que están reflectidas na prensa e que moitas mulleres, mesmo testemuñas protexidas, de... nesa instrución, e pese a que... parece ser que as peticións que fixeron tanto a xuíza como esta asociación á subdelegación do goberno para que se regularizara a situación destas mulleres que se atopan en situación irregular e que acudiron a... a colaborar coa xustiza poñendo en risco a súa propia vida, pois que non dispoñen de ningún tipo de permiso de residencia nin de permiso de traballo...". (P-7, pax. 142).

"...Amnistía Internacional cre que se deben elaborar protocolos e actuacións específicas para garantir unha axeitada resposta institucional para vítimas de trata menores de idade e que deberán incluír procedementos de detección específica dos abusos, técnicas de investigación adecuadas, atención e protección efectiva durante o procedemento, garantías de reparación adecuadas, tamén, ehh... bueno, con independencia da interposición da denuncia, da colaboración coas autoridades ou da situación administrativa, todas as presuntas vítimas de trata con fins de explotación sexual ou laboral, eso é importante, incluídas as vítimas de matrimonio servís e outras modalidades de explotación, porque ás veces quedan un pouco á marxe de toda a lexislación estas vítimas..." (P-7, pax. 141)

"...a explotación sexual en termos de trata é unha violación dos dereitos humanos, si que a dimensión que alcanza non pode estar exenta dun enfoque de análise de xénero, non afecta igual os homes que as mulleres..." (P-7, pax. 143)

A representante e responsable de inmigración de CIG-Galicia pon de manifesto a necesidade de articular respostas rápidas e eficaces nos procedementos xudiciais que se abren nesta materia e ofrecer certas garantías de protección para as persoas vítimas máis alá da declaración de testemuña protexida. Así mesmo, a reparación e compensación cara ás vítimas debe ser rápida e acorde co dano sufrido. A tolerancia social cara á explotación tanto laboral como sexual converte en conniventes á sociedade e ás institucións encargadas de velar polos dereitos da cidadanía, feito inescusable e necesitado dunha abordaxe real e contundente.

"...entón a xustiza para min non estivo á altura das circunstancias en ningún dos casos. Ademais de que a lentitude dos procesos xudiciais eran demasiado dilatados e non eran suficientemente atraentes como para poder animar a outra xente a que se engancharan a unha denuncia colectiva. A estes 57, que acompañei neste último caso, sumáronse 18 máis, á espera de poder recuperar os cartos, eran de X os outros. Hai trinta e tantas empresas metidas, ben pero é que o proceso é tan longo que, estamos falando do 2009 e a data de hoxe nada..." (P-1, pax. 73).

"...¿Que vin nas mafias? A xente, primeiramente medo, medo a denunciar, por que? Porque non hai garantías xudiciais, primeiramente non hai garantías xudiciais e cando pedimos testemuña protexida, sobre todo, no tema de trata de mulleres emigrantes vinculadas á prostitución, pedía testemuña protexida, e xa me dixeran, iso nas películas, non existe..." (P-1, pax. 73).

"...57 marroquís que se lles cobraba 10.000 euros polos papeis... entón pensei que o tiro ía ser raso, ía por fin recuperar os cartos e que a xente permanecese coa súa residencia nunha situación de amparo por parte da xustiza e da policía..." (P-1, pax.72).

"Hai outro tipo de tratadas que foi a través da X, que eran convenios con organismos homólogos de países Colombia, República Dominicana, Ecuador e Marrocos, que traían mulleres para o servizo doméstico en situación de contratos de silencio. (...)... un proxecto de traída de mulleres inmigrantes para o servizo doméstico en situacións para min de escravitude... (...)...Ben, X viña por un proxecto, que ela ademais tiña un documento onde se expoñían os pasos que tiña que ir dando ata coñecer a familia e expoñía que non debería falar cos veciños das condicións laborais nin cos donos da casa e prometíanlle a regularización. (...) ... moitas, aquí só en Compostela hai máis de cincuenta eh!

As últimas foron de Marrocos e claro o choque cultural con algunhas familias, non con todas, pero con algunhas foi evidente...". (P-1, pax. 73).

"Ben pois cando a crise isto, racha a posibilidade de traer xente de fóra, aí acabouse..." (P-1, pax. 75).

Nesa liña tamén se manifestan as persoas entrevistadas da xudicatura no difícil labor de romper coa connivencia institucional así como coa corrupción existente nalgúns estamentos policiais e políticos vinculados ás organizacións e persoas que explotan e trafican/tratan con seres humanos en Galicia e que nestes momentos están implicados na Operación Carioca.

...en los casos de trata, los mafiosos, porque los dueños de los clubs son unos mafiosos y lo saben: extorsionan, agreden, matan y hacen lo que haga falta... cuando los pillas, saben que se lo merecen pero los corruptos no, se creen que no se lo merecen, que su corrupción tiene una razón de ser y más cuando piensan que se trata de uno de "los nuestros", se creen que por ser policías, jueces o funcionarios públicos de poder deben tener un trato de favor y es al revés, la ley lo estipula así además, es un agravante pero cuando les toca, se ven incrédulos y ofendidos... (P-11* -notas de campo- , pax.157).

... esta gente conocía a otra a la que hacía favores y al revés por lo que los vínculos eran muy fuertes, no lo viven como algo que hay que sancionar, no, no lo dicen tranquilamente, eso sólo pasa aquí, es propio de esta mentalidad... (P-13 * -notas de campo- , pax. 158)

3.2.2

Os grupos de diagnóstico:

Contouse con 24 entidades seleccionadas pola súa traxectoria profesional ligada á experiencia na abordaxe da trata (laboral e sexual) en Galicia na realización dun cuestionario preliminar que servise de ferramenta informativa sobre as necesidades recollidas polas organizacións na identificación/atención e asistencia das vítimas de trata. Os resultados máis salientables deste cuestionario preséntanse a continuación para posteriormente analizar os temas abordados nos grupos de diagnósticos propiamente ditos.

O cuestionario preliminar:

- Características das entidades: no 84,2% dos casos o contacto coa vítima prodúcese de forma directa (ben porque é a propia vítima ou a entidade quen establece contacto ou por derivación doutros axentes sociais), só en tres casos o contacto non é actual e corresponde a entidades que manifestaron non ter experiencias con vítimas na actualidade (é o caso de Cruz Vermella Española de Lugo, UAMI de Santiago e UAMI de Lugo). As organizacións que declaran ter ampla experiencia no tema son: Médicos do Mundo, Faraxa e Vagalume seguidas de Cáritas (bastante experiencia tanto no caso de Lugo como Ourense), Adoratrices Ourense, Aliad, Ecos do Sur, CIGA-Galicia e Oblatas "O Mencer".
- Características máis salientables nos datos reflectidos: existe variables claramente diferenciais nos datos referidos a trata laboral e sexual. Un é o xénero (as mulleres protagonizan trata sexual detectada), outro son as nacionalidades máis frecuentemente detectadas (no caso de trata sexual son: Brasil, sobre todo, Colombia, Paraguai, República Dominicana, Romanía e Nixeria e no caso de trata laboral son: Arxentina, Uruguai, Bolovia, Paraguai, Venezuela, Colombia, Brasil, Perú e Marrocos) e, por último, o contacto dos tratantes coas vítimas: no caso de trata sexual, este é maiormente selectivo e asociado ao ambiente familiar e de amigos/coñecidos, en cambio, en trata laboral, úsanse ademais dos referidos ás axencias, anuncios de prensa e contactos sen vinculación emocional coa vítima. Na seguinte táboa apréciase os casos detectados por cada organización e en que variante (táboa 10). É salientable a disparidade dos datos e os factores que poden explicar este feito son: no caso de trata sexual, o uso moito máis continuado dun dispositivo de achegamento ao medio prostitutivo como é a unidade móbil e que marca a diferenza no número de atencións como, polo tanto, de deteccións. A experiencia no uso deste dispositivo tamén é importante xa que os anos de intervención social bota un coñecemento maior dos espazos de explotación e os seus controladores (clubs de alterne e donos destes, por exemplo). Outro factor que podería ser tido en conta é a laxitude con que a entidade poida considerar a existencia de trata e que pode ser debido á observación de varios e/ou un único indicio razoable, aspecto ao que se fai referencia na táboa nº7 e que determina a concorrencia dos máis importantes polo que seguramente a detección é fundada aínda que é posible que non se posúa un rexistro exhaustivo deste dato derivado da gran cantidade de atencións realizadas e a imposibilidade de realizar un seguimento individualizado (é o caso de Médicos do Mundo, o cálculo realízase a partir de estimacións porcentuais: teñense indicios claros de que, polo menos, un 75% dos casos atendidos poderían estar en situación de trata, tendo en conta os contextos e factores comúns

compartidos por moitos deles). A isto debemos engadir a inmersión de dous casos certamente significativos e que teñen un claro impacto nos datos salientados: o Caso Carioca en Lugo (trata sexual) e o Caso Peregrino en Santiago (trata laboral) aínda que no caso de dúas entidades de Lugo (Cruz Vermella e UAMI) non dispoñan de datos ao respecto. A aparición de Aliad e Consorcio das Mariñas veñen responder á atención destes casos. Estes datos xunto coas opinións e valoracións enrocadas nos grupos de diagnóstico posteriormente son claves para poñer de manifesto a distinta percepción que se posúe dunha realidade compartida xa non só entre diferentes axentes sociais (ONG e FFSS) senón tamén entre as propias entidades e que non responde unicamente á súa dispar experiencia existente (que tamén) senón á distinta apreciación da propia dimensión do fenómeno e as súas características.

Táboa 10. (Preg.5). Víctimas detectadas (2 últimos anos)⁴⁴ por parte das ONG en Galicia						
Entidades participantes	Trata sexual		Trata laboral		Trata outros	
	H	M	H	M	H	M
ABRIGA	-	1	-	-	-	-
ACCEM	-	2	2	4	-	-
Adoratrices Ourense	-	53	-	-	-	-
ALIAD	-	13	3	-	-	-
Cáritas Lugo	-	6	-	-	-	-
Cáritas Ourense	1	18	-	-	-	-
CIGA Galicia	-	-	100	300	-	-
CITE - CCOO	-	3	-	-	-	-
Consortio Ás Mariñas	-	3	-	-	-	-
Cruz Vermella Española	-	-	-	-	-	-
Ecos do Sur	-	8	-	-	-	-
Faraxa	-	129	-	-	-	-
Oblatas "O Mencer"	-	382	-	-	-	-
Médicos do Mundo	-	900	-	-	-	-
UAMI Lugo	-	-	-	-	-	-
UAMI Santiago	-	-	-	-	-	-
UAMI Vigo	-	4	-	-	-	-
UXT - Galicia	-	-	5	-	-	-
Vagalume	-	14	-	-	-	-
TOTAL:	1	1.536	110	304	0	0
	1.951					

- Outro aspecto destacable dos datos recollidos son as maiores dificultades que se lle presentan ás organizacións á hora de identificar unha vítima de trata. Esta pregunta fórmulase de forma aberta e solicítase que se relate, se é necesario, a súa resposta. Puidéronse agrupar as observacións dadas en torno ás seguintes problemáticas:

⁴⁴ Fálase de detección de vítima de trata cando existen claros indicios ou indicios razoables (maniféstanse posteriormente) de que podemos estar ante unha vítima de trata.

- 1º. Falta de autoconciencia da vítima: percepción de débeda moral cos/as tratantes.
- 2º. Medo e inseguridade ante as ameazas dos/as tratantes: ausencia de confianza nos sistemas de protección.
- 3º. Gran dificultade de acceso á vítima (falta de espazo de confidencialidade idóneo e a existencia dunha forte vixilancia).
- 4º. Existencia de barreiras idiomáticas e de mobilidade xeográfica que fan inconstante a comunicación.

A falta de recursos económicos para facer fronte a esta situación é unha das necesidades manifestadas de forma maioritaria por parte das entidades, seguida dunha maior formación por parte dos axentes implicados así como coordinación e colaboración.

Das 19 entidades, 9 delas teñen unha persoa de referencia no seu persoal para tratar estes temas, ben sexa para o contacto directo coa vítima ou para sensibilización, etc. e as funcións que exercen son, sobre todo, de coordinación cos outros axentes sociais (policías, xuíces, sanitarios, centros educativos, etc) así como realizan tarefas de sensibilización, documentación e formación interna (en dous casos, son os que realizan o asesoramento xurídico en temas de migración na entidade). Preguntouse tamén se se recibiu formación específica sobre trata de persoas na entidade e o 36,8% afirman que non (n=7) e o 47,4% afirman que se (n=9). Existe, non obstante, receptividade en seguir formándose nesta área xa que posteriormente (pregunta nº18), un 78,9% das entidades consultadas queren recibir máis formación específica en trata de persoas. De entre os ámbitos a definir preferentemente: identificación (3), atención (3), protección (2) e/ou xustiza (3) e todos eles (2).

Táboa 11. (Preg.7) Frecuencia en que as entidades constatan os seguintes indicadores nos casos detectados de trata

Indicadores:	Moita	Pouca	Ningunha	Ns/Nc	Total
Carencia e/ou falsidade nos documentos de identidade ou de inmigración (pasaporte, visado, etc)	10	6	-	3	19
Restricións de liberdade de movemento: escasa capacidade de mobilidade	6	10	-	3	19
Illamento familiar e/ou social	11	4	1	3	19
Incapacidade ou dificultade para comunicarse no idioma do país (estadia prolongada)	5	10	1	3	19
Existencia de débeda económica abusiva (servidume por débeda)	10	2	3	4	19
Violencia física, psicolóxica ou sexual contra as vítimas ou contra a súa familia así como a ameaza de aplicala	9	5	1	4	19
Atemorizar e manipular as vítimas coa deportación e/ou detención se contactan coas autoridades	11	3	1	4	19
Control do diñeiro das vítimas	8	5	1	5	19

O cuestionario finaliza cun apartado no que as entidades participantes poden salientar as observacións que consideren pertinentes e 6 entidades manifestaron o seguinte: necesidade de articular alternativas reais á prostitución (creación dunha bolsa de emprego como os casos de violencia de xénero), unha entidade realiza unha valoración da particular situación que se vive nunha das provincias, Lugo, e onde se manifesta que “non existe sensibilidade nin recursos para afrontar os casos de trata”. Noutras declaracións envorçadas reflíctense explicacións sobre os datos facilitados con anterioridade, como: “existen razóns internas e externas de tanta detección (900) e só 2 casos de identificación: falta de recursos e de profundidade na intervención” así como a denuncia de “casos de tráfico por Turquía e Grecia” que posteriormente son explotadas sexualmente”.

Os grupos de diagnóstico:

Como se adiantou no apartado de metodoloxía, os/as participantes dos dous grupos de diagnóstico foron 14 entidades galegas con experiencia en trata laboral e/ou sexual da nosa comunidade. Ofrécese a continuación os achados máis relevantes da súa posta en funcionamento nos que se omitiron os temas xa abordados polo cuestionario para evitar reiteracións, tendo en conta que se confirmaban e avalaban os datos ofrecidos con anterioridade e sometidos ás valoracións do resto dos/as participantes e que segundo os casos, resultaban sorprendentes. Por iso, é relevante comentar que non todas as entidades se coñecían previamente á constitución do grupo, mesmo aquelas que traballan no mesmo campo de acción: o caso de trata sexual, por exemplo. Así mesmo, e a pesar de existir un alto grao de especialización por parte da maioría dos/as participantes do grupo, puxo de manifesto unha alta diferenciación nos niveis e ámbitos de traballo así como no discurso articulado en torno ás temáticas preestablecidas. Púidose constatar a existencia de dúas tendencias: unha claramente reivindicativa-crítica e a outra, máis asistencialista-conservadora. Ambas as dúas están orientadas ás necesidades manifestadas polas vítimas pero a primeira desenvolve unha visión da intervención social proactiva e a segunda, reactiva; o cal queda reflectido no discurso.

• Características da trata:

Percíbese por parte das entidades unha distinción clara na percepción social e das propias vítimas e presuntas vítimas sobre trata laboral e sexual. Os elementos máis reveladores da primeira son: a autoconciencia da persoa en contexto de trata é recoñecida por o/a afectado/a e adoita ser no caso das mulleres unha etapa e/ou fase máis da explotación, é dicir, é habitual atoparse con perfís con dobre finalidade de explotación: tratadas laboralmente nun primeiro momento para traballar na agricultura, sobre todo, para despois ou en concorrencia coa laboral, a existencia de explotación sexual.

“si lo comparamos con lo laboral, por ejemplo, yo creo que es distinto, la identificación en el caso de la laboral normalmente... según en la sexual, la víctima no lo suele reconocer y a nosotros por lo que veo nos cuesta a veces un poco también identificar, en el caso de laboral, con la poca experiencia, insisto... es la víctima la que... lo reconoce, o sea, me está pasando esto, a lo mejor no lo llaman trata, claro pero lo cuenta, o sea, a lo mejor es más fácil...”

pero también por un lado es más fácil pero por otro lado aparece mezclado mucho como explotación laboral y punto... ojo! ese es el riesgo en el caso de la trata laboral desde mi punto de vista es ese, que se pasa por encima como un caso de explotación laboral más..." (GD-1, pax. 21)

"yo creo que... todo lo que tiene que ver con la explotación sexual y prostitución es algo de lo más estigmatizante que hay a nivel social y entonces sí que genera un rechazo a lo mejor completamente inconsciente de la persona que te tendría ayudar... y en la explotación laboral hay un punto de solidaridad que a lo mejor no hay tanto..." (GD-1, pax. 21)

"...después ahí, si no rinden en el campo es más fácil trasladarlas a la prostitución porque si es que ves las historias de ellas, pasaron por los campos de Almería para acabar en los polígonos, o sea, no es que vinieran directamente pero es que ya empezaron por la laboral, me entiendes? una cosa va unida con la otra, dependiendo..." (GD-1, pax. 22).

"por cultura entón aí máis descoñecemento, cero, non... non se detecta que o coñezan o que é a trata, non saben que hai mulleres tratadas, non? é algo normal, o da prostitución está bastante normalizado entón bueno, aí as cousas están máis duras..." (GD-2, pax. 44)

"...seguimos cunha conciencia moi machista onde se entende que... bueno, digamos que é un... non estou de acordo, obviamente, que é un servizo social, que hai quen o mantén aínda, por desgraza ese discurso, unha maioría moi ampla desta poboación e algunhas mulleres tamén, por desgraza e ben, non o ven como un... como un problema e o da trata e que non se lles pasa pola cabeza, non saben nin o que é, así de claro, a trata eu creo que moita xente nin a asocia sequera como iso, asocia ó mellor a outro tipo de cousas, non cos clubs..." (GD-2, pax. 60)

"...claramente, a xente non ten nin idea do que é a trata.

- ... o típico tópico que non é tópico de que están porque queren aí, non? iso é xeneralizado, non? é xeneralizado pero si están é porque queren, non? entón intentas explicar e lle explicas un pouco..." (G-2, pax. 44).

A variable xénero (e que responde ao binomio laboral/homes e sexual/mulleres) tamén marca unha distinción (e apuntado con anterioridade por outras fontes) concretándose aquí ademais a incursión dos homes en trata sexual con perfís moi concretos:

"...y entonces pues bueno, temos moitísimos casos, temos un montón de casos y eu creo que hai un perfil moi diferente: homes cun nivel cultural alto, cunha presenza efectivamente moi cuidada, un público así como máis selectivo, non? é un pouco..."

- son máis descoñecidos..." (GD-1, pax. 18)

"...o único, no caso dos homes... as mulleres están... buscan as mulleres en xeral, os homes buscan un perfil concreto, van directos a un perfil, non se lles presenta a cualquier pessoa, van un home en concreto, é como máis fechado, a coisa, como máis... sixeloso, vou a este, este que podería ser un prostituto... adecuado, a mulher como... que a mulher pode ser prostituta sempre, serve para cualquier coisa, o home tem que ser... un adecuado..." (GD-1, pax. 18)

"...cuando acaban además de pagar esa deuda ya lo ven como un sistema de vida, ya ahora lo que gane es para mi..." (GD-1, pax. 13)

O perfil dos/as tratantes adoitan estar integrados en redes e/ou pequenas redes que actúan como células pseudo independentes que se interrelacionan para a súa finalidade na explotación e que se adaptan segundo as dificultades atopadas en cada país de recepción. De aí que en España exista afluencia dun gran continxente de persoas dunha mesma nacionalidade en certos momentos dados derivado das dificultades de entrada. En calquera caso, articúlense fórmulas mediante as cales se pretende asegurar a convivencia coa persoa vítima e así asegurarse a explotación final.

“...Hai casos nos que as redes non están organizadas, ademais para que sexa trata non necesita que haxa unha rede, por exemplo casos dunha persoa, dáse máis no caso das iberoamericanas, a trata informal, non? que no tema dos países do Leste ou de África que aí as redes si que están moi organizadas, e por exemplo no caso das brasileñas e das paraguaias tamén pero ben, sobre todo eu o coñecín é o tema das brasileiras, ás veces é a prima que está aquí no club, sabes? quen a chama é o mozo da prima, o que presta os cartos para que ela poida vir pero eses cartos que despois teñen que devolverse cunha cantidade a maiores, ela mentres está aquí en prostitución sabendo que viña á prostitución ten que estar pagando todos os días unhas condicións económicas...” (GD-1, pax. 7-8).

“...pero es que realmente todas llegan con una deuda, han sido engañadas, un concepto que me parece fundamental incluso más fundamental que el concepto de trata en sí es... un poco enganchando con lo que dice x, el tratante tiene mucho poder y la víctima está totalmente vulnerable y después van llegando...” (GD-1, pax. 12).

“...esa outra parte da trata da que estamos falando que dicimos que é un informal, non é tan informal, é evidente, ou sexa, cando realmente as redes de trata utilizan as primas, as irmás, os cuñados, os maridos, mesmo, as veciñas, evidentemente utilizan eses elementos porque son elementos que generan máis confianza na vítima a pesar de que a nós directamente no traballo coas vítimas para nós sexa unha trata informal, é hiperformal...”. (GD-1, pax.9)

“...es tráfico para la trata y aparte lo de las redes pequeñas y redes grandes (...) son... redes pequeñitas pero que construyen una grande, en Santo Domingo hay una mafia grande que le pide 5.000 dólares para poder venir, en Holanda otra vez, le vuelven a cobrar otra gente, si no pagas de aquí no sales, a lo mejor tienen que estar un año allí ejerciendo la prostitución o lo que sea, para poder pagar, en Turquía lo mismo, en Grecia, lo mismo y al llegar a España lo mismo, entonces los conceptos claro que son muy importantes porque son operativos pero a la vez también desde mi punto de vista creo que puede perjudicar a las propias víctimas... perdernos en trata... al fin y al cabo es explotación y lo más importante creo que es la vulnerabilidad de las víctimas y eso es de lo que se aprovechan”. (GD-1, pax. 12)

“...yo no creo que haya mafias informales ni redes informales, yo no lo creo, no lo creo porque no funcionarían para empezar...” (GD-1, pax. 13)

“- todo o mundo falaba do engano, todo o mundo falaba da débeda, todas as mulleres falaban máis libremente desas cousas, non sei, penso que elas mesmas se recoñecían máis como vítimas que agora mesmo..

- a mafia evolucionou tamén...

- si, tamén... adaptáronse ós tempos bastante ben.” (GD-2, pax.43)

- Resposta institucional:

A identificación das persoas vítimas e potenciais vítimas de trata están sesgada pola natureza do órgano policial encargado de realizala (brigadas de Estranxeiría - UCRIF: Unidade Central contra as Redes de Inmigración e Falsidade Documental), o espazo en que se realiza a entrevista (o propio contexto de explotación) e o procedemento (batería de preguntas sen un traballo previo de coñecemento da persoa potencial vítima que ofrezca certas garantías de respostas veraces).

“...es como si entras en el campo de Auschwitz a sancionar a los prisioneros porque incumplen las normas sanitarias, o sea, que es algo así, es un absurdo...” (GD-2, pax. 51)

“...pero que realmente lo que es su máximo, que es su nombre, su título es falsedad documental y unidades de estranxeiría, qué persiguen y qué? el delito de tráfico... o sea, desde ese momento, no es un delito contra las víctimas de xénero...” (GD-1, pax. 37)

“...el procedimiento y el espacio en el que se encuentra las víctimas y en como se hace una batería de cuestiones en donde tú eres un inmigrante en situación irregular y después te voy a hacer una serie de preguntas y luego, por ejemplo, con x, desde el grupo operativo de extranjería, no está claro si es bueno que un agente de la ong vaya allí o sino lo que hacen en ocasiones le dan la tarjeta, entonces la tarjeta... esa mujer, obviamente se pierde en el camino porque no va a llegar a la ong, porque allí es un contexto negativo...” (GD-1, pax. 23)

“.. igual non se lle dá tanta importancia pero o lugar é bastante importante e nunha entrevista poucas che van recoñecer que son vítimas de trata, que quere dicir, que dende o noso punto de vista, fai falta un traballo previo, non? previo mesmo ó período de reflexión, a que se lle concede o período de reflexión, non? por xenerar, o que di ela, a confianza, quen che vai contar ese proceso traumático sen xerar confianza, únicamente as que veñen nunha situación desesperada... desesperada digo escapadas...” (G-2, pax. 49).

“...un traballo previo, outro tipo de metodoloxía, temos aquí unha posible vítima, ímoslle a dar a túa tarxeta ou ímola buscar, vamos, vén, queres vir comigo? senon, vamos a darche... vamos... primeiro protección e despois unha vez que estea xa protexida e un pouco tranquila, non? xa se pasa a facer a entrevista de detección...” (G-2, pax. 50).

“...nosotras las ONG sí que nos apoyamos mucho a la hora de firmar los protocolos que se nos tuviese en cuenta en la identificación de las víctimas, dificultades que veo? que nos están ligando las propias mujeres a la policía, cuando somos entidades diferentes y nuestra finalidad es diferente, que es muy difícil por no decir imposible si no ha habido un contacto anterior con la víctima establecer una relación de confianza en ese momento porque estás en las dependencias policiales (...) los intereses siguen siendo distintos, los nuestros como organizaciones que los de las fuerzas de seguridad, fuerzas de seguridad y fiscalía, investigación del delito por encima de todo y a costa de lo que sea, nosotros, nuestra prioridad es la persona... entonces, chocamos...” (GD-1, pax. 29)

“...porque aínda que ti te presentes como unha ong despois moitas te identifican como o avogado da policía...” (GD-2, pax. 49)

“...indicios de trata téñenos o 85% das mulleres, eu penso...(...)... varios indicadores non un só porque... non ter o pasaporte, non ter o pasaporte selado, non falar o idioma, sen liberdade...” (GD-2, pax. 47)

“...a min cando falan do billete este, que pagan 4.000 euros para vir de Brasil para aquí, ou tres mil e pico ou, que non teñan o pasaporte ou que o pasaporte o teña gardado o tipo do club ou o do piso...” (GD-2, pax. 49)

“...es que en el momento que va la policía, ellas le temen a la policía porque están muy aleccionadas con el tema de la policía, porque todas nosotras sabemos las que trabajamos directamente con ellas, que el primer miedo les mete... ellas no se fían de la policía...” (GD-1, pax. 36)

“...no estamos bien coordinados o a lo mejor sí que hace falta que nos coordinemos mejor...” (GD-1, pax. 39)

Sen un recoñecemento previo dunha situación non revelada existe poucas posibilidades de que a persoa potencial vítima pense en realizar unha denuncia e a percepción dos/as técnicos/as é que ademais, cando isto se produce a través do status de confianza que se establece coa persoa na que se empeza a traballar o seu asesoramento, o sistema ofrece moi poucas garantías de protección e asistencia: procedementos excesivamente longos nos que a revitimiza poñendo a proba a resistencia emocional da persoa en concorrencia co medo, a ameaza, a inseguridade, a perda de autonomía (se hai internamento) ou a convivencia nunha situación precaria permanente, no mellor dos casos (moitas prefiren volver a un contexto de explotación e/ou retrata).

“...y tu veniste porque sabías...” (GD-1, pax.10)

“...denuncia pero qué? denuncia pero non estou segura de que ninguén... que vaías a ter un apoio real desde o principio e fin que é o que non pasa, ó mellor ó inicio do procedemento sí, aí non sei... vas a fiscalía e sí que te atenden, vas a comisaría e sí que te atenden pero despois eso pérdese no limbo dos xustos e nunca máis, é un procedemento que ó mellor trae... estamos a falar de 4-5 anos e durante ese tempo a vítima non vai ter cobertura de ninguén, está totalmente exposta ó que lle queiran facer...”. (GD-1, pax. 4)

“...a práctica diaria non contempla casi nada, esa é a verdade! a práctica diaria me refírome os procesos xudiciais, á sensibilidade das organizacións, á sensibilidade da cidadanía, vale? entón para min forma parte todo do mesmo sistema que ten que ver cunha forma de violencia extrema contra as mulleres...”. (GD-1, pax. 8)

“...me da la gana de decirle no denúncies, o sea, no denúncies porque me parece doble exposición, un doble sacrificio, ya de pasarlo mal ya cuando alternativas no hay de ningún tipo, de ningún tipo... una procesión de interrogatorios, interrogatorios, interrogatorios, interrogatorios...”. (GD-1, pax.10)

“...la ley está muy bien pero la única protección real que se da es no salir los datos en el juzgado, (...) después la documentamos, le damos una tarjeta, le quitamos la expulsión, la documentamos y ahora qué? que hacemos? (...) ...nosotros estamos de acuerdo en que se equipare un poco o se meta dentro de la Violencia de género la Trata porque es... a parte de ser una forma de Violencia de género, no? entonces gracias a dios aunque no sé si las están dando, por ejemplo, el salario de liberdade, no?... lo que pasa es que no queda dinero, no? bueno, no queda, estamos en la coyuntura económica en la que estamos, vale? pero bueno, esa pata que falta de la ayuda social o más recursos sociales porque sino van a volver a lo que vuelven y a veces el retorno no puede ser...” (GD-2, pax. 52)

“...hay un camino muy largo en el que aparecen miedos, inseguridades y yo hago un poco de poli bueno y de poli malo, es decir, el proceso es este, es un proceso largo, vas a tener que repetir muchas veces una serie de acontecimientos que tu has vivido y que estás compartiendo conmigo y luego el final del proceso, yo no soy responsable de si te digo cuál va a ser o qué derechos vas a tener...” (GD-1, pax.11)

“...eu sufrín o delito e é irrelevante que eu recoñeza que o sufrín...” (GD-1, pax. 25)

na práctica non se está recoñecendo esa irrelevancia, priman os prexuízos que teña a policía, a xudicatura, a fiscalía, avogadas e avogados de defensa, etc, etc, prima sobre á irrelevancia...” (GD-1, pax. 25)

A implicación doutros axentes (sector sanitario) é de vital importancia para intentar corrixir os riscos que se asumen no contexto de explotación sexual nun marco xurídico cambiante e cada vez máis ríxido e inflexible.

“sí, sí... agora o réxime comunitario... un italiano non pode agora vivir en España se non acredita uns determinados ingresos, un italiano! xa non digamos...” (GD-2, pax. 61)

- “...y luego eso, los de la tarjeta sanitaria para los que no tienen papeles...

- la tarjeta sanitaria a nivel de esto... es un problema!!

- es que es un problema!!

- estamos hablando de relaciones sexuales, enfermedades de transmisión sexual!!...” (GD-2, pax.64)

“...hai muchos indicios sanitarios, vale? a nivel médico, que nos podrían decir quién es víctima de trata o... o sea, los médicos saben perfectamente que la persona que le está llegando ahí ejerce la prostitución y lo saben perfectamente y no hay un protocolo sanitario de detección de trata...” (GD-2, pax. 64)

A conivencia das institucións ante os casos de transgresións cuestionables da norma e ética profesional, nuns casos (clientelismo sexual entre os propios axentes policiais e/ou doutros estamentos así como a excesiva tolerancia cos proxenetas), ausencia de dilixencia no desempeño das funcións, noutros ou no peor dos casos, a propia corrupción (tanto pública como privada) é un grave problema do sistema que parece non establecen medidas nin actuacións exemplarizantes. Isto favorece a percepción de impunidade institucional por parte destes axentes.

“...hasta hace cuatro días era un fiscal hombre, un juez hombre, policías hombres, todo hombres, que no dejan de ser incluso los mismos clientes, prostituidores, entonces siempre estamos en lo mismo: ¿cómo va a juzgar y a intentar apoyar a esas chicas si mañana está él consumiendo prostitución?...” (GD-1, pax. 10)

“...es representativo de que no hay previsiones para el tema de la corrupción...” (GD-2, pax. 51)

“...no se contempla tampoco que estos agentes institucionales también estén implicados porque probablemente en el caso de Lugo haya muchas más víctimas, no? pero vas a preguntar?...” (GD-2, pax. 52)

“...aún en el día de hoy lo siguen ocultando...[] yo creo que tiene mucho que ver con el tema de que los clubs son focos o de obtención de información de cara a lo mejor de persecución de otros delitos y por eso a lo mejor por... encontrarle una razón porque no...(...) []... a policía esta de base está metida, sí... porque cando empezaron neste fai bueno catro anos... pouco despois de empezar estábamos nun piso que chegabamos ó piso e as chicas non querían abrir porque estaban estranjería, diciannos e nós mellor! ábreonos que falamos con eles e os tíos estaban... non estaban traballando, estábanlle sacando fotos ós pasaportes, en plan, non é que témolos que quitar e sacándolle fotos!! y era... despois as coaccionaban en plan... nós denunciemos e tendes relacións con nosotros... vale, ese foi un caso: denunciemos!! y ese día, esos dous personajes non os botaron da policía, nin saíron no periódico nin nada, ós tipos trasladáronos de Comisaría” (GD-2, pax.54)

“...medalla de la denuncia pero non hicieron nada para detectarlo, me entiendes? había pasaporte, había traslado y había... muchos indicios, incluso esa chica les dijo tengo conocimiento de que estos dos otros chicos hicieron lo mismo con otras chicas, una es amiga mía que estaba sin el pasaporte, bueno: damos parte a extranjería, damos parte a extranjería, imos a extranjería e non deron parte a ningún sitio, entiendes? entonces bueno, o todos ou vamos muy mal y si quién lo tiene que controlar está metido, ya vamos mal... y lo que dije antes, y como el sistema no contempla que esté metido, claro!...” (GD-2, pax. 55)

“...yo creo la policía, la fiscalía, los jueces, bueno los jueces tienen más independencia pero todos ellos hacen lo que les mandan, la policía tiene esa actitud ante la trata de seres humanos y sobre todo ante la trata o explotación sexual porque es la orde que reciben, si interesase que fuera de otra manera y se estableciese mecanismos...” (GD-1, pax. 30)

“...moita xente que está imputada da Garda Civil na Operación Carioca cando se resolta o procedemento xudicial e tal, vanse a reincorporar, é dicir, qué pasa? tampouco pode haber un sentido moi crítico supoño dentro da... do... do propio corpo porque van volver convivir con esa xente, non?...” (GD-2, pax. 55-56)

“...es que no hay una sentencia ejemplar...” (GD-1, pax.40)

A relación coa clase política maniféstase como decepcionante pola falta de recoñecemento da problemática no territorio, sobre todo, no caso de trata sexual (normalmente, négase) á que se suma a ausencia de concienciación social (complicidade co cliente sexual, que non se xulga nin se lle demanda responsabilidade ningunha).

“...se o propio alcalde, nos vetaron dúas veces para falar de prostitución, vale? traballábamos con eles, coa mosca detrás da orela pero ben, ben... pero despois deixamos de traballar con eles, no concello, e nos cerraron as portas para calquera sitio para atender... se o propio responsable do concello, non hai prostitución en X, se non hai prostitución, non hai trata, vai desde X ata X, a ver cantos clubs hai... entón! non están... se os políticos non están polo labor... por tapar iso, non hai que xeneralizar pero...” (GD-2, pax. 60)

“...eles non cren nisto! e estou por poñer a man no lume...(...)... agora que tamén che digo que eles neste proxecto non cren, este goberno non cree, nin este nin o de Madrid, eh! vamos! téñoos máis que claro, transparente, nin nisto nin en todo que vaia vinculado a inmigración, non cren...” (GD-2, pax. 61)

“...iso é unha cuestión clave tamén para a identificación porque estamos desligando a identificación das vítimas do cliente como se o cliente non tivera ningunha responsabilidade e é o cidadán, a nivel cidadán é o máis responsable, a nivel cidadán...” (GD-1, pax. 26).

• **Recomendacións:**

Ambos os dous grupos manifestaron de forma reiterada as seguintes indicacións para mellorar a resposta institucional ao tratamento da trata en Galicia:

- A falta de dotación de recursos xa foi mencionado noutros apartados pero dada a recorrencia nesta reivindicación volve poñer de manifesto a necesidade de aumentar os orzamentos económicos encamiñados a esta problemática: a escaseza e voluntarismo do que se ten que facer uso para dar resposta a moitos casos e proxectos desenvolvidos nas entidades non debe estabilizarse no tempo.
- Existe unha preocupación por asegurar uns servizos de calidade para dotar de certas garantías de continuidade os proxectos de intervención social en trata: non se circunscribir polo tanto unicamente ao ano de exercicio fiscal (establecer fases anuais dentro de compromisos máis prolongados).
- Houbo unha mellora dos actuais instrumentos tanto legais como sociais pero é insuficiente: necesidade dunha lei integral contra a trata e a creación dun órgano ou comisión de expertos/ás que velen e ofrezan un seguimento das actuacións institucionais no tema.
- A sensibilización da opinión pública e de todos os axentes implicados constituirían as áreas prioritarias de mellora.

“...dotar de recursos, aínda que hoxe en día parece imposible, dotar de recursos para que non volva a retrata, aínda que non sexa a retrata que non volvan ós clubs, porque volven, non?...” (GD-2, pax. 67)

“... unha lei integral igual que a da violencia de xénero, igual para a trata...” (GD-2, pax. 69)

“- faría falta quenda de estranxería, formación polo Colexio de Avogados, unha quenda de oficio.

- pues lo mismo que lo hay para la violencia de género y lo mismo que lo hay para menores.” (GD-2, pax. 57)

“...una concienciación y después... (...) ... a lo mejor a priori un órgano colegiado dedicado, ahora que se lleva tanto la especialización, donde estuviese representado tanto la fiscalía, el poder judicial, como gente de las ong´s que se dedican a esto, es decir, los que van a perseguir esos delitos sobre el terreno se sientan observados...” (GD-2, pax. 56)

“... no hay psicólogas especializadas en trata, no hay unas avogadas específicamente para trata, no hay un policía para trata, o sea, como es el tema de violencia de género, que formen gente...” (GD-1, pax. 40).

“...a identificación da vítima e nese sentido o traballo coa policía o vexo fundamental, sensibilizalos porque penso, que cando entran nun club e nun piso non están buscando vítimas de trata, están buscando xente que está quebrantando a lei...” (GD-2, pax. 70)

“...hombre, también ahí el problema añadido es cómo articularlo a nivel probatorio, está focalizado prácticamente sobre las declaraciones de las víctimas...” (GD-2, pax. 58)

“...o rollo da sensibilización porque o que falabas ti antes de que si hai moitos agora que se fala moito de trata e tal pero tamén é iso sempre estamos os mesmos en toda a formación de trata e tal, as ONG!! non aparece un policía, non aparece...” (GD-2, pax. 55)

“... yo la recomendación que hago es establecer un sistema de protección en base a lo que las víctimas comparten con nosotros de las necesidades que tienen para tener... la seguridad desde dentro, es decir, un poco, como me devuelven algunas, no?...” (GD-1, pax. 41).

3.2.3

Vítimas e presuntas vítimas de trata

Entrevistáronse 12 mulleres e 1 home que sufriron explotación laboral e sexual, na súa maioría, nun contexto de trata (11 dos 13). Cinco persoas interpuxeron denuncia e o resto decidiron non o facer (de entre elas, 3 foran vítimas fai 6, 5 e dous anos continuando posteriormente en explotación). Os dous casos que non foron tratados considerouse relevante o seu testemuño para exemplificar outros perfís dentro do contexto no que se poden atopar outras vítimas de delitos conexas: tráfico que derivado da débeda adquirida e a falta de oportunidades consentiu a explotación sexual durante un tempo e prostitución coactiva ou explotación sexual forzada dunha cidadá romana por parte dos seus compatriotas.

O proxecto migratorio: necesidade e ilusión (captación/traslado/explotación)

Nos casos entrevistados de trata con fins de explotación laboral e explotación para o servizo doméstico produciuse a agravante no caso laboral que unha vez liberado dos seus tratantes e axudando tamén ao seu irmán a pagar unha suma de 10.500 € pola promesa duns papeis que resultaron ser falsos, foi vítima de explotación laboral posteriormente cando estaba a buscar traballo en Galicia (os que lle propuxeron o emprego coñecérono nun comedor municipal para poboación en exclusión social). Dirixiuse á policía para denunciar o seu caso e é testemuña protexida. En ambos os dous casos a captación foi por un coñecido e/ou amigo da familia, un deles “profesionalizado” no tráfico e noutro abusando dunha situación de superioridade (clase media/alta de Brasil coa filla dunha ex, empregadora doméstica dunha coñecida e que xa realizara a mesma operación con outras persoas).

“Alí”, marroquí de 31 anos (divorciado e sen fillos) estivera 10 anos en Italia anteriormente á súa chegada a Galicia, no 2008. Emigrou polo tanto moi novo no seu afán por prosperar:

“...buscándome de la vida y recordando lo que me decían siempre los padres... con mucho cuidado, con mucho cuidado, no hagas daño a nadie, no te acerques a las drogas, no te metas con nadie, no robas, no tal... pero bueno, ya con eso me ha dado una experiencia, he sufrido varios tiempos sin papeles pero gracias a dios que yo... yo un día que apareció la luz, que he tenido papeles y he seguido mi vida...” (L-1, pax. 179).

E para iso recorreu á “axuda” dun amigo do seu pai:

“...conocía a mi padre, son amigos, le ayudó mi padre a muchas cosas y bueno pues un día, habló mi padre con él, a ver si podía solucionar algo para este chico, te pagamos los gastos, iba la gente... un montón de gente que ha traído, eh! es que... no sé que me ha dicho que eran como doscientos y pico y que al parecer solo en la justicia y bueno...”

[E] doscientas personas?

[L1] síiii, y le he dicho a mi padre prepárame el pasaporte todo que no va a haber ningún problema, yo les voy arreglar papeles y todo...” (L-1, pax. 178)

“... me dijeron 600 euros, cuando me llevaron del... cuando me llevaron del albergue, porque allá es donde conseguían gente de allá, pobre, que no sabe... tal, te vamos a dar 600 euros, yo no he vuelto a hablar, yo dije: 600 euros? me encanta! 600 euros al mes? la gente no está trabajando, yo también tirado, estando ahí tirados... yo voy a elegir, a querer más? por que? noooo, por 600 euros, aunque me den 400 euros, me da igual... voy a trabajar!!... (...)...cuándo la cosa andaba mal que... no, no era, me dijo: no, es que no, te equivocaste... eran 600 euros a cuatro meses!! estaban calculando... no sé que estaban haciendo así como tal, es como que... por decir... 120... o no sé... si llegaban a 100 euros, no me acuerdo, como estaban calculando ellos...” (L-1, pax. 173).

No traballo non tiña horario e a súa dispoñibilidade era de 24 horas e en condicións lesivas (sen hixiene nin comida axeitada).

“... de noche también, si, de noche... bueno... de noche, me manda hace como que: vete a dormir una hora, una hora... o una hora y media o dos... y luego vuelve..”

-y donde dormías? ...no, en el camión, cuando ya estaba descargado... dormía en el camión...” (L-1, pax. 174)

“así ha sido la cosa, aguantando, aguantando...(...) yo he visto cosas... no es que estoy mintiendo... fuimos no sé por qué era, qué pasaba? se rieron entre ellos y me dijo, mira, yo llevo aquí treinta y cinco años, todo el mundo me conoce, claro, te conocen como un traficante y les das miedo por eso... pero yo no continúo, de verdad...” (L-1, pax. 176)

“...yo he pasado momentos malos en mi vida, con esa mafia, con esa mafia... no sé porque dios me metió en otra mafia, digo: mi vida va a acabar, un día o otro me van a disparar por la calle, un día o otro me van a mandar a alguien...” (L-1, pax. 176)

“yo le he dicho, por favor, que me dé solo mis papeles, me largo de aquí... no quiero que me paguen un duro ya, no quiero ni un duro, dinero de ellos...” (L-1, pax. 178)

“...he sido un estúpido, de haber pagado toda esa cantidad que me pedía y al fin ha devuelto los papeles y los papeles no valían para nada, nada, nada...(...) yo aguantando yo solo, luchando y corriendo...” (L-1, pax. 180).

“Ana”, brasileira de 24 anos (solteira e sen fillos) estaba a estudar no momento en que unha amiga da familia para a que a súa nai traballara moitos anos no servizo doméstico lle propuxo virse a España e que lle axudaría a buscar traballo:

“...entre umas coisas e outras acaboume convencendo e ela chegou pra min diziu: eu toute providenciando co meu marido, emprego para você... você não vai ficar desempregada... (...) ele lle soluciona todo o papeleo, traballo e formação... i você chegando alá eu te vou ajudar a desenvolver, você vai poder ajudar, ajudar a sua familia, esa coisa tuda... aí eu acabei aceitando... ha, outra coisa que ela deixou bem clara, não comente con ninguém (...) que não comentase con ninguém a minha viagem...

[E] ela proporcionou o bilhete de avión para você?

[L2] todo, pasaporte, passagem, todos os gastos da viagem foi con ela, eu não gastei nada... y simplemente, foi pelo o que ela me dize, comentei, sim mais pouquíssimas pessoas, comentei cun rapaz que é un grande amigo meu, que me deu un apoio... despois con dúas, tres pessoas na escola, onde eu estudaba... (...)

[L2] comentei con tres, quatro pessoas, que estaba saíndo da escola, saíndo do país, que ía conseguir un traballo, que ía seguir estudando... ahí esas poucas pessoas para o que eu comentei, me deron apoio, va! seja feliz, faza o que você teña que fazer i quando você voltar... quando você voltar vamos a estar esperando aquí por você... me deron aquele apoio necesario que tuda pessoa precisa quando vais sair de casa... i ahí... esas poucas pessoas me deron o apoio, né!...” (L-2, pax. 181).

Estivo case 3 anos en situación de irregularidade administrativa, illada (na casa da empregadora e sen apenas contacto con outras persoas), sen liberdade de movementos (coaccionada e supervisada) e sometida a explotación no servizo doméstico polo que non percibiu ningún salario nin compensación ningunha.

“...todo o que se imagina ela me contaba, eu acreditaba ate que... inclusive quando cheguei fiquei um ano, um ano e meio máis ou menos, que contactaba co Brasil quando ela quería...” (L-2, pax. 181)

“eu fazo todo que uma dona de casa ou uma doméstica faz, todo!” (L-2, pax. 181)

“... eu não tenho horario, pra sair, pra chegar... não tenho hora pra nada, é aquela... paso o ferro, fico cos meninos, se ela ven do trabalho, fico cos meninos, se ela vai o mercado, fico cos meninos, quasi nunca saio, quando adoitase sair é con eles i...” (L-2, pax. 181)

“ela me deixaba livre porque ela sabía que eu não tinha escolha...” (L-2, pax. 184)

“...eu não quero ficar aquí, que é tar perdendo o tempo, perdendo escola, sem trabalho, sem nada, não... não... não tinha, não tenho como seguir vivendo aquí porque aquí não tenho nada, não tenho a ninhem, não tenho emprego, não tenho escola, não tenho familia... não tenho nada en absoluto! então que aquí não é o lugar pra min... i eu voltando pro Brasil, eu tenho amigos, tenho escola, tenho parentes, eu tenho todo porque aquí ate o curso de... de escola de idiomas incluso arrende muito pouco... ela chamou pra min que o curso não era seguro porque como eu tou ilegal... (...) embaixo, no predio, onde ta curso, ten uma comisaria de policia y que eu correría o curso de ó entrar, ou ó sair, do curso a policia me pega i me levar i me deixar detida, pelo fato de tar ilegal i inclusive me... inclusive... ela me dixe que pasase sen pasaporte porque diçe que se a policia me pillase na rúa con pasaporte, ser uma situación de me deportar... (...) eu como o principio tinha medo de que iso me ía acontecer, ahí saía sem documento mais entre uma mentira e outra que ela ia contando, eu ía xuntando as peças dacordo cos contatos que eu tinha no Brasil i vía que não era nada do que ela taba diçendo... de ahí que eu començei a erguer a cabeça...” (L-2, pax. 184).

Nos casos entrevistados de trata con fins de explotación sexual, na súa maioría, eran coñecedoras de que a actividade que ían desempeñar en España estaba vinculada á prostitución ben de forma directa ou indirectamente pero noutros casos a actividade que ían desempeñar non estaba relacionada co exercicio da prostitución: acordábase traballar no club como limpadora e/ou cociñeira maiormente; outras facendo “alterne”: promovendo que os clientes bebesen copas e as invitasen a elas polo que levarían unha porcentaxe das ganancias e todas elas endebedáronse entre 3.500 € a 4.000 € no caso das brasileiras e paraguaias (tamén 6.000 €) e ata os 10.000 € no tráfico engadido das dominicanas.

Este foi o caso de “Pilar”, brasileira de 32 anos, solteira e sen fillos:

“...ela me dijo: vete a Portugal porque eu coñezo o home, o home vaiche deixar você trabalhando alí, você vai no meu lugar porque era pra min máis que eu tou cum problema na xustiça, você vai no meu lugar, que é para limpar o clube, você não vai trabalhar porque eu non valo pra iso, eu falei pra ela, máis você vai polo menos tres meses, porque eu me tenho que operar do ril, você vai recuperar ese... porque entrei... você nun mes consegue tres mil euros, non sabía el cambio... como era iso...” (S-2, pax. 199).

“...e falou pero tú no vales para limpiiar, tú vales para ser puta, falou así pra min pero eu vin para limpiiar a casa! o establecemento, non? non tenho nada en contra, a min que cada ún faza o que quer de su vida pero yo vi para limpiiar, no? axudar no que poida porque a chica dou para... e como trabajar a min me gusta trabajar, no, no, no pero tú no vales para eso... y yo no ví... pero yo no tengo roupa para esto!! yo no... no séi, no? no, no, no, podes deixar aquí, que eu te ensino... (...) pero yo nunca trabajé en esto! y... se arregla que tal hora hai que estar no salón!!, vino una chica y... tienes que trabajar (susurrando) si ele di que tes que trabajar, tranquila que a xente vaite axudar, digo vai... total, ja tou aquí, tenho que pagar tres mil de... de pasagem, non? tres mil de pasagem...” (S-2, pax. 201).

“Xoana” de Paraguai (23 anos tamén solteira e sen fillos) explica como foi a decisión de virse coa súa prima:

“no, yo no sabía, sólo eran de contactos, de vista sí, cuando venimos le vimos... vimos y venimos,...era todo normal para nosotras, normal y tranquilo, como si fuera una cosa normal, porque nos dijeron una cosa... que íbamos a trabajar y teníamos dos opciones de trabajar, de doméstica, que íbamos a ganar mierda ahí nos dijo, nos metía cosas en la cabeza y... si trabajábamos en un club, con copas, con clientes, íbamos a ganar mucho más, entonces elegimos lo de la copa, no? como nos metía tantas cosas en la cabeza...”

[E] y qué os decían?

[S1] que se ganaba unos tres mil euros por noche y nosotras pensando eso... y bueno, aceptamos y llegamos al club... llegamos y ya comenzó todo, nos sacó los pasaportes, nos metió en una habitación, quince días estuvimos ahí, no queríamos trabajar porque vimos que era otra cosa, era una cosa... como se dice? una cosa distinta...” (S-1, pax.185)

“... éramos clase media, no éramos tan pobres... nada! y entonces yo decidí venirme para independizarme sola, así... para no estar siempre a cargo de mi madre y tal...” (S-1, pax. 186)

“[S1] me costó... al principio me costó dos mil quinientos euros, luego nos subió, luego nos vendió a otro club que nos subió cuatro mil euros... nos subió cuatro mil euros, el billete, teníamos que pagar si o si porque hipotecamos la casa nuestra.” (S-1, pax. 186).

Outras coñecían que viñan a exercer a prostitución pero sen sospeitar a dura viaxe e condicións de explotación que as esperaban:

“...y había máis chicas no avión pero nosotras non... nosotras... porque le digo, no levanta! siempre ligando sentanda, fizemos ir de Mato Grosso, Cuiabá, para São Paulo, em São Paulo tiñamos outro chico alí esperando, sabe? que entregou documento y falou, vocês fiquen así... moito... tenten pasar como nada, se alguém ven hablar con vosotras não hablen, fiquen quietas... que vai encontrar uma pessoa que dende o avião vai a dar instruções para nosotras, pero nosotras quedamos alí sentadas y parece que a chica non vía a nosotras, nosotras sentadas alí y liamos... y chegamos en Francia, en París, non? nos perdemos alí y quando encontrou a nosotras ja era tarde, muy tarde y ele vau, vau, vau, vau e fomos para un carro, uma furgoneta e había máis... uff! seis, siete chicas non me acordo ben, había muchas y dalí fomos directas a Portugal, de Francia a Portugal não... na furgoneta...” (S-2, pax. 200)

“...tú sabes que siempre hay personas que hacen estos viajes y otra gente pues por ejemplo yo te lo digo a ti, tú dices mira! que... siempre es por otra persona, nunca te lo habla la persona... no te dicen directamente ni tú hablas directamente con esa persona porque si te pasa algo y... tú lo dices a tu familia pues hay problemas...” (S-7, pax. 264).

“yo vení con... con una mafia colombiana... con una mafia colombiana... hay muchas, yo vine...(...) sí, sí, para tener trabajo pero no... yo tuve que me prostituir, trabajar duro en club y pisos o lo que sea para poder pagar, porque eles quitan la documentação, você não tem alí case nada, ca chegada até você terminar de pagar...” (S-3, pax. 215).

No caso das dominicanas, o traslado realizábase a través do tráfico organizado polas rutas: Santo Domingo-Punta Cana- Amsterdam-Estambul-Grecia (camiñando)-Atenas e Madrid ou San Domingo-Nicaragua Holanda, Holanda, Turquía-Grecia-Italia.

“... hay unos viajes que lo hacen que uno tiene que pagar tanto y ahí te resuelven todo, yo no soy responsable si tú te quieres meter, tú te metes si no y dice ella yo te lo digo a tí y se lo digo a unos cuántos porque nada más que yo venía en un grupo de... y del grupo nada más nos llamaron a dos cuando llegando aquí a Turquía, que nos dejaron ahí, a la otra chica la dejaron y le quitaron... le quitaron todo, le sacaron... (...) le sacaron dinero... porque era no quería... le decían que tenía renovación falsa, que tenía que dejar dinero al... y ella nada, nada, nada y ella... ella no cedía... entonces supuestamente ella después de que yo llegué a donde yo estaba nos juntaron y ella llegó como así... tenía ... (...) estaba dando gritos, le habían quitado todo, después

su familia reunió el dinero que era la hermana de la que nos dijo de ir de viaje... la hermana, era la hermana y a ella le quitaron todo y gritó ahí y duró muchísimo tiempo también ahí en Turquía y después le reunieron más dinero para poder ir porque entonces ese dinero que se le dió a ese hombre, ese no apareció ni nada... ahí tenía uno que buscar a otra gente para poder darle dinero para que cruzara, pa cruzar a uno de... de ahí... del riño que pone ahí de cinco minutos que pone Río Grande: mil quinientos euros!! na más para cruzar, por un monte, sin llegar en avión ni nada porque supuestamente que hay que cruzar la aduana, que esto, por lo que... eso montaban ellos en un taxi cuando uno llega entonces encuentra los montes y encuentra los ríos, que mucha gente de esas cosas se han abollado y se han ahogado y se han muerto muchísima gente y también de que ellos mismos, lo que tiene la cosa de que le van guiando la... la cosita... los hundén, los hundén... los ahogan... los ahogan cuando van así que llevan mucho peso y que los van tirando..." (S-4, pax. 235-236)

"...yo duré cuatro meses en un país que le llamaban Nicaragua y de ahí me devolvieron, después me mandaron por Grecia y ahí caí presa, nos metieron por el monte (...) ... y nos mandaron para acá pero yo pasé mucho, mi papá dando gritos y cosas, yo pasé muchas, muchas... yo me metí en eso y me he deseado la muerte y todo eso..." (S-5, pax. 243)

A explotación sexual pasa a ser tamén unha actividade ligada ao tráfico para poder continuar coa viaxe e os pagamentos que implica en cada fase deste:

"...cuando tú vienes aquí ya ellos se desintegran de ti, entonces vienen otras personas y te hablan otras cosas, tu me entiendes? porque ya ellos conocen dinero allá pero aquí es otro dinero, entiendes? hay otro dinero, porque si fuera una visa, que tu te montas en un avión y... tu sabes que no vas a dar más que hasta ahí, llegué... ya estoy... pero los pasos tú los tienes que dar con dinero, hacerlo con dinero los pasos, cada paso es con dinero... que no es más lo que tú allá sino lo que te queda en el camino pero una visa es diferente..." (S-7, pax. 269).

Unha vez no seu destino, a explotación sexual maioritaria é para clubs de alterne, localizacións moitas veces illados e do que non se ten liberdade de movementos, as condicións son duras e extremas sen apenas relación coas outras mulleres integrantes do club.

"...porque se pode dicir que un club que aquí na Espanha é como uma casa: cada esquina ten um! (...)...para quién pensa que no Brasil que Espanha é un mar de ouro, não é!" (S-9, pax. 290)

"...era apartado... era porque... quando saímos eu miraba pola ventana, así, que era practicamente eran... tres arriba, no medio e o sótano, nosotras quedabamos no sótano... as que chegaban como debían pasagem quedaban alí porque se cerraba, tiñas un corredor coas habitación e eles quando entraban para dormir eles cerrábase a porta y saíamos sólo quando eles abrían... aí quando saíamos para comer, eu mirei... só tiña pe de uva, así... agora sei o que é pe de uva, non? porque eran unhas ramitas... muchas ramitas, ramitas, as ramitas eu miraba... não vía casa ningunha, eu miraba para outro lado, não había casa ningunha..." (S-2, pax. 202)

"...tiven un tempo onde o club ficaba todo trancado, todo trancado, você não podía saír, abría o club na hora que era para abrir o club, aí si y as veces eles deixaban saír para andar un pouco na beira da praia ou na praia ou quando você fazia pases você tinha que sempre avisar mira, abra a porta que eu tenho que saír, a cozinha as veces taba trancada, você levantaba pela mañana não tinha coisas de comer, só era a cena y as veces quando cerraba o club, o desayuno..." (S-9, pax. 288)

"...non faza iso, por amor de deus, que ele vaiche matar... hai... ahí na frente... você ve aquela piscina... alí tenhen brasileiras que... mortas... ne... mataron... non faza nada para ele, você tenta levar, eu dicía eu non sei, eu non sei fazer iso..." (S-2, pax. 204).

“...entré por Bilbao y me recogió un coche con un chico, venían conmigo dos más y nos llevó a un club, en Asturias... allí llegamos... al llegar nos bajaron a la oficina y cada una porque no todas juntas y nos dijo que teníamos que una deuda de tres mil setecientos euros (...) si y aparte de eso nos pidió el billete de vuelta y el pasaporte y nos dijo que teníamos una deuda que cumplir con ellos, que eso teníamos que pagarlo y después nos mostró el salón y nos dijo cual era nuestro trabajo, que teníamos que pagar todos los días cincuenta euros de casa y...” (S-8, pax. 275).

Permanencia e saída da situación de trata: a denuncia.

En moitas ocasións confésaselles a situación aos clientes coa esperanza de que ofrezan axuda ou noutras, aos traballadores do club, outras mulleres, etc. A persoa resiste nun contexto de violencia a pesar da conivencia de todos eles/as e á espera de que xurda unha posibilidade de fuxir ou se poida vencer a débeda adquirida e recobrar a liberdade.

“... le contamos a un cliente, a un cliente le preguntamos llorando... así, sabes? yo... querían hacer cosas y a mi se me caían las lágrimas y ellos me secaban y seguían haciendo... si...” (S-1, pax. 190).

“los clientes... los clientes nos trataban muy mal... muy mal nos trataban... pero el jefe no nos decía nada, él con tal de ganar su dinero, a nosotras que nos pasaba ahí... él con tal de ganar su dinero.” (S-1, pax. 191).

“...me pasaban tantas cosas en la cabeza, tantas cosas que no... que yo me desesperé, no sabía que hacer hasta querer quitarme la vida... eso... un mes que pasamos ahí nos marcó tanto que si pasábamos muchos más... no sabíamos que iba a ser de nosotras...” (S-1, pax. 192).

“...muchas veces hice salidas con viejos así pero no eran colocados, eran viejos así... como se dice? que iban así... que iban... yo no sé si pagaban por mí... seguro que pagaban, claro! pero yo nunca vi un dinero ahí, nunca... hasta que nos escapamos teníamos veinte euros fue una propina de un cliente que no dijimos nada porque si decíamos nos lo sacaban ellas, o sea, lo guardábamos bien, bien el dinero porque ellas nos revisaban el cuarto todo... no podíamos encerrarnos en el cuarto ni nada...” (S-1, pax. 197)

“un cliente dela porque era máis espabilada e tinha máis trato cos homes porque... negação, ela dizia, o cliente foi e dou o celular dele, por cada un dese celular... para que se necesitaba, que iba poner nunha recarga, no? explicou pra ele, eu vou intentar ajudar nosoutras y foi... que nos ligan para o Brasil y alá entrou en contato con esa chica y efectivamente, pero donde está X, que é o que fai X, X tá aquí, e como está X, X pasou por tal, pasei a puta, pero é que X nunca foi! puta aquí no Brasil, aquí... en Portugal y eso, eso, eso y ela... insultaba en portugués... ei, hijo de puta, porqueee... eu falei pra ele que ela iba pra ahí para hacer ese mi trabajo pero non pude ir, tal, tal, tal y... ele non quiso saber...” (S-2, pax. 205)

“...no, nunca y yo me venir pacá y digo bueno, qué voy hacer? ya estoy aquí y nunca tiven coragem de denuncialo... nunca, es que yo tenía medo, hay mucha mafia aquí, las amenazas, que disque vai quitar sus hijos, su madre, su familia, quién no tiene miedo? yo tenía mucho miedo, entiende? então eu preferín fuxir... yo venir para acá...” (S-3, pax. 216).

No caso de “Yudith” (cidadá romanesa de 19 anos) que foi vítima de explotación sexual baixo coacción, a axuda recibida por un cliente, rapaz de similar idade, ao que lle confesa a súa situación resultou clave para asumir a forza e o apoio que necesitaba para afrontar a decisión de intentar fuxir, denunciar e iniciar o seu proceso de recuperación.

“... conocí a un chico español, es de aquí de Galicia que fue al piso y me vi que casi estaba llorando, que no, que no... no podía aguantar más y me dio doscientos euros para quedarse dos horas conmigo, para contarle todo lo que pasó y bueno, ella no se dió cuenta de que es un cliente o así porque no era el

primero que pagaba estos dineros y me dijo mira, no te toco, no te hago nada, sólo quiero que me digas qué te pasa, porque tú aquí... me lo djo, sin decirle yo qué me pasa, me dijo: tú aquí no estás porque tú quieres porque tú tienes algo que te duele mucho y no puedes decir a nadie de miedo, confía en mí y dime... no podía confiar tanto porque me daba miedo, no sabía quién es, lo ví la primera vez y bueno, empecé a contarle, no le dije mi nombre de verdad porque todavía tenía miedo y... después que se fue... bueno, se quedó estas dos horas, le conté todo, todo lo que me pasó, me dijo que me va a ayudar, que si quería salir de verdad de eso, me va a ayudar". (S-11, pax. 301)

"...e todo o mundo sabía que unha romanesa e que o rapaz que me fixo dano e me obrigou á prostitución é o meu paisano, é o peor que... fósese outro, portugués ou doutro país pero o meu paisano, é algo "... (S-11, pax. 307).

En calquera caso, pensar en denunciar é permanecer nun novo "contexto hostil", de loita constante de supervivencia. O medo ante as ameazas e a inseguridade permanente unido ao desexo de esquecer e prosperar fai que en moitas ocasións non se teña en consideración a denuncia e cando se toma esa decisión é motivada por verse como a única alternativa real para saír da situación na que se está inmerso/a:

"...es que yo... en ese momento necesito ir a la policía porque yo quiero escapar de allá, que no me pagan nada, mis papeles no sé si están quemados, no sé si están... yo fui también por esos papeles, en el juzgado me dijeron: donde estuviste ayer todo el tiempo que estuvimos buscando por tí? ha llegado la respuesta de X que tenías los papeles, estábamos buscándote y no estabas, bueno, vete a junto X y llévale esos papeles, lleva unos papeles y llévate estos papeles a la comisaría y ahí cuando yo he soltado todo (...) ... te voy a mandar dos policías contigo que te van a llevar a recoger tus cosas, si voy yo solo me matan, seguro... segurísimo... porque yo he aparecido, estaban esperando y cuando han visto a la policía salir del coche, con el... se metieron en el coche y se escaparon... y fueron allá porque había otra gente que estaban trabajando... ay, no sé... igual que yoo, fueron a decirles que si se larguen de allá... claro, había... había cuatro más..." (L-1, pax. 177)

"...vou ata o final porque vou me sentir máis segura se eles van presos porque son presos e me sinto máis libre... y foi así, según ata o final, foi o último xuíz y foi cando me enterei que eles foron presos pero... buff! pero despois me enterei... tres anos atrás, tres anos?... anos atrás... que eles estaban soltos, o dono, que estaban en Portugal, a cargo do clube... y yo... me quedé... que muita xente non sabía porque fomos testigos protegidos, ningún comentaba nada, sabes? só os policíaís, non sabían... e o dono do clube y ningún máis... cuando tenías que venir a X declarar, algunha coisa yo... decía que viña a peluquería... (S-2, pax. 212).

"...dende alá ate aquí, eu a conheço suficientemente para saber que ela é vingativa e se fixese qualquer coisa de fazer, perxudicala ou envolvela en alguma coisa de genero... era sería capaz dalgunha coisa... então..."

(L-2, pax. 184).

"...porque el me engañó a mí!! y yo eso se lo dejo a Dios... tú sabes que esa gente son gente grande y dan para hacerle daño a la familia de uno... yo estoy aquí pero mi familia está allá y si uno le hace algo da para hacerle algo a su familia, tú sabes?..." (S-5, pax. 248)

"...nunca pensei non, me decía... si tu quieres denunciar... denuncia pero non sei qué pero ela está en Brasil, yo no sé ni donde está, X que se chamaba a señora esa... brasileira..." (S-6, pax. 260)

Unha inadecuada intervención institucional pode colocar ademais en situación de maior desamparo e vulnerabilidade a persoa vítima, que se percibe permanentemente cuestionada e desprotexida. Este é o caso de "Andrea" que sendo testemuña protexida por trata recibiu posteriormente a imputación dun delito por colaborar cun policía detido por corrupción:

“...si, yo lo dije todo, lo que pasa es que como Lugo tenía unas cosas raras que nadie sabía como era, justamente yo vine a presentar la denuncia allí, entonces cuando cayó este policía y justamente yo lo conocía involucraron todo el tema... (...) pero igual, me dejaron imputada” (S-8, pax. 281).

É habitual atopar con testemuños de mulleres que afirman obter trato de favor dalgúns policías ou como afirma “Lara” (cidadá de Paraguai de 27 anos), ou afacerse a declinar amablemente os seus constantes convites:

“...me detuvieron y luego vine, me dijo la poli, te voy a llevar a donde ayudan a las mujeres, me dice... y me dice, dame tu número que cuándo salimos, salimos un día por ahí, me dice... y le digo yo, no... no puedo, no sé... dame, dame tu número que así salimos por ahí un día, me dice... después de sacarme del calabozo, me dijo y le dije yo, no, no, que yo no quiero... toda la tarde ligando conmigo... aquí en frente de la señora, me dijo...” (S-10, pax. 296)

APARTADO 4: CONSIDERACIÓNS FINAIS E RECOMENDACIÓNS

"...isto moitas veces o igualo ós incendios forestais, non?... (...)...no dous mil seis moitos incendios chegaron case, case a porta da casa, entón a xente involucrouse e iso xenerou... o Prestige non estaba moi lonxe, esa... concienciación... se creou outro clima, outra crise ambiental e encima o lume estaba encima da miña casa, eu creo que aquí nos pasa igual, o problema non o temos na casa... nin cerca... está noutro lado, alí... naquela nave, nun puticlub, de mulleres que nin sequera se relacionan co pobo, viven illadas... a xente non coñece a súa problemática... non o vemos... nin nos importa" (P-5, pax. 118)

Consideracións finais:

Definiuse inicialmente trata de persoas como un fenómeno "poli-contextural" derivado da xustaposición de contextos confluentes e o traballo de campo realizado para o presente informe púxoo de manifesto de forma máis contundente. Ás múltiples problemáticas asociadas á trata de persoas súmanselles as problemáticas conxunturais das distintas institucións que deben dar resposta ao fenómeno e que ademais converxen nun contexto de recesión económica e de grande vulnerabilidade social.

Tívoise a oportunidade de explorar grazas á participación de 31 profesionais pertencentes a distintos estamentos clave no tratamento que hoxe se está a realizar contra trata de persoas en Galicia a situación, abordaxe e dificultades que entraña este fenómeno na nosa comunidade ao que se suma o coñecemento de 13 experiencias que estiveron inmersas nunha situación de trata e explotación laboral/sexual. Con iso, puxo de manifesto algunhas fortalezas pero tamén debilidades entre as distintas institucións responsables da atención/asistencia e identificación/protección das vítimas e potenciais vítimas de trata. Así mesmo, existen factores externos vinculados á percepción social deste fenómeno que xogan un papel clave en todo o proceso e ciclo de trata pero maiormente na identificación da persoa vítima: a súa dimensión de violencia de xénero non é apreciada por moitos actores e cando existe minimízase e pode estar invisibilizando tamén os homes vítimas.

Nunha análise preliminar da situación, empregouse unha ferramenta xeneralizada en moitas institucións que axuda a atopar factores estratéxicos críticos que unha vez identificados se usan para apoiar o cambio organizacional (DAFO⁴⁵). Con iso preténdese facilitar a toma de decisións estratéxicas que axuden a optimizar e mellorar o funcionamento dun sistema e pode ser un bo xeito de contextualizar este apartado para posteriormente abordar as principais recomendacións técnicas para mellorar a resposta institucional.

Xerais:

1. A invisibilización de trata de persoas é manifesta na carencia de datos e rexistros específicos con perspectiva de xénero e imposibilita un coñecemento da dimensión real do fenómeno así como da construción dun plan de acción-intervención acorde coas súas características.

⁴⁵ DAFO: Técnica que aborda a capacidade prospectiva do diagnóstico social, é dicir, de planeamento de estratexias de futuro operativas a partir da análise da situación presente. O método DAFO consiste basicamente en organizar a información xerada a través dunha dinámica grupal ou de investigación nunha táboa de dobre entrada que sitúe esta información en función das limitacións (debilidades e ameazas) e as potencialidades (fortalezas e oportunidades) que proporciona un colectivo ou unha situación social determinada. Desta maneira, obtense información dos aspectos positivos e negativos dunha situación concreta tanto para o momento presente como para o futuro dando a coñecer as estratexias de corrección (debilidades), afrontamento (ameazas), mantemento (fortalezas) e aproveitamento (oportunidades). (Cimas, 2009).

2. Tendo en conta esta carencia e á luz dos datos e entrevistas realizadas pódese definir un perfil diferencial para a persoa vítima de trata laboral baseado no xénero e a nacionalidade (laboral: homes maiormente de Marrocos e Senegal) e sexual (mulles maiormente de Brasil e Romanía). O contacto dos tratantes coas vítimas é máis selectivo e asociado ao ambiente familiar e de amigos/coñecidos en caso de trata sexual e usando ademais axencias ou outros intermediarios sen vinculación emocional coa vítima, na laboral. O tratamento de ambas as dúas tipoloxías tamén é diferente no procedemento de identificación e asistencia ás potenciais vítimas en consonancia coa tolerancia social existente coa explotación laboral (menor intensidade) e sexual (maior intensidade).
3. O novo marco normativo-legal en España (a recente proposta de lei tamén segue esta liña) clarificou conceptos e constitúe un grande avance nas ferramentas lexislativas para a persecución do delito pero é insuficiente e séguense presentando confusións na práctica. A especialización de Fiscalía en materia de estranxeiría reforzou este labor e dotou estas ferramentas de maior efectividade pero é necesario liderar e desenvolver unha maior colaboración entre os actores competentes (Policía e ONG).
4. É necesaria a implicación de todas as ONG especializadas en trata (hai excepcións) involucrándose de forma activa nos procesos de identificación das vítimas (de forma proactiva, en consonancia cos fins de cada entidade e superando o rol subsidiario e meramente humanitario) configurándose como un actor colaborador significativo a través dunha participación consecuentemente procedimentada.
5. Tal e como apuntan informes do Consello de Europa (UNODC, 2010) é unha realidade que existe unha forte vinculación entre corrupción e trata e é imprescindible vixiar o súa incursión tanto na Administración pública como na privada. Resulta conveniente un tratamento dos casos detectados con transparencia e seriedade.
6. O contexto máis habitual no que se desenvolve a trata de persoas é o transnacional (existe unha forte vinculación entre o tráfico no que as vítimas se ven inmersas e o ciclo da trata) polo que é conveniente e necesario desenvolver estratexias de cooperación internacional e traballar conxuntamente coas institucións dos países de orixe das vítimas e potenciais vítimas de trata.

Específicos:

7. Relativo á confusión de conceptos:
  - a existencia de tráfico previo ou a decisión de iniciar un proxecto migratorio autónomo invisibiliza a existencia de trata no traxecto ou unha vez chegado/a ao seu destino (na maioría de casos, de servidume por débedas).
  - a inconcreción do termo de vulnerabilidade (sen avaliación nos instrumentos) posibilita a súa inoperatividade e non é tido en conta na práctica: a existencia de “consentimento” invisibiliza ás potenciais vítimas en contexto de explotación sexual.

8. Relativo á identificación das vítimas:

- a gran diferenza de cifras existente é reveladora sobre a concepción e procedementos na identificación de vítimas: a detección da poboación de risco de trata en contexto de explotación sexual en Galicia é de 605 mulleres das cales un 30% pertencen a cidadás brasileiras (segundo a Garda Civil) sendo as vítimas identificadas, 2 (denuncias das vítimas). As cifras ofrecidas polas ONG que traballan directamente no mesmo contexto detectan un maior número de vítimas de trata (sen denuncia) que a poboación de risco rexistrada pola Garda Civil suxerindo que a resposta institucional é inadecuada, escasa e que existen deficiencias no proceso de identificación. As cifras facilitadas pola Subdelegación do Goberno en relación coas expulsións incoadas por estadía irregular no ano 2011 en Galicia (e sen contabilizar Lugo): 620 expulsións das cales un 17% pertencen a cidadás brasileiras esixen maior transparencia no procedemento de identificación das vítimas por parte da Brigada de estranxeiría. Ponse de manifesto avaliar e reelaborar os instrumentos utilizados baseados unicamente nunha entrevista-test realizada de forma illada á potencial vítima nun contexto hostil ou de explotación, na maioría dos casos. A identificación debe ser entendida como un proceso que leva consigo tempo e asistencia especializada.

9. Relativo ao procedemento penal:

- a dificultade do procedemento xudicial derivado do testemuño da vítima como única proba de cargo eficiente (e a pesar da boa práctica da proba preconstituída) pon de manifesto a necesidade de obter probas incriminatorias baseada nas actuacións policiais orientadas á investigación proactiva.
- os casos de trata poden estar sendo perseguidos como outro tipo de delitos conexos e imposibilita con iso un axeitado tratamento ás vítimas (asistencia e protección) e aos tratantes (penas ridículas).

10. Relativo aos axentes sociais implicados:

- Detectáronse carencias formativas nos axentes competentes na materia existindo un desigual e fragmentario coñecemento de trata. A perspectiva sociolóxica e de xénero son determinantes no marco da violencia de trata e imprescindibles para adquirir a cosmovisión do seu innegable prisma estrutural.
- Os propios axentes manifestaron a falta de coordinación existente e a escasa sinerxía profesional entre os distintos ámbitos de traballo (Fiscalía, FFSS e ONG) e que é un elemento clave e imprescindible no tratamento unificado e homoxéneo na abordaxe de trata en Galicia. O papel da Administración pode ser alentador nesa dirección.

11. Relativo ao resarcimento da vítima:

- As persoas vítimas que decidiron denunciar e afrontar todo o proceso penal co custo emocional e de seguridade que isto supón non tiveron unha reparación axeitada do dano causado nin dereito a un efectivo resarcimento económico por parte dos seus explotadores e que, sen dúbida, podería axudar no seu proceso de recuperación.

DAFO - SISTEMA ANTI-TRATA GALEGO

DEBILIDADES

- Colaboración das medidas antitrata desenvolvidas de forma diferencial no territorio galego. (Pontevedra a máis avanzada).
- Falta de concreción nos instrumentos legislativos aprobados (RExt) e protocolos (Fiscalía, 2012 e Protocolo marco, 2011).
- Formación especializada desigual e escasa.
- Ausencia de coordinación real FFSS/Fiscalía/ONG
- Proxectos sociais sen consolidación futura.

AMEAZAS

- Crise económica: falta de medios / recursos económicos de aplicabilidade da normativa actual.
- Maior ocultamento das redes organizadas e informais.
- Falta de resolución xudicial exemplarizante nos casos de trata actuais.
- Ausencia de conciencia social (complicidade co clientelismo sexual e tolerancia coa explotación laboral e sexual).

FORTALEZAS

- Competencia especializada das ONG galegas na atención/protección de vítimas de trata.
- Sensibilización e preocupación en unificar criterios nos protocolos informais de actuación por parte de Fiscalía e FFSS.
- Consolidación da actual Rede galega contra a trata.
- Vontade de establecer un traballo conxunto entre os axentes: FFSS/Fiscalía/ONG.

OPORTUNIDADES

- Maior implicación do Goberno Español na loita contra a trata dende unha perspectiva de DDHH.
- Consolidación das redes nacionais contra a trata.
- Consolidación da cooperación internacional e creación de sinerxías de traballo comúns entre os países implicados no fenómeno en Galicia.
- Interese e colaboración dende os organismos internacionais na loita contra trata en Galicia.

Fontes: Recomendacións Amnistía Internacional non seu "Informe conxunto ou Comité de DESC", maio 2012. Recomendacións RECTP ou Protocolo marco de TSH 2011 e ou "Informe do Defensor do Pobo correspondente a 2011. (5.8 Víctimas de Trata de seres Humanos)" (Madrid, 2012), Traballo de campo das entrevistas desenvolvidas na actual investigación (Inspección de Traballo, FFSS, Fiscalía, ONG, vítimas).

Recomendacións:

Fóronse incorporando ao longo da análise ofrecida no apartado anterior as recomendacións técnicas que ofreceron parte dos/ás entrevistados/ás así como algunhas referencias doutras fontes en concorrencia coas temáticas abordadas. A continuación ofrécese un resumo baseado nestas apreciacións recibidas no desenvolvemento do presente informe e que poderían ser as medidas prioritarias de acción percibidas ao longo do estudo contra a trata en Galicia.

- Involucrar outros sectores clave na posible identificación da persoa vítima de trata: creación dun protocolo sanitario para esta abordaxe.
- Dotar dun mellorado tratamento legal as persoas vítimas: Lei integral contra a trata con protocolos de actuación onde se definan claramente as actuacións e responsabilidades dos

axentes implicados e adiantar a liña de protección legal da vítima de explotación sexual para perseguilo de forma firme e previr con iso trata con esta finalidade.

- Maior colaboración-coordinación non só entre os distintos axentes implicados na loita contra, trata senón tamén entre os propios colectivos: ONG e forzas e corpos de seguridade, maiormente.

- Dotar de maior recursos as organizacións que atenden e asisten as vítimas, sobre todo, o concernente a persoas menores de idade.

- Combater e previr a vitimización: revitimización, victimización secundaria e polivitimización que produce a falta de eficacia nos mecanismos de protección á vítima (estigmatización unido á sospeita) sumada á vulneración persoal e a ausencia de compromiso institucional (sen garantías).

- Necesidade de crear un contexto favorable baseado nunha intervención social orientada a favorecer a autonomía e desenvolvemento das capacidades da persoa inmersa no proceso de violencia: trata e a explotación laboral e sexual.

- É conveniente un reforzamento da formación específica en materia de trata de persoas en xeral e en particular da trata de mulleres con fins de explotación sexual dirixidos aos funcionarios públicos (forzas e corpos de seguridade do Estado) e persoal competente na materia noutros estamentos.

- Inclusión das mulleres vítimas de trata identificadas en Galicia no marco de axudas das vítimas de violencia de xénero, en especial, ao referido aos plans de inserción sociolaboral efectiva.

APARTADO 5: BIBLIOGRAFÍA

- Accem: La trata de personas con fines de explotación laboral. Un estudio de aproximación a la realidad en España. Accem, Madrid 2008.
- Amnistía Internacional: Una vida sin violencia para mujeres y niñas. Las otras víctimas de violencia de género: violencia sexual y trata de personas. España, 2009.
- Apramp: La trata con fines de explotación sexual. Madrid, 2011.
- CIMAS: Metodologías Participativas. Manual. Obra Colectiva, Madrid 2009.
- Consejería para la Igualdad y Bienestar Social. Instituto Andaluz de la Mujer: Estudio sobre las Mujeres víctimas de Trata con fines de Explotación Sexual en Andalucía, 2011.
- Defensor del Pueblo: La trata de seres humanos en España: Víctimas Invisibles. Madrid, 2012.
- Federación de Mujeres Progresistas: Trata de mujeres con fines de explotación sexual en España. Estudio Explotatorio. FMP, Madrid 2008.
- García Cuesta, Sara; López Sala, Ana María; Hernández corrochano Elena; Mena Martínez, Luis: Poblaciones-Mercancía: tráfico y trata de mujeres en España. Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad, 2011.
- García Vázquez, Sonia; Olalla Fernández, Patricia: La trata de seres humanos. Ed. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2012.
- Giménez-Salinas Framis, Susaj Gentiana; Requena España, Laura: La dimensión laboral de la Trata de personas en España. Revista Electrónica de Cincia Penal y Criminología, 2009.
- Gobierno de Navarra: Informe sobre la explotación sexual y trata de mujeres en Navarra: situación y propuesta de intervención. Instituto Navarro para la Igualdad, 2011.
- Global Alliance against Trafficking in Women: "Collateral Damage: The Impact of Anti-trafficking Measures on Human Rights around the World", 2007.
- Grupo OBZ: Mapa de recursos para profesionais do ámbito xurídico. Traballando con persoas vítimas de trata e explotación sexual.
- Informe anual de la Inspección de Trabajo y Seguridad social 2011. Dirección General de la Inspección de Trabajo y Seguridad Social. Ministerio de Empleo y Seguridad Social. Madrid, 2012.
- Konrad, H.: The Fight against trafficking in human beings from European perspective", en Cameron, S. y Newman, E (eds.). Trafficking in Human Social, cultural and political dimensions. New York, United Nations University Press, 2008.

- Malpani, R: Legal Aspects of Trafficking for Forced Labour Purposes in Europe. Working Paper ILO nº48, Geneva, April, 2006.
- Martín Pallín, J.A: Política común de la UE en materia de extranjería. En Extranjeros y Derecho Penal, Cuadernos de Derecho Judicial. Madrid, 2004.
- Martínez, Luz y Corral, Ana María: La Trata con fines de explotación sexual. Guía de formación para personal de la administración pública. Instituto de la Mujer, 2011.
- Fiscalía General del Estado. Memoria 2011. Centro de Estudios Jurídicos. Ministerio de Justicia. Madrid, 2012
- Fiscalía Superior de Galicia. Memoria 2011.
- Luhmann, Niklas: Sociología del Riesgo. Universidad Iberoamericana / Colección Teoría Social. México, 2006.
- Observatorio Cívico Independencia: Informe 2009. El tráfico y la trata de seres humanos con fines de explotación sexual en España.
- OIM – UN.GIFT – London School of Hygiene & Tropical Medicine: Guía para proveedores de Salud: Cuidados para la salud y la Trata de Personas. 2012.
- OMS: Recomendaciones éticas y de seguridad de la Oms para entrevistar a mujeres víctimas de la trata de personas. Escuela de Londres de Higiene y Salud Tropical, Programa Daphe de la Comisión Europea. 2003
- RECT (Red Española contra la Trata de Personas): Guía Básica para la Identificación, Derivación y Protección de las personas víctimas de trata con fines de Explotación. Madrid, 2008.
- Solé, Carlota; Cavalcanti, Leonardo; Parella, Sónia: La inmigración brasileña en la estructura socioeconómica de España. Ministerio de Trabajo e Inmigración, 2011.
- UNODC: The role of corruption in trafficking in persons, 2010.
- UNODC (Oficina de las Naciones Unidas contra la Droga y el Delito): Trata de personas hacia Europa con fines de explotación sexual. Informe 2009.
- UNODC (Oficina de las Naciones Unidas contra la Droga y el Delito): Issue Paper on Abuse of a Position of vulnerability and Other Means within the Definition of Trafficking in Persons, octubre de 2012.
- Zimmerman, C et al.: The Health Risks and consequences of Trafficking in Women and Adolescents: Findings from a European Study. London School of Hygiene and Tropical Medicine, London, 2003.
- UNODC (Oficina de las Naciones Unidas contra la Droga y el Delito): Marco Internacional de Acción para la aplicación del Protocolo contra la trata de personas. Nueva York, 2010.
- Xunta de Galicia (Fiscalía Superior Comunidad Autónoma de Galicia): Memoria del año 2010.

APARTADO 6: ANEXOS 1,2 e 3

Anexo 1: Dereitos humanos afectados por trata de persoa, de particular importancia para as mulleres e as nenas.

Dereitos humanos fundamentais afectados por trata de persoas	
DEREITO/OBRIGA	FONTE CONVENCIONAL
Dereito á vida	<ul style="list-style-type: none"> • Declaración Universal de Dereitos Humanos, art. 3; • Pacto internacional de dereitos civís e políticos, art. 6; • Convención sobre os traballadores migratorios, art. 9; • Convención sobre os dereitos do neno, art. 6; • Convención sobre os dereitos das persoas con minusvalidez, art. 10; • Convenio europeo de dereitos humanos, art. 2; • Convención americana sobre dereitos humanos, art. 4; • Carta africana de dereitos humanos e dos pobos, art. 4.
Prohibición da discriminación	<ul style="list-style-type: none"> • Declaración Universal de Dereitos Humanos, art. 2; • Pacto internacional de dereitos civís e políticos, arts. 2 1) y 26; • Convención sobre os dereitos do neno, art. 2; • Convención sobre os traballadores migratorios, art. 7; • Pacto Internacional de dereitos económicos, sociais e culturais, art. 2 2); • Convención sobre os dereitos das persoas con minusvalidez, art. 6; • Convenio europeo de dereitos humanos, art. 14; • Convención americana sobre dereitos humanos, art. 1 (inclúe a «situación económica»); • Carta africana de dereitos humanos e dos pobos, art. 2 (inclúe a «fortuna»). • Fonte distinta dun tratado: Declaración de El Cairo sobre os dereitos humanos no Islam, art. 1.
Dereito á liberdade e á seguridade da persoa	<ul style="list-style-type: none"> • Declaración Universal de Dereitos Humanos, art. 3; • Convención internacional sobre a eliminación de todas as formas de discriminación racial, art. 5 b); • Pacto internacional de dereitos civís e políticos, art. 9; • Convención sobre os traballadores migratorios, art. 16; • Convención sobre os dereitos das persoas con minusvalidez, art. 14; • Convenio europeo de dereitos humanos, art. 5; • Convención americana sobre dereitos humanos, art. 7; • Carta africana de dereitos humanos e dos pobos, art. 6.

Dereitos humanos fundamentais afectados por trata de persoas	
DEREITO/OBRIGA	FONTE CONVENCIONAL
Dereito de acceso á xustiza, igualdade ante os tribunais e a un xuízo imparcial	<ul style="list-style-type: none"> • Pacto internacional de dereitos civís e políticos, art. 14; • Convención Internacional sobre a eliminación de todas as formas de discriminación racial, art. 5 a); • Convención sobre a eliminación de todas as formas de discriminación contra a muller, art. 15; • Convención sobre os traballadores migratorios, art. 18; • Convención sobre os dereitos das persoas con minusvalidez, arts. 12 y 13; • Convenio europeo de dereitos humanos, art. 6; • Convención americana sobre dereitos humanos, arts. 8 y 24; • Carta africana de dereitos humanos e dos pobos, art. 7; • Convención sobre os refuxiados, art. 16; • Protocolo sobre os dereitos da muller en África, art. 8. • Fonte distinta dun tratado: Declaración sobre os dereitos humanos dos individuos que non son nacionais do país en que viven, art. 5 c).
Dereito a non ser sometido a escravitude, servidume, traballos forzosos ou en condicións de escravitude/ servidume por débedas	<ul style="list-style-type: none"> • Convención sobre a escravitude, 1926, art. 1; • Convención suplementaria sobre a abolición da escravitude, 1956, art. 1; • Convenio sobre o traballo forzoso, 1930 (Nº 29), arts. 1, 2 y 4; • Declaración Universal de Dereitos Humanos, art. 4; • Convenio sobre a abolición do traballo forzoso, 1957 (Nº 105), art. 1; • Pacto internacional de dereitos civís e políticos, art. 8; • Convención sobre os traballadores migratorios, art. 11; • Convenio europeo de dereitos humanos, art. 4; • Convención americana sobre dereitos humanos, art. 6; • Carta africana de dereitos humanos e dos pobos, art. 5; • Estatuto de Roma, art. 7 c) e g). • Fonte distinta dun tratado: Declaración de El Cairo sobre os dereitos humanos no Islam, art. 11.
Dereito a non ser sometido a escravitude nun conflito armado	<ul style="list-style-type: none"> • Protocolo adicional aos convenios de Xenebra do 12 de agosto de 1949 relativo á protección das vítimas dos conflitos armados sen carácter internacional (Protocolo II), art. 4; • Estatuto de Roma, art. 8 2) b) xxii) e e) vi).

Dereitos humanos fundamentais afectados por trata de persoas	
DEREITO/OBRIGA	FONTE CONVENCIONAL
Dereito a non ser sometido a torturas ou penas crueis, inhumanas ou degradantes	<ul style="list-style-type: none"> • Declaración Universal de Dereitos Humanos, art. 5; • Pacto internacional de dereitos civís e políticos, art. 7; • Convención contra a tortura; • Convención sobre os Dereitos do neno, art. 37; • Convención sobre os traballadores migratorios, art. 10; • Convención sobre os dereitos das persoas con minusvalidez, art. 15; • Convenio europeo de dereitos humanos, art. 3; • Convención americana sobre dereitos humanos, art. 5; • Carta africana de dereitos humanos e dos pobos, art. 5; • Protocolo sobre os dereitos da muller en África, art. 4. • Fonte distinta dun tratado: declaración sobre os dereitos humanos dos individuos que non son nacionais do país en que viven, art. 6.
Dereito á liberdade de reunión	<ul style="list-style-type: none"> • Declaración Universal de Dereitos Humanos, art. 20; • Pacto internacional de dereitos civís e políticos, art. 22; • Convención sobre os dereitos do neno, art. 15; • Convenio europeo de dereitos humanos, art. 11; • Convención americana sobre dereitos humanos, art. 16; • Carta africana de dereitos humanos e dos pobos, art. 10.
Dereito á liberdade de circulación	<ul style="list-style-type: none"> • Declaración Universal de Dereitos Humanos, art. 13; • Pacto internacional de dereitos civís e políticos, art. 12; • Convención sobre a eliminación de todas as formas de discriminación contra a muller, art. 15 4); • Convención sobre os traballadores migratorios, art. 8; • Convención sobre os dereitos das persoas con minusvalidez, art. 18; • Convenio europeo de dereitos humanos, art. 3; • Convención americana sobre dereitos humanos, art. 12; • Carta africana de dereitos humanos e dos pobos, art. 12; • Convención sobre os refuxiados, art. 23.
Dereito ao maior grao posible de saúde física e mental	<ul style="list-style-type: none"> • Pacto Internacional de dereitos económicos, sociais e culturais, art. 12; • Convención sobre a eliminación de todas as formas de discriminación contra a muller, art. 12; • Convención sobre os traballadores migratorios, art. 28; • Convención sobre os dereitos do neno, art. 24; • Convención sobre os dereitos das persoas con minusvalidez, art. 15; • Carta social europea, art. 11; • Protocolo sobre os dereitos da muller en África, art. 14.

Dereitos humanos fundamentais afectados por trata de persoas	
DEREITO/OBRIGA	FONTE CONVENCIONAL
Dereito a condicións de traballo xustas e favorables	<ul style="list-style-type: none"> • Pacto Internacional de dereitos económicos, sociais e culturais, art. 7; • Convención sobre a eliminación de todas as formas de discriminación contra a muller, art. 11; • Convención Internacional sobre a eliminación de todas as formas de discriminación racial, art. 5 e) i); • Convención sobre os traballadores migratorios, art. 25; • Protocolo sobre os dereitos da muller en África, art. 13; • Carta Social Europea, arts. 1 a 4 e 8 (mulleres).
Dereito a un nivel de vida axeitado	<ul style="list-style-type: none"> • Pacto Internacional de dereitos económicos, sociais e culturais, art. 11; • Convención sobre os dereitos do neno, art. 27; • Convención sobre os dereitos das persoas con minusvalidez, art. 28; • Convención sobre os refuxiados, art. 23.
Dereito á seguridade social	<ul style="list-style-type: none"> • Pacto Internacional de dereitos económicos, sociais e culturais, art. 9; • Carta social europea, art. 12; • Convención sobre os dereitos do neno, art. 26; • Convención sobre os traballadores migratorios, art. 27.

Dereitos humanos de particular importancia para as mulleres e as nenas	
DEREITO/OBRIGA	FONTE CONVENCIONAL
Prohibición da discriminación por motivos de sexo	<ul style="list-style-type: none"> • Declaración Universal de Dereitos Humanos, art. 2; • Pacto internacional de dereitos civís e políticos, arts. 2 1), 3 y 26; • Convención sobre a eliminación de todas as formas de discriminación contra a muller, art. 2; • Convención sobre os dereitos do neno, art. 2; • Convención sobre os traballadores migratorios, art. 7; • Pacto Internacional de dereitos económicos, sociais e culturais, arts. 2 2), 3 y 7; • Convención sobre os dereitos das persoas con minusvalidez, art. 6; • Convenio europeo de dereitos humanos, art. 14; • Convención americana sobre dereitos humanos, art. 1; • Carta africana de dereitos humanos e dos pobos, arts. 2 y 18 3). • Fonte non convencional: Declaración de El Cairo sobre os dereitos humanos no Islam, art. 1.
Dereito a non padecer violencia baseada no xénero	<ul style="list-style-type: none"> • Protocolo sobre os dereitos da muller en África, arts. 3 4) y 4. • Convención da OEA sobre a violencia contra a muller, art. 3. • Fontes non convencionais: Comité sobre a eliminación da discriminación contra a muller, recomendación xeral Nº 19; Declaración sobre a eliminación da violencia contra a muller; Declaración e programa de acción de Viena, parte I, pár. 18; parte II, párr. 38; Plataforma de acción de Beijing, párrs. 113 b) e 124 b); documento Final de Beijing +5, párs. 41 e 59.
Dereito a contraer matrimonio con libre e pleno consentimento	<ul style="list-style-type: none"> • Declaración Universal de Dereitos Humanos, art. 16 2); • Pacto internacional de dereitos civís e políticos, art. 23; • Pacto Internacional de dereitos económicos, sociais e culturais, art. 10; • Convención sobre a eliminación de todas as formas de discriminación contra a muller, art. 16 1) b); • Convención americana sobre dereitos humanos, art. 17 3); • Protocolo sobre os dereitos da muller en África, art. 6 a); • Convención suplementaria sobre a abolición da escravitude, 1957, art. 1 c).

Dereitos humanos de especial pertinencia para as nenos/as	
DEREITO/OBRIGA	FONTE CONVENCIONAL
Dereito do neno a recibir protección contra todas as formas de discriminación, independentemente da raza, a cor, o sexo, o idioma, a relixión, a opinión política ou doutra índole, a orixe nacional, étnico ou social, a posición económica, os impedimentos físicos, o nacemento ou calquera outra condición do neno, dos seus pais ou dos seus representantes legais	<ul style="list-style-type: none"> • Convención sobre os dereitos do neno, art. 2; • Carta africana sobre os dereitos e o benestar do neno africano, art. 3.
O interese superior do neno como consideración primordial en todas as medidas relativas aos nenos. Dereito do neno á liberdade de expresión	<ul style="list-style-type: none"> • Convención sobre os dereitos do neno, art. 3; • Carta africana sobre os dereitos e o benestar do neno africano, art. 4. • Convención sobre os dereitos do neno, art. 12; • Carta africana sobre os dereitos e o benestar do neno africano, art. 7.
Prohibición do traslado ilícito ao estranxeiro e a retención no estranxeiro	<ul style="list-style-type: none"> • Convención sobre os dereitos do neno, art. 11.
Protección dos nenos de a explotación económica e a realización de traballos perigosos ou nocivos	<ul style="list-style-type: none"> • Convención sobre os dereitos do neno, art. 32; • Convenio sobre as peores formas de traballo infantil, 1999 [Nº 182], art. 3 d); • Carta africana sobre os dereitos e o benestar do neno africano, art. 15.

Anexo 2: Guións das entrevistas e grupos.

Projecto *Promoting Transnational Partnerships: Preventing and Responding to Trafficking in Human Beings from Brazil to EU Member States*

Ficha Institucións e/ou Axentes implicados

Identificación da institución e persoa de referencia:

Nome: _____ Data de nacemento: _____

Perfil Profesional: _____ Contactado en: _____

1º Bloque. Características da institución e da persoa:

- 1.1 Presentación: atribucións e funcionamento, programas, etc.
- 1.2 Perfil do entrevistado/a: formación e colaboración coa institución.
- 1.3 O papel da institución na área de TSH: cambios e evolución.

2º Bloque. Coñecemento sobre a TSH:

- 2.1 Contacto co tema: tempo e tratamento dado.
- 2.2 Persoas referentes na área.
- 2.3 Contacto con algunha vítima: narrar ou caso. De non ser así, constata por outros medios da existencia da TSH.
- 2.4 Visión da TSH: coñecemento do termo e que condutas incluíría na definición.

3º Bloque. Características do fenómeno en Galicia:

- 3.1 Políticas públicas: lexislación, axudas e recursos existentes.
- 3.2 Contactos internacionais e colaboración con outras entidades (identificar cales)
- 3.3 Coñecemento dous tipos de TSH (sexual, laboral e de servidume)
- 3.4 Rutas máis frecuentes: non territorio nacional/transnacional; percepción país de orixe, recrutamento e contactos realizados (coa familia, etc).
- 3.5 Evolución temporal non tratamento da trata: foi un punto de inflexión ou seu articulado penal non 2010?
- 3.6 Causas e factores relevantes cos que cre que se contribúe a existencia da trata.
- 3.7 Outros aspectos que considere relevantes.

4º Bloque: Características das vítimas:

Contacto directo/indirecto coas vítimas. Definición do concepto de vítima.

Características sociodemográficas da vítima: idade, nacionalidade, formación, clase social, actividades realizadas anteriormente, ámbito rural/urbano...

Autopercepción da vítima: imaxe persoal e identificación/asimilación proceso de vitimización.

Uso de violencia: física, psicolóxica (verbal: coacción, ameaza,...) e estratexias de resistencia (desobediencia, intento fuga,...).

5º Bloque: Características dos tratantes:

4.1 Definición do/a tratante: outros conceptos relacionados (traficante, se houbo, explotador/a, proxeneta, etc).

4.2 Características do/a tratante: que se coñece do/da (idade, nacionalidade,...)

4.3 Tipo de relacións do tratante e verificar se consta existencia de rede, organización semiorganizada, informal, familiar (relación coa familia e a vítima).

4.4 Outros aspectos que considere relevantes.

6º Bloque - Mecanismos de apoio/Respostas

5.1 Identificación das persoas/institucións para a saída de situación de trata.

5.2 Acompañamento institucional: aspectos negativos e positivos.

5.3 Existencia ou non de procedemento xudicial: razóns.

5.4 Outros aspectos que considere relevantes.

GRAZAS POLA TÚA COLABORACIÓN

GRUPO DE DIAGNÓSTICO

A dinámica do grupo de diagnóstico versará sobre unha conversación colectiva dous temas xerais que se adiantan a continuación. Pense que o principal obxectivo do grupo é crear un efecto sinérxico sobre os/as participantes no que envorquen non só ás opinións de todos/as senón tamén os estímulos de resposta múltiple coas respostas que ofrecen os demais integrantes do grupo. Por iso, toda achega será benvida. Para que a xestión de posibles discrepancias, que xerar nun clima de aceptación e seguridade, debe saber que se garantirá a máxima confidencialidade sobre ás opinións envorçadas non grupo e que serán empregadas na análise de discurso de forma anónima.

1º Bloque. Características do fenómeno en Galicia:

- 1.1** Visión do TSH: evolución e tratamento dado (condutas inclusivas na definición).
- 1.2** Perfís das vítimas e dos tratantes: características comúns dos casos (de existir tráfico: rutas existentes).
- 1.3** Colaboracións internacionais e nacionais: valoracións segundo países.
- 1.4** Principais dificultades na detección/identificación/atención e protección das vítimas.
- 1.5** Situación actual: percepción do fenómeno por parte doutros axentes sociais.
- 1.6** Outros aspectos que se consideren relevantes.

2º Bloque - Mecanismos de apoio/Respostas

- 2.1** Acompañamento institucional dous casos de TSH: aspectos negativos e positivos (valoración global).
- 2.3** Percepción da resposta institucional do TSH por parte de:
  - Administración pública: políticos/ás e técnicos/ás.
  - Outras institucións: inspección traballo/sindicatos/sanidade.
  - Xustiza: avogados/fiscais/xuíces.
  - Forzas de seguridade: policía nacional/garda civil.
  - ONG: especializadas TSH/non especializadas en TSH.
  - Poboación xeral.
  - Outros.
- 2.4** Outros aspectos que considere relevantes.

3º Bloque - Expectativas actuais

- 3.1** Recomendacións: dous aspectos de mellora prioritaria.
- 3.2** Prevención e sensibilización do TSH: valoración actual e camiño que se debe seguir.
- 3.3** Outros aspectos que considere relevantes.

GRAZAS POLA TÚA COLABORACIÓN

Projecto *Promoting Transnational Partnerships: Preventing and Responding to Trafficking in Human Beings from Brazil to EU Member States*

Guión de entrevista a vítimas / COD

Identificación da persoa entrevistada:

Nome: _____ Data de nacemento: _____

Nacionalidade: _____ Derivación de: _____

1º Bloque. Características sociodemográficas:

- 1.1 Nacemento (localidade e descrición: rural/urbano, actividade económica e social,...).
- 1.2 Situación civil e de convivencia, sociolaboral e de dependencia (familiares a cargo: fillos/pais/ etc) así como da parella, de existir.
- 1.3 Formación e ou seu proceso de adquisición, actividade profesional desempeñada e valoración, situación actual.
- 1.4 Outros aspectos que considere relevantes.

2º Bloque. Entrada na situación de trata:

- 2.1 Decisión de emigrar: vida desenvolvida no país de orixe, toma de decisións, expectativas, coñecemento de Galicia, etc.
- 2.2 Captación e recrutamento: contacto (rede informal: indentificar relación cos explotadores/ás).
- 2.3 Viaxe: descrición, transporte (soa ou acompañada), ruta, zonas de estadía, descrición do proceso (actividades desenvolvidas).
- 2.4 En Galicia: descrición da chegada, instrucións recibidas, características da situación.
- 2.5 Contacto con outras persoas ou vítimas (relación).
- 2.6 Outros aspectos que considere relevantes.

3º Bloque. Permanencia e saída da situación de trata:

- 3.1 Tempo en contexto de explotación: factores de submisión, existencia de engano (traballo, condicións, etc), coacción (chantaxe, intimidacións, control, etc), violencia (física/psicolóxica/sexual), mecanismos de explotación (tipo de débeda e cantidade, condicións dá explotación: beneficio e sancións).
- 3.2 Percepción da persoa da situación de trata: relación cos demais explotados/as, axudas recibidas, consideración de vítima como tal e procesos de culpabilización, resistencia, xustificación.
- 3.3 Saída da situación de trata: como se produciu (factores que propiciaron a saída, axuda de alguén, etc).
- 3.4 Outros aspectos que considere relevantes.

4º Bloque: Características dos tratantes:

- 4.1** Definición do/a tratante: outros conceptos relacionados (traficante, se houbo, explotador/a, proxeneta, etc).
- 4.2** Características do/a tratante: que se coñece do/da (idade, nacionalidade,...)
- 4.3** Tipo de relacións do tratante e verificar se consta existencia de rede, organización semiorgani-
zada, informal, familiar (relación coa familia e coa vítima).
- 4.4** Outros aspectos que considere relevantes.

5º Bloque - Mecanismos de apoio/Respostas

- 5.1** Identificación das persoas/institucións para a saída de situación de trata (como se coñeceu):
tipo de axuda, qué foi ou que máis gustou, que menos gustou, suxerir que se pode mellorar.
- 5.2** Acompañamento institucional: aspectos negativos e positivos.
- 5.3** Tratamento coas forzas de seguridade: acollida, dilixencias e información procesual.
- 5.4** Existencia ou non de procedemento xudicial: razóns.
- 5.5** Outros aspectos que considere relevantes.

6º Bloque - Expectativas actuais

- 6.1** Cal é a súa situación actual e onde quere vivir.
- 6.2** Proxectos de vida a partir de agora (curto e medio prazo).
- 6.3** Ofrecer algunha recomendación ás persoas que pretendan migrar, en canto potenciais vítimas
de trata de seres humanos.

GRAZAS POLA TÚA COLABORACIÓN

Anexo 3: Dous exemplos en Galicia: a Operación Carioca (trata sexual) e a Operación Peregrino (trata laboral).

28 vida & artes

El PAÍS, domingo 17 de abril de 2011

sociedad

Nombres de la trama

► **José Manuel García Adán.** Encargado del Queen's, un club del Polígono de Cesó (Lugo) que es el epicentro de la mafia investigada por la juez. Adán es el detenido que acumula más imputaciones, que van desde la inducción a la prostitución hasta el blanqueo de capitales, pasando por la tenencia ilícita de armas o delitos contra los derechos de los trabajadores. Trabajaba supuestamente protegido por una red policial corrupta que amparaba sus operaciones. En junio pasado fue trasladado a Lugo desde la cárcel de Burgos, donde cumple condena, para que colaborase en la búsqueda de pruebas del posible homicidio de una brasileña, Ana, que trabajaba en el prostíbulo, y que desapareció sin dejar rastro en 2007. Las investigaciones

Armando Lorenzo, en los juzgados de Lugo.

apuntan a su posible asesinato y a García Adán como sospechoso.

► **Armando Lorenzo.** Cabo de la Guardia Civil de la Policía Judicial. Está acusado de ser uno de los cabecillas de la trama, aunque la juez permitió su salida de prisión por motivos de salud. Acumula, entre otros, cargos por tráfico ilegal de personas, cohecho, tráfico de influencias, revelación de secretos y agresión sexual. Una denuncia contra él puso a asuntos internos de la Guardia Civil sobre la pista de la trama. Atribuyéndose el cargo de jefe de Extranjería, presuntamente solicitaba favores carnales a prostitutas bajo la amenaza de echarlas de España. A la vez, existían sospechas de que Armando Lorenzo había influido sobre otros policías para legalizar y dar permisos de trabajo y residencia a sudamericanas.

Ejercía presuntamente el control sobre todos los clubes y garantizaba la ausencia de inspecciones en dichos locales.

► **José Ramón Vázquez Río.** Policía local de Lugo, jefe de la Brigada Nocturna. Tercera pieza del núcleo duro de la trama, según las investigaciones. Se sospecha que Vázquez Río, socio protector del Queen's, utilizaba el coche patrulla para desplazar a las prostitutas a estas fiestas a puerta cerrada donde abundaban las drogas y los favores sexuales gratuitos para los agentes. También está imputado en el caso del supuesto soborno irregular de sanciones de tráfico de la Policía Local de Lugo, como confirman supuestamente las conversaciones telefónicas captadas en los sucesivos pinchazos.

Una mafia de proxenetas y policías reinaba al otro lado de las escuchas

La cúpula de la Guardia Civil en Lugo ignoró denuncias sobre la connivencia entre sus agentes y matones de burdel

SOMIA VEZOSO / PABLO LINDE
Santiago

"Si estás interesado en conocer la Costada de Lugo, llámame y te presentaré a unas personas que te pueden informar". Esta frase pronunciada al oído de un agente de la Guardia Civil en la barra de un pub de Lugo a principios de diciembre de 2008 fue el detonante de la Operación Carioca, una ardua investigación que ha sacado a la luz la presunta mafia policial que, durante años, ha amparado la explotación sexual de cientos de mujeres en una de las provincias aparentemente más tranquilas y seguras de España. Entre los más de 60 imputados por cohecho, tráfico de influencias, prevaricación, inducción al aborto u omisión del deber de perseguir delitos, figuran una veintena de agentes y mandos de la Policía Local y Nacional y de la Guardia Civil, así como el coronel José Herrera García-Lora, máximo responsable de la Comandancia de Lugo entre 2000 y 2009, y el subdelegado del Gobierno en Lugo Jesús Otero. Decenas de testigos, fotografías, vídeos y escuchas telefónicas dibujan una supuesta trama de agentes del orden compinchados con proxenetas, que chantajaban, maltrataban y abusaban de prostitutas extranjeras mientras sus superiores en el cuerpo miraban para otro lado. Se investiga, incluso, si pudo haber asesinatos.

En el vértice de esta pirámide de corrupción policial, de la que supuestamente fueron testigos jueces, empresarios y políticos, está el cabo Armando Lorenzo, un guardia muy popular en Lugo que, según los testimonios recogidos por la juez Pilar de Lara, cultivaba amistades poderosas tanto en los despa-

chos como en los entros de la ciudad. Un magistrado jubilado declaró que el guardia, al que define como "servicial", tenía "muy buenas relaciones" con "todos" los jueces de Lugo y "también con la fiscalía". "Joy policía y no me va a pasar nada. A ti no te van a creer porque eres extranjera y prostituta. Yo tengo muchas influencias", presumía el agente imputado, según una de las víctimas.

El cabo Lorenzo se movía a sus anchas entre los malhecho-

El jefe de la comandancia destruyó una nota de asuntos internos

Los compañeros hicieron el vacío a las dos guardias que destaparon la trama

res de los burdeles y, a su vez, era el responsable del Emume luicense, el equipo de la Guardia Civil dedicado a asistir a mujeres en peligro, incluidas las prostitutas que huían de los malos tratos y abusos de esos mismos proxenetas. Fueron las sospechosas maniobras de este agente en su condición de responsable de esta unidad las que propiciaron, en 2005, unas denuncias internas ignoradas por los mandos de la Guardia Civil y presuntamente ocultadas por el socialista Jesús Otero, en aquel entonces subdelegado del Gobierno en Lugo y ahora imputado en la causa.

En la primavera de 2005, el cabo Lorenzo protagonizó un grave episodio en uno de los pi-

sos secretos en los que se refugiaban mujeres maltratadas. El guardia envió a la madama de un club de alternc a una de estas viviendas para que fuese a repescar a dos prostitutas huídas y alojadas allí. Ante la negativa de las responsables del piso de acogida a abrirle la puerta a la enviada del agente, fue el propio Lorenzo el que cogió a las internas y se las llevó al club Luxor.

Ante la gravedad de los hechos, trabajadoras sociales del Ayuntamiento y de una ONG acudieron a la concejala de Bienestar Social de Lugo, la socialista Carmen Basadre, que a su vez alertó al entonces subdelegado del Gobierno, Jesús Otero. En una reunión en su despacho, Otero, ahora acusado de prevaricación y omisión del deber de perseguir delitos, prometió investigar al cabo Lorenzo, pero pidió discreción a la edil por las buenas relaciones que el agente tenía con la máxima autoridad en la Comandancia de Lugo, el teniente coronel José Herrera García-Lora, también imputado. Cuatro años después, el guardia Lorenzo fue detenido en la Operación Carioca.

La denuncia llegó también a mandos de la Guardia Civil. Fue a través de estas mismas trabajadoras sociales, que relataron los hechos a dos agentes del Emume, compañeras de Lorenzo. Para ellas era la gota que colmaba el vaso, tras meses intuyendo irregularidades y oyendo rumores sobre las prácticas del cabo, por lo que se negaban a firmar diligencias en las que ellas no hubieran estado presentes. Decidieron entonces presentar un informe a su superior, el capitán Andrés Manuel Velarde, con todo lo que sabían o sospechaban.

José Manuel Pulheiro, jefe del club La Colina, en los juzgados. / MONO NEGRO

El escrito está firmado el 4 de junio de 2005 por las dos compañeras de Lorenzo. Expone el caso del piso protegido y el testimonio de las trabajadoras sociales y abogadas que recurrieron a ellas. Una letrada les comentó su extrañeza por la forma de trabajar de Lorenzo. Siempre que el guardia remitía a prostitutas extranjeras a los servicios sociales, las chicas acudían con la crónica creencia de que eran testigos protegidos cuya situación iba a ser automáticamente legalizada. Esto se suma, según el relato de las

agentes, a lo que ya le habían comunicado al capitán de forma verbal: "El contacto con las testigos protegidas es el cabo de forma personal y exclusiva; casi todas las investigaciones relacionadas con la prostitución fueron iniciadas por el cabo Armando y durante los horarios de oficina ninguna prostituta fue a presentar denuncia, salvo cuando el cabo estaba solo; resulta extraño que todas las intervenciones se realizaran en determinados clubes, nunca en otros". El informe continúa durante tres páginas con las supuestas irregularidades que detectaron en el comportamiento de Lorenzo.

Las dos agentes relataron que tras estudiar el informe, el

sociedad

► **José Marcos Grandío**, jefe del club Eros. Encargado de uno de los locales de alterne en el que trabajaban las extranjeras. Estas circulaban entre el Queen's, el Eros y el Volvoreta, en la capital lucense, o bien se las trasladaba a La Colina, en Outeiro de Rei, o a Eclipse, en la costa de la provincia. En estos establecimientos, todos precintados, trabajaban decenas de mujeres sometidas a un rígido y prolongado horario de trabajo y eran castigadas con multas si se ausentaban o retrasaban en su jornada laboral. Las investigaciones tratan de aclarar si alguna fue obligada a abortar. Grandío sigue en la cárcel, tras incumplir la prohibición de salir Galicia.

► **José Manuel Pulleiro**, jefe del club La Colina. Su presunta implicación en la trama es similar a la de Grandío, cada uno como encargado de su respectivo

Fachada del club Queen's, uno de los locales relacionados en la trama mafiosa.

burdel. Es la persona de confianza de Adán y el que realiza el control de las prostitutas, tal y como revelan las conversaciones telefónicas. La policía sospecha que entre él y Adán, a través de un locutorio de Lugo, pagaban los billetes y los gastos del viaje de las mujeres, que después estas devolvían prostituyéndose. Pulleiro era, supuestamente, el encargado de ir a recogerlas al aeropuerto y les cobraba una cantidad extra de unos 3.000 euros.

► **Eduardo Antonio Castro**, Es subinspector del Cuerpo Nacional de Policía y los investigadores aseguran que tenía una estrecha amistad con Lorenzo. Ambos gestionaban en sus respectivos cueros lo relativo a clubes de alterne y, supuestamente, prestaban favores a sus dueños. También es sospechoso de retirar cartas de expulsión a prostitutas.

Un incidente en un piso de acogida para mujeres hizo saltar las sospechas

El equipo de fútbol de la policía recibía el patrocinio del jefe de un burdel

capitán Velarde le llamó a su despacho y les dijo: "Yo no he visto nada". Les indicó que si querían presentar denuncias lo hicieran por un conducto oficial y que, si lo hacían, el prime-

ro que daría cuenta es al propio cabo, lo que ellas entendieron como una amenaza. En su declaración como imputado, Velarde esgrimió que los hechos denunciados formarían parte, si eran ciertos, de la vida "particular" del cabo Lorenzo. No recuerda si se las trasladó a su superior, el entonces teniente coronel Herrera, hoy coronel jefe del centro de coordinación regional de Canarias. Tras presentar este texto, el ambiente en la oficina se volvió hostil contra las dos agentes. Lorenzo les retiró el saludo y otros compañeros les "torcían la cara", por lo que enticden que el capitán difundió el escrito, que más tarde presentarían

también a asuntos internos de Madrid. Entre los comentarios de sus compañeros, uno de los imputados, el brigada Julio Baquero, llegó a decir de ellas que eran "unas legalistas y quisquillosas", según aseguran las guardias. El incidente con el cabo Lorenzo en los pisos de acogida llegó también a oídos del entonces teniente coronel Herrera a través de una nota de asuntos internos. El máximo responsable de la Comandancia de Lugo aseguró que se limitó a preguntar "genéricamente" en el cuartel "cómo iban las cosas" en la unidad a la que estaba adscrito el agente y, al no recibir ninguna queja, se olvidó del asunto y destruyó el escrito.

Testimonios de miedo y amenazas

Sin haber cumplido los 20 años, separada y con un bebé de seis meses, llegó a España procedente de un país de Sudamérica junto a otras 11 compatriotas; se vio frente al núcleo de un burdel de Lugo. Los proxenetas, asegura, amenazaron con hacer daño a su hijo. Un mes después de su llegada, se quedó embarazada de un buen amigo del imputado José Manuel García Adán, capo de un prostíbulo lucense. La mujer fue obligada a abortar en una clínica ilegal. "Si no abortas, tú vas en una caja de pino a tu país", le amenazó el hombre. Adán le adelantó 500 euros para la intervención, un dinero que luego tuvo que devolver prostituyéndose. Esta joven reconoce en las fotografías como autor del aborto sin anestesia al imputado Carlos Abusín Mosteiriz, un médico que hasta hace poco ejerció en la sanidad pública gallega y cuya clínica privada "no estaba autorizada para realizar actividad sanitaria", según revela en un informe oficial la responsable de la Consejería de Sanidad en Lugo. A los tres meses de la intervención, la chica recuerda que sufrió una grave infección acompañada de hemorragias. En noviembre de 2008, un mes antes de que la juez Pilar de Lara ordenase los seguimientos

y las escuchas que han destapado el caso, esta testigo se encontró en una calle de Lugo con el hombre que la había dejado embarazada. Tras las amenazas que recibió de su ex pareja —"Negra maldita, se voy a deportar", dice—, ella intentó poner una denuncia en la comisaría, pero "no se la quisieron coger". Allí se le acercó un agente, al que conocía de verlo también en los clubes, y le dijo: "Tranquila, un día esto se va a parar y yo seré tu testigo". Es el testimonio de una de las decenas de mujeres extranjeras explotadas en los burdeles que han declarado ante la juez, algunas como testigos protegidos. Los relatos reconstruyen su vida en los clubes donde, engañadas o ejerciendo libremente la prostitución, tenían que pagar deudas contraídas con los dueños de la organización. En los burdeles de Lugo, la disciplina incluía muchas veces la obligación de consumir drogas y mantener relaciones sin preservativo, con un solo día libre por semana y multas que se descontaban de sus sueldos por llegar tarde o ausentarse del trabajo. Los abortos tampoco eran la excepción y algunas prostitutas cuentan cómo sus compañeras eran forzadas a tomar pastillas abortivas sin control médico que les hacía "retorcerse de dolor".

Ya solo por lo que los propios agentes han admitido ante la juez, se sabe que las relaciones entre los mafiosos de los prostibulos y las fuerzas de seguridad eran muy estrechas. El equipo de fútbol de la policía recibía el patrocinio de uno de los jefes de los burdeles y los clubes de alterne eran lugares habituales de juerga cuando los efectivos masculinos se iban de cena. Un inspector de la Policía Local ha confesado que en su tiempo libre se encargaba de gestionar seguros y alquileres de prostibulos. Los informes de asuntos internos incluidos en el sumario sostienen que detrás de este compadreo entre agentes y proxenetas se esconde una au-

téntica mafia que abusaba de la "especial situación de desamparo" en la que se encontraban cientos de mujeres extranjeras, explotadas sexualmente en los prostibulos bajo la amenaza de muerte a sus familias y obligadas a pagar deudas prohibitivas para sus bolsillos. Policías y guardias civiles están acusados en Lugo de garantizar protección a los encargados de los burdeles a cambio de no pagar ni los servicios sexuales ni las copas, de avisar a los proxenetas cuando iba a haber alguna redada y de amañar trámites burocráticos en Extranjería para frenar o impulsar deportaciones de prostitutas en función de los intereses de los amos de las barras americanas.

A FUNDO

Os trabalhadores explorados tiverom que denunciar na Corunha polo medo a apresentar-se na esquadra policial compostelana

Máfia de imigração com contactos policiais nutre de mão de obra barata empresas galegas

QUATRO EMPRESÁRIOS FÓROM DETIDOS EM COMPOSTELA E A BARBANÇA E POSTOS A DISPOSICIÓN JUDICIAL

ANA QUINTÁ / A operación "Peregrino" saltava à palestra mediática há já perto de um ano com a detenção de um empregado de CITE-CCOO como presumível contacto entre unha máfia de exploración de traballadores inmigrantes e as persoas exploradas. Ao mesmo tempo, eram detidos e declaravam quatro empresários da comarca de Compostela e de Barbança. A

operación, levada a cabo pola Brigada Provincial de Inmigración e Etrangeraría, afectaría, segundo testemuños aos quais chegou este jornal, varias dúzias de persoas provenientes do Magreb. Do mesmo modo demostraría a conivencia, quando nom colaboraom, de um cargo da esquadra local da policía española em Santiago de Compostela.

A máfia desvendada pola "operación Peregrino" em finais do mês de Fevereiro do pasado ano dava na detención, na altura, de Messaoud El-Omari, empregado de Comissions Obreiras no seu Centro de Información para Traballadores Inmigrantes (CITE), e de Hadaoui Kayrou, ambos acusados de "associación ilícita", "introdución ilegal de mão de obra estrangeira" e "fraude". Os traballadores explorados por esta rede eram recrutados em Marrocos, com a promessa de um emprego na Galiza. Exigia-se-lhes para isso um pagamento de quantidades que chegavam aos 10.000 euros, pagos na terra de origem das vítimas da máfia empresarial. Umha série de cobradores, entre os quais estaria o detido Kayrou, deslocavam-se com certa periodicidade a Marrocos para esse efecto. Caso nom pudessem ser custeados, a dívida devia ser respondida com as próprias vivendas dos traballadores explorados. No entanto, El-Omari era presumivelmente o encarregado de facilitar aos empresários a máscara de legalidade, arranxando contratos e vistos. No decurso da operação realizavam-se registos domiciliarios na vivenda de El-Omari e no escritório deste na sede compostelana do sindicato Comissions Obreiras - Galiza, dos quais era retirada abundante documentación. A sección autonómica do sindicato español nom era suspeita das actividades ilegais das quais era acusado o seu empregado. E anunciava publicamente, na boca do que era secretário geral,

.....
Umha vez em território estatal os imigrantes eram abandonados por semanas, ainda sem papéis, à espera de serem reclamados pola trama mafiosa

Os salários nunca eram pagos na íntegra e em muitos casos nom ultrapassavam os 500 euros
.....

Xan María Castro, a sua intenção de comparecer como acusação particular no processo contra a rede de exploración.

Entre o día 25 de Fevereiro e o día 2 de Março passados, quando menos outros quatro registos levavam-se a cabo noutras tantas empresas das comarcas de Compostela e de Barbança, e eram detidos quatro empresários para declararem judicialmente. Faziam-no perante a juíza Ana López-Suevos Fraguela, titular do tribunal de instrución número um de Compostela, que decretava o segredo de sumário. Messaoud El-Omari era enviado cautelarmente à cadeia de Teixeira, enquanto Hadaoui Kayrou ficava em liberdade, com a obrigação de comparecer mensalmente nos tribunais compostelanos. Na actualidade, El-Omari encontra-se em liberdade depois do pagamento de umha fiança. Segundo informaçom chegada a NOVAS DA GALIZA, Kayrou estaria desaparecido da cidade desde há uns meses.

Abandonados por semanas
A situación dos traballadores, umha vez em território estatal, era de absoluta indefensom. Ainda sem papéis, e portanto com os ris-

O IMPERIALISMO NÃO É INVENCÍVEL

Leia e subscreva-se a:

RESUMEN

Um proxecto comunicacional con 15 anos de existencia que serve para entender o discurso dos poderes

Contacto: resumenet@yahoo.com.ar
Teléfono: 433362116

A Peneira
Xornal Galego de Información Xeral

A Peneira Cabeciras Comarcals
A Peneira do Condado Paradentis
A Peneira da Lourinã

Exigia-se-lhes um pagamento de até 10.000 euros, pagos na terra de origem das vítimas da máfia empresarial. Para isto os cobradores deslocavam-se a Marrocos. Caso não pudesse ser custeada, a dívida devia ser respondida com as próprias vivendas dos trabalhadores explorados

cos próprios dessa situação de irregularidade, permaneciam abandonados por um período que podia chegar às semanas em diferentes pontos do Estado, sem emprego, à espera de serem reclamados pela trama mafiosa. Para isso, a rede fornecia-lhes um telemóvel ao qual eram chamados para se apresentarem no posto de trabalho prometido.

Já empregados, o salário pactuado e assinado não era pago na íntegra. A modo de exemplo, num dos casos que pude conhecer este meio, os pagamentos eram de quinhentos euros, enquanto o salário recolhido no contrato era de mil e duzentos. Todo isto numa situação em que era permanente a ameaça de serem expulsos com uma simples chamada para Estrangeira.

Intervenção da Chefatura Superior da Polícia

A operação Peregrino começava meses antes a gestar-se desde a Chefatura Superior da Polícia espanhola na Galiza, sediada na Corunha. Ali se deslocaram a denúncias, numa série de viagens em carros particulares, boa parte dos cinquenta e sete trabalhadores. Noutros casos a denúncia foi apresentada perante a própria juíza instrutora, mas sempre geridas por agentes da brigada provincial. Para isso foi permanente o contacto, discreto, entre este posto da força policial espanhola e as pessoas que serviam de apoio aos imigrantes explorados.

A razão fundamental para essa discrição nos contactos e para o deslocamento até lá da responsabilidade da operação foi o temor destas pessoas em situação irregular a passarem pelas dependências em Compostela da polícia estatal. Segundo fontes implicadas no processo, dos testemunhos dos denunciante extrai-se a possível cumplicidade com a rede mafiosa do Inspector Chefe de Estrangeira e Documentação da Polícia na esquadra compostelana.

UM EXEMPLO DE EMPRESARIADO GALEGO EMPREENDEDOR

A rede denunciada neste processo, ainda pendente de julgamento e baixo segredo de sumário, intui-se de grande magnitude. Sem ter transcendido o número, os indícios apontam que seria uma quantidade importante de empresas investigadas de todos os sectores, desde o madeireiro até as químicas, fundamentalmente nas comarcas de Compostela e Barbaña. A tipologia seria também diversa, de negócios familiares a outros com os quais o sistema chama "projeção internacional". Entre estes últimos encontraria-se a Exlabesa, nome comercial de EXL Quintaglass. Esta empresa do sector do metal dedicada ao extrusão de alumínio, tem sede comercial em Compostela, e unidades de produção na Pícaranha, Valga e Róis.

Mas nem só. O de Exlabesa é um grupo industrial com uma rede de delegações global, e seria, com uma facturação de mais de 250 milhões de euros em 2006, o primeiro do sector a nível estatal e o quarto a nível europeu. Possui a Kaye Aluminium Ltd. no Reino Unido, e 30% de BRT Extrusions em Ohio (Estados Unidos). O presidente, Francisco Quintá Cortiñas, tem por ligartenentes -e únicos coproprietários da empresa insígnia, a EXL Quintaglass- os filhos Fernando Quintá Mariño e Francisco Quintá Mariño. É precisamente este último o encarregado da direcção da mais recente aposta empresarial desta família de "empresendedores", a Kaye Aluminium Tanger. Sedlada na vila de Asilah, a 40 quilómetros de Tánger, era inaugurada em Janeiro de 2007 com

um acto no qual Quintá Cortiñas, o patriarca do grupo empresarial implicado na trama mafiosa, se gabava de manter o "carácter familiar" do negócio. Segundo recolhiam na altura alguns meios empresariais galegos, a central em território marroquino tinha por horizonte criar 105 postos de trabalho. O

Baixo segredo de sumário fica o possível papel da Kaye Aluminium Tanger, filial da Exlabesa na cidade de Asilah, no processo de recrutamento das pessoas defraudadas

Ministro de Assuntos Exteriores e Cooperação de Marrocos, Mohamed Benaissa, e o embaixador do Estado espanhol no reino alauita, Luís Planas, participavam também da celebração do empório. Menos de dois anos depois, a Exlabesa era a primeira das empresas a ser denunciada pela trama de exploração e fraudes a trabalhadores imigrantes. Baixo segredo de sumário fica o possível papel da Kaye Aluminium Tanger no processo de recrutamento das pessoas defraudadas.

O nome de Manuel Fernández Nogueira era o citado por Messaoud El-Omari, como o de um "amigo dentro", perante qualquer ameaça de denúncia contra a rede de exploração, segundo os afectados. Uma atitude que se teria detectado também em vários dos empresários, que perante as queixas dos trabalhadores agitavam a possibilidade de "desarranjar" a sua situação legal através do dito "Nogueira". Fontes conhecedoras dos ritmos e os atrancos próprios do trabalho administrativo para a regularização de imigrantes ou a consecução de vistos salientam, apoiando a tese da colaboração policial, que esta rede gozou em todo o momento de uma grande facilidade e agilidade no

Extrai-se a possível cumplicidade com a rede do Inspector Chefe de Estrangeira e Documentação da Polícia em Compostela. Manuel Fernández Nogueira era o citado por Messaoud El-Omari perante qualquer ameaça de denúncia contra a rede de exploração

decorrer dessas gestões.

Fernández Nogueira tem participado como professor em 2006 e 2007 no Centro de Estudos Judiciais e Segurança Pública da Galiza (CEXESGA), em cursos dirigidos a agentes das polícias locais do País. Igualmente, como especialistas em Estrangeira, foi parte do professorado para o biénio 2008-2010 do curso sobre "Especializações em direito penal e amparo constitucional" da Escola de Prática Jurídica de Santiago de Compostela ligado à USC.

Quase um ano de instrução

Passado quase um ano das detenções publicitadas de Messaoud El-Omari e Hadaoui Kayrou, e das menos publicitadas de quatro empresários, o processo continua em fase de instrução. Já na altura, a polícia falava de uma investigação longa, que poderia ser de meses e que poderia atingir centenas de pessoas. Estabelecia-se uma colaboração com a polícia marroquina para a identificação dos pontos de apoio da trama na terra de origem das vítimas. Do mesmo modo, está ainda pouco esclarecida a facilidade com que a rede mafiosa, e nomeadamente El-Omari, geria as autorizações para os trabalhadores posteriormente explorados.

galicia

